

**MARTIN HEIDEGGER'DE İNSAN VE EĞİTİM
SORUNU**

Büşra Betül ÖZTÜRK

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

2019

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ BİLİM DALI

MARTIN HEIDEGGER'DE İNSAN VE EĞİTİM SORUNU
(The Problem of Human and Education in Martin Heidegger)

Büşra Betül ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Mustafa CİHAN

Erzurum
Haziran, 2019

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Büşra Betül ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Martin Heidegger’de İnsan ve Eğitim Sorunu” başlıklı çalışması 24/06/2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Felsefe Grubu Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Zafer YILMAZ

Atatürk Üniversitesi

Danışman: Prof. Dr. Mustafa CİHAN

Atatürk Üniversitesi

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Serdar SAYGILI

Erciyes Üniversitesi

Enstitü Yönetim Kurulunun
..... tarih ve sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

27 Haziran 2019

Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Martin Heidegger’de İnsan ve Eğitim Sorunu” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

24/06/2019

Büşra

Büşra Betül ÖZTÜRK

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Çalışmamda hiçbir konuda yardımını, desteğini ve rehberliğini esirgemeyen, her sayfada ve her satırda emeği olan ve kaynak temini konusunda yardımcı olan değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mustafa CİHAN' a, hayatımın her anında yanımda olan ve akademik çalışmalarım boyunca yardımlarını ve desteklerini benden esirgemeyen babam Öğr. Gör. Hayrettin ÖZTÜRK'e ve abim Arş. Gör. İhsan Övge ÖZTÜRK'e, fedakârlıkları ile hiçbir zaman desteğini esirgemeyen değerli annem Sevgi ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım.

Büşra Betül ÖZTÜRK

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ MARTIN HEIDEGGER’DE İNSAN VE EĞİTİM SORUNU

Büşra Betül ÖZTÜRK

Haziran 2019, 110 sayfa

Amaç: Araştırmada varoluşçu filozof Martin Heidegger’in insan ve eğitim sorununa bakışını incelemeyi amaçladık.

Yöntem: Araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler betimsel araştırma deseni içerisinde çözümlenmiştir. Bu veriler, yazılı doküman analizi tekniği ile oluşturulmuştur. Araştırmamızda örneklem olarak ele aldığımız Martin Heidegger’in kendi eserleri ve Heidegger’in felsefesi üzerine yazılmış kitaplar, makaleler veri kaynaklarımız olmuştur. Tüm bu analiz sürecinin sonunda, elde edilen verilerden bilimsel araştırma yöntemlerine uygun bir şekilde çıkarım ve yorumlamalarda bulunulmuştur.

Bulgular: Heidegger için insan, modern çağ ve teknolojinin ilerlemesi ile beraber yeniden ele alınması gereken bir konudur. İnsanı çözümleyebilmek aslında varlığın ne olduğunu sorgulamakla ve varlıkla insan arasındaki ilişkinin incelenmesi ile mümkündür. Heidegger’e göre eğitim, öğrencinin varoluşunun farkına varabilmesini sağlamalıdır. Bu da öğrencinin sorgulama ve düşünme gücünü ortaya çıkarabilecek hakiki eğitimden geçmektedir.

Sonuç: Heidegger’e göre insan, kendine ait olanı bulabilmeli, otantik olma ile kendi özünü oluşturmalıdır. Ona göre, eğitimin temelinde sorgulama ve düşünme yer almaktadır. Bu bağlamda hakiki eğitim, insanın otantikliğine ulaşabilmesindeki en önemli aşamalardan bir tanesidir. Bu da eğitim ile öğrencinin anlama, yorumlama ve sorgulama gücünün ortaya çıkabilmesine bağlıdır. Eğitim, öğrencilerin hem hakikate ulaşabilmeleri adına hem de kendilerini tanıyarak, içlerinde bulunan gizilgücü açığa çıkarabilmelerini sağlamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Heidegger, insan, varlık, varoluş, eğitim

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

THE PROBLEM OF HUMAN AND EDUCATION IN MARTIN HEIDEGGER

Büşra Betül ÖZTÜRK

June 2019, 110 pages

Purpose: In this study, it was aimed to examine the view of the existentialist philosopher Martin Heidegger on the human and educational problem.

Method: I have used the qualitative research methodology in this work and the data I have produced have been resolved in a descriptive research pattern. The data have been fixed through written document analysis technique. Our data resources mainly consist of our sample case Martin Heidegger, his pieces of work and those works that are related to his work such as books, textbooks and papers. As a result of this analysis process an inference and an interpretation have been deduced in accordance with the scientific methodology.

Findings: Heidegger regards Human Being as a subject which has to be revisited with respect to the modern era and the technological development. To be able to analyze Human Being is to question Existence and is to understand the relation between Existence and Human Being. According to him education should make someone realize his or her own existence and this is only possible with an education that enables one's investigative power.

Results: According to Heidegger Human Being should find the one that belongs to him and create his own essence with the help of the authentic. The essence of education, on the other hand, is investigation and thought. On this context the actual education is crucial to reach authenticity and this could only happen through enabling the power of understanding, investigation and interpretation. Education should provide the student with the capacity of finding the truth by making them discover their inner strength.

Keywords: Heidegger, human, existence, being, education

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	4
Araştırmanın Sınırlılıkları	4
Varsayımlar	5
Terim ve Tanımları.....	6
İKİNCİ BÖLÜM	9
Kuramsal Çerçeve.....	9
Varoluş Felsefesi (Egzistansiyalizm) Nedir?	9
Varoluşçuluk ve Eğitim.....	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	33
Yöntem	33
Araştırma Yöntemi	33
Araştırmanın Veri Kaynakları	34
Veri Toplama Teknikleri	34
Süreç/Uygulama	35
Veri Analizi	35
Araştırmacının Rolü	36
Geçerlik ve Güvenirlik	37
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	39
Bulgular	39
Martin Heidegger'in İnsan Anlayışı	39
Varlığın Yeniden Sorgulanması	41
Dasein kavramı.....	46
Onlar Alanı, Kargaşa Ve Yurtsuz Dasein.....	51
Kaygı, keyifsizlik ve korku içinde Dasein.	59

Fenomenolojik Hermeneutik ve Dil	63
Teknolojinin Özü Bağlamında İnsan	72
Teknolojinin çaresi ve dönüş.	76
Martin Heidegger'in Eğitim Anlayışı	78
Öğretme ve hakiki eğitim.	78
Üniversite ve öğretmen-öğrenci.	86
Hermeneutik ve felsefî eğitim.	91
BEŞİNCİ BÖLÜM	96
Tartışma ve Sonuç	96
Öneriler	98
KAYNAKLAR	100
ÖZGEÇMİŞ	103

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Felsefe tarihinin başlangıcından itibaren “insan nedir?” sorusu irdelenen ve cevabı çağa ve zamana göre farklılık gösteren, filozofların ele aldığı soruların en başında gelmektedir. Felsefenin başlangıcından beri insan, evreni ve evrende olup bitenleri çözümlemeye, anlamlandırmaya çalışmış ve kendini de tüm bu araştırmaların ışığında analiz etmeye çalışmıştır. İnsanın ne olduğu sorusuna karşılık, verilen yanıtların belirli dönemlere göre değişmesi ise, filozofların yaşadıkları çağdan bağımsız olmamaları ve yaşanan zamanla birlikte düşünceleri ile beraber ele alınmasındandır.

Antik Çağda insan; akıllı, düşünen, toplumsal ve rasyonel bir varlık olması ile değerlendirilirken; Orta Çağda ise, teosantrik bir felsefe anlayışı hüküm sürdüğü için dini kavramlar ve buyruklar açısından insan değerlendirilmiş, Orta Çağ sonrasında bilimde ve sanatta meydana gelen gelişmeler ve yenilikler ile beraber Aydınlanma Çağı ile bireyin, salt düşünen bir birey olmaklığı ile ele alındığını görmekteyiz. Aydınlanma felsefesinde akıl, toplumun yeni düzenini belirleyecek yeni kavramları geliştirmiş ve bunları insan doğasının sürekli değişen zaman ve koşullar içinde değişmeyip kalan özünden türetmiştir (Günay, 2010a, s. 101). Modern çağın on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda başlamasıyla modern ve teknolojik özne olarak birey, bu çağın yeniliklerine göre ele alınmıştır.

Yirminci yüzyılla beraber insan, tüm kişisel alanları içerisinde sorgulanmaya başlamıştır. Bu bağlamda insanın dili, eylemleri, eğitimi, seçimleri, günlük hayatındaki yapıp etmeleri dahil olmak üzere çözümlenmeye başlamıştır. Modernite ve teknolojik gelişmelerle yaşamın akışı değişmiş ve insanlar artık modern ve teknolojik özne olarak analiz edilmiş, yirminci yüzyılla birlikte insan nedir sorusu yeni bakış açılarıyla sorgulanmıştır. Ancak bu durum da beraberinde başka sorunları meydana getirdi; insan olarak bireyin kendini unutması ve duygularından, kendi benliğinden uzaklaşması. Yirminci yüzyıla kadar insan, felsefe içerisinde doğrudan insan felsefesi adı altında incelenmemiştir. Bu dönemde “felsefi antropoloji” (insanbilim) denen yeni bir disiplinin gelişmeye başladığı görülür (Günay, 2010a, s. 2). İnsanın doğrudan felsefenin alanına girmesi modernleşme ile beraber meydana gelen çağ içerisinde gerçekleşmiştir.

Düşünceleri ile felsefe tarihine derin etkiler bırakan yirminci yüzyıl filozoflarından Martin Heidegger (1889-1976)'de insanı ele almış, insanın yaşadığı çağ itibariyle irdelemiştir. Heidegger, modernleşme ve teknolojinin insanlara yaşattığı değişimleri, yine insan varlığı üzerinden sorgulamıştır. Bu çağın insanı değiştirdiğini ve artık teknolojik özne olarak eylemlerde bulunan insanın kendini, yaşamını ve yaşamındaki varlıkları anlamadığını, bütün bunların üzerine düşünülmediğini ifade etmiştir. Heidegger felsefesinde bütün bu yaşananları kendine ait kavramlar ile açıklamıştır. Heidegger felsefesini, kendi kavramları aracılığıyla ifade etmiş ve bu şekilde analiz edeceği kavramlara yönelik herhangi bir önyargıyla yaklaşmayacağımızı açıklamıştır. Bundan dolayı Heidegger'in felsefesinde kullandığı kavramların önemi felsefesini çözümleyebilmek için oldukça ön plandadır.

Heidegger, insanı ele alırken onu hem kendine yönelmesi bağlamında hem de onun başkalarıyla dünyada var olması bağlamında incelemiştir. Ona göre insan tek bir boyutu ile değil çok yönlülüğü temelinde incelenmelidir. Varoluşçu felsefenin temel argümanlarından olan insanın kendine yönelerek, özünü oluşturabilmesi, Heidegger'in insanın kendisini bulması konusunda vurguladığı en önemli noktalardan bir tanesidir. Heidegger'in Dasein'a verdiği görev, onun kendisini anlamasıdır (Johnson, 2013, s. 43).

Heidegger'e göre, insan kendini, varoluşunu fark edebilmeli ve bunun ışığında özünü oluşturabilmelidir. Ona göre de insanı anlamanın ve çözümlemenin yolu, onun varlıkla olan ilişkisinden geçer. İnsanın varlığa yönelimi zamanla kendini bulmasını ortaya çıkaracaktır. Onun felsefesinin temelinde varlığın ne olduğu sorusu en önde gelen problem alanlarından biridir. Heidegger'e göre insanın, ne olduğu üzerine düşünmesi ve kendini keşfetmeye çalışması kısa bir zamanda gerçekleşecek ve çözülebilecek bir şey değildir. Bundan dolayı incelediğimiz ve analiz etmeye çalıştığımız insan anlayışında, insan için zorlu ve kaygılı bir süreç beklemektedir. Ancak bu yol Heidegger'e göre insan için doğru ve mücadele etmeye değer bir yoldur. Çünkü ona göre, insan kendini bulmalı, keşfetmeli ve kendi özü bağlamında eylemlerde bulunmalıdır. Bunu yapabilmek için de düşünüre göre, insanın varlığa yaklaşımının nasıl ve hangi yöntemle olduğu oldukça önemlidir.

Heidegger'e göre insanın kendini keşfetmesi ve ne olduğu üzerine düşünebilmesi noktasında aldığı eğitim de belirleyicidir. Eğitimin, öğrencileri ne ölçüde hakikate eristirebildiği ve kendini gerçekleştirebilmesi için neler yapılabildiği önemlidir. Çünkü teknolojik çağ, tüm bu hakikatlerin üzerini örtmüştür. Heidegger'in teknoloji felsefesi, bu bağlamda insan anlayışının analizini yapabilmek adına önemlidir. Çünkü yaşanan çağ, artık yaygın insan anlayışında köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Heidegger için bu teknolojik ve modern çağ artık geri döndürülemez bir yoldadır. Fakat insan tam da bu

çerçevede kendine ait olan, otantik anlayışını kendisi için aldığı hakiki eğitimle ortaya çıkarmalıdır.

Araştırmamızın konusu olan “Martin Heidegger’de İnsan ve Eğitim Sorunu” üzerine daha önce bu başlıkta herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Onun insan anlayışına yönelik bazı çalışmaların olmasına rağmen, eğitime bakışı konusunda derli toplu bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmada, Heidegger’in varlık temelli felsefesinden yola çıkılarak insan ve eğitim anlayışı üzerine bir analiz yapılmıştır. Hem bir filozof hem de akademisyen olan düşünürün varlık, insan, teknoloji ve eğitim kavramları, felsefesinde bir bütün ve birbirleriyle iç içedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmamızın amacı, Heidegger’in insan anlayışını ve eğitime dair görüşlerini açıklamaktır. Bununla birlikte Heidegger düşüncesinde, teknoloji çağı olarak da ele alınan yirminci yüzyıl çağı ile insanın kendini nasıl konumlandıracağı ve eğitimin insan hayatındaki yerinin ne olduğu konuları irdelenecektir.

Araştırmamızda Heidegger’in insan anlayışını analiz edebilmek için öncelikle, onun varlık anlayışından yola çıkılmıştır. Çünkü filozofun insana dair tüm açılımları varlıktan ve varlıkla olan ilişkisinden geçmektedir. İkinci olarak da Heidegger’in eğitim anlayışının açıklanması amaçlanmıştır. Bu amaç içinde onun eğitimi hangi açılardan ele aldığı analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda çalışmada, Heidegger’e göre, eğitimin ne yönde olması gerektiği, üniversitelerin insan için belirleyici rolü eğitimcilerin ve öğrencilerin bu süreçteki yönelimleri gibi konular da incelenecektir.

Araştırmamızın amacına, aşağıda belirttiğimiz alt amaçlar gerçekleştirilerek ulaşılmaya çalışılacaktır:

1. Heidegger’ e göre, varlığın ne olduğu sorusu neden insan anlayışı için belirleyici olmuştur?
2. Heidegger’ in insan anlayışında Dasein’ ın özellikleri nelerdir?
3. Varlık ve dil ilişkisinde insanın önemi nedir?
4. İnsanın Varlıklara fenomenoloji ve hermeneutik ile yaklaşımı nasıl olmaktadır?
5. Dasein’ ın fırlatılmışlığı ve yurtsuzluğu varoluşu için önemli midir?
6. Hergünkülüğünde yaşayan Dasein için bu durumdan bir çıkış yolu ne ölçüde mümkündür?
7. Kaygı ve sıkıntı Dasein için önemli midir?

8. Teknik ve teknoloji nasıl anlamlandırılmalıdır? Teknolojik özne olmak Dasein için önemli midir?
9. Hakiki eğitim ile eğitim kurumlarında özellikle üniversitelerde bir atılım gerçekleşir mi?
10. Öğrencilerin hermeneutik ve felsefe temelli eğitimde yer alması neden önemlidir?

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Heidegger'in varlık ve insan üzerine düşünmenin, sorgulama ve anlama temelli hareket ederek, insanın kendini tanıması ve keşfetmesi, üniversitelerin bir atılım yaşaması için çabalaması ve hakiki eğitim ışığında canlandırılmaya çalışılması düşüncesi en önemli hareket noktamız olacaktır. Modern ve teknolojik bir zamanda insanın kendi benliğine yönelmesi ve özünü oluşturabilmesi insan için salt eğitim temelli değil, yaşamının her aşamasında kendine olanaklar sağlayacaktır. Toplum içinde herkesle beraber yaşayan fakat temelde her zaman kendi benliğine, otantikliğine dönen öğrenciler yetiştirilmesi üniversiteler ve toplumlar için her zaman bir ilerleme yaşatacak insanlardır. Öğrencilerin eğitim süreçleri içerisinde teknik aletlere bağlanmamaları yönünde farkındalık oluşturabilecek ölçüde hermeneutik ve felsefi eğitim verilebilmesi eğitim ve üniversiteler için bir dönüm noktası oluşturabilir. Bundan dolayı eğitim “hakiki eğitim” yolunda yeniden şekillendirilmelidir. Bütün bunlar teknoloji ve eğitim alanlarında insanlara yeni yollar ve yeni bakış açıları kazandırmaktadır.

Araştırmamızın konusunu “Martin Heidegger’de İnsan ve Eğitim Sorunu” oluşturmaktadır. Araştırmamızda düşünürün insan anlayışı merkezinde dil, varlık, teknik ve teknoloji bağlantıları ortaya konulmuştur. İkinci olarak da, eğitim hangi yönlerde şekillendirilirse hakikate ulaşılabilir ve üniversiteler kendilerini nasıl geliştirebilirler soruları etrafında eğitim anlayışı açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile hem insan anlayışı üzerinden hem de üniversite görüşleri bağlamında eğitimin nasıl olması gerektiği ile ilgili bir analizi içermektedir. Yapılan alanyazın taramalarında Heidegger’in insan anlayışının karşılaştırmalı olarak ele alındığını tespit etmekle beraber, insan ve eğitim sorununun birlikte ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda çalışmamız düşünürün insan ve eğitim anlayışını analiz ederek, mevcut eğitim sistemi ve üniversitelerin açıklanması noktasında oldukça önemlidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamız nitel bir araştırma olduğundan dolayı, çalışmamızda Heidegger’in insan ve eğitim anlayışını analiz edebilmek için doküman analizini kullandık. Nitel bir araştırma alanı olarak öncelikli adımımız doküman incelemesidir. Bu da ilk olarak araştırdığımız filozof

Heidegger'in eserleri yararlandığımız birincil kaynaklardır. Heidegger'in felsefesi üzerine yazılmış eserlerde, araştırmamızda kullandığımız ikincil kaynaklardır. Çalışmamızda filozofun kendi eserlerinden okumalar yapılarak, yorumlarda bulunulmuş, ikincil kaynaklardan da araştırmamızın içeriğine ve konusuna uygun olan şekillerde yararlanılmış ve yorumlanmıştır.

Nitel araştırmalarda somut veriler üzerinde çalışmak, araştırılan konu üzerinde neden-sonuç ilişkisi kapsamında genel-geçer sonuçlar elde etmek çok zordur. Çünkü çalışmamızın temelini anlama ve yorum gücü oluşturmaktadır. Araştırmamız için bir genellemede bulunmak, yoruma açık olmasından dolayı zorlaşmaktadır. Ele aldığımız ve araştırdığımız konu üzerine oluşturulan farklı bir bakış açısı, farklı bir yaklaşım çalışmamızın genellenebilmesinin yolunu kapatmaktadır. Nicel çalışmalarda olduğu gibi, genel geçer sonuçlarda bulunabilmek çok güçtür. Bu güçlük araştırmamızın sınırlılığını meydana getirmektedir.

İnsan çok yönlü ve kendini sürekli olarak yenileyebilen ve değiştirebilen bir varlıktır. İnsan değişikçe onu analiz edebilmek için belirlenen hareket noktaları da değişiklik göstermektedir. Bu yönde ele alınan insan anlayışı da yoruma ve farklı bakış açılarına açıktır. Örneğin ele aldığımız teknolojik dönem, şuan ki dönemin gerisindedir. Ancak burada önemli olan o anlayış içerisinde ortaya konulanları yorum ve açıklamayı anlamlandırarak, filozofun öngörülerini ışığında temellendirebilmektir.

Araştırmamızda analiz etmeye çalıştığımız bir diğer konu ise eğitimidir. Heidegger'in eğitim üzerine doğrudan bir eseri olmaması, eğitim anlayışı üzerine yaptığımız incelemeyi zorlaştırmakla beraber; çalışmamızda filozofun akademisyenlik ve rektörlük yaptığı zaman sürecinde eğitim hakkındaki görüşlerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda Heidegger'e göre eğitimin ne yönde şekillendirilmesi gerektiği, üniversitelerin hangi noktalarda değişime ihtiyacı olduğu noktalar vurgulanmıştır.

Varsayımlar

Varsayım; üzerinde çalışılan alanla ilgili olarak, henüz kanıtlanmamış ya da ispatlanmamış ancak ispatlanabileceği beklenen ilke olarak ortaya konulan, ispatlanmış gibi kabul ederek yapılan açıklamadır. Çalışmamızın temel varsayımı, ortaya konulan insan anlayışından hareketle insanın otantikliği içerisinde kendini, özünü gerçekleştirmesinin ve eğitim kurumlarında hakiki eğitimin uygulanarak üniversitelerde bir yenilenmenin mümkün olup olamayacağı sorularıdır.

Araştırmamızın diğer bir varsayımı ise, teknoloji ve tekniğin ilerlemelerine karşı dikkatli olmanın ve insanın otantikliğini oluşturmaya çalışmasının teknolojik bir çağda mümkün olup olamayacağı sorusudur. İnsanın kendine yönelmesi ile kendini teknolojik yaşamın olumsuzluklarından kendini ayırabilmesidir.

Eğitimde hermeneutik ve felsefî bir eğitim anlayışının oluşturulması ile hakiki eğitim oluşturulabilir ve öğrenciler hakikate özlerini oluşturarak ulaşabilirler. Bu da eğitim konusundaki varsayımlardan bir tanesidir.

Terim ve Tanımları

Varlık: Var olan şeylerin toplamı veya bütünü; var olan her şeyin sahip olduğu veya sergilediği temel özellik ya da sıfat. Görünen veya değişen şeylere karşı, kalıcı gerçeklik (Cevizci, 2015, s. 439). Bu noktada varoluşçuluk felsefesi içerisinde varlığın ne olduğu üzerinde durulmuştur. Özellikle Heidegger' in felsefesinin temelinde yer alan soru varlık nedir sorusudur. Onun felsefesinde insana ulaşabilmek varlığın ne olduğu sorusundan geçmektedir.

Dasein: Almanca bir terim olan Dasein genel anlamda insan varlığı demektir. Kelime kökenlerine ayrıldığında orada varlık, orada olma anlamlarına gelmektedir. Heidegger, vurgu yapmak için sık sık Da-sein biçiminde yazarak Dasein'in kökensel anlamını, "orada varlık" ı canlı tutar. Dasein özsel olarak Dünya'dadır ve kendisini ve dünyayı aydınlatır (Inwood, 2012, s. 260). Heidegger'in felsefesinin temel kavramlarından bir tanesidir. Onun insan anlayışını analiz edebilmek, Dasein'in çözümlenebilmesine bağlıdır.

Fenomenoloji: Fenomenoloji, dünyanın varoluşu veya varlık tarzlarıyla ilgili varsayımlarımızı bir tarafa bırakarak, onu insan varlıklarına görüldüğü şekliyle betimlemeye yönelir. Kendilerini insan bilincine sundukları şekliyle fenomenlere ilişkin bir betimlemeyi amaçlar (Cevizci, 2015, s. 181). Fenomenoloji varlığın ne olduğunu ortaya çıkarabilmesinde yardımcı olur, varlığın gizini açarak hakikati ortaya çıkarır. Genel itibarıyla özlerin bilimi olmakla beraber, hakikate ulaşabilmek için bize yol gösterir.

Felsefe: Bu kavram, aslında çok genel ve kısa bir şekilde tanımlanması en zor kavramlardan bir tanesidir. Çünkü açığa çıkmaya başladığı zamandan itibaren ele alındığı çağın şartlarına göre yeniden ele alınmıştır. Antik Yunan' da bilgelik sevgisi anlamında kullanılan felsefe, çağlar boyunca her dönemde ele alınmış ve modern çağ içerisinde de önemini korumaya devam etmiştir. Çok genel bir tanım içerisinde açıklayacak olursak insanın kendini, içinde yer aldığı evreni anlama, anlamlandırma gayreti ile sorgulayıcı, eleştirel ve düşünme temelli bir araştırmadır. Bir bütün olarak varlığın doğası, bilgi ve hayatın yaşanma

tarzıyla ilgili, özü itibariyle akla dayanan, önemli ölçüde sistematik ve eleştirel düşünüş (Cevizci, 2015, s. 176).

Eğitim: Kişinin bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal yönlerden geliştirilmesidir (Arslanoğlu, 2018 s. 9). Eğitim, bireysel anlamda insanların yetiştirilmesi ile beraber en genel anlamında ise kişinin topluma yararlı hale getirilmesi anlamına da gelmektedir. Bireyin önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde davranışlarında değişiklikler meydana getirmektir. Eğitim sonu olmayan ve bitmek bilmeyen bir süreçtir. İnsanın olduğu her yerde eğitim her zaman varlığını devam ettirir. Ancak değişen çağlara ve şartlara bağlı olarak yeniden şekillenmektedir. İnsanlar ve toplumlar için sürekli bir değişim ve hareketlilik söz konusudur. Eğitimde Dasein için önemli olan aşama, onun içinde pasif olarak barındırdığı gizilgücü fark edip, aldığı eğitimle beraber bu gücü harekete geçirmektir.

Hermeneutik: İnsanın anlama gücünün yorumlama ile ortaya çıkma sürecidir. Bu bir metni anlama, anlamdırma ve onu yorumlama olarak da meydana gelebilir. Heidegger için hermeneutik çok yönlüdür ve felsefesinin temel kavramlarından bir tanesidir. Hermeneutik artık doğrudan Varlığı anlamayla ilgili olan varoluşçu hermeneutiktir (Manav, 2014, s. 22). Dasein için söz konusu olan anlama ve yorumlama gücü onun hem kendi varlığını hem de diğer varlıkları analiz edebilmesi için oldukça önemlidir.

Gestell: Gestell Almandaca çatı, iskelet ya da raf anlamına gelir. Heidegger, bu terimin garip görünebileceğini kabul eder. Fakat bu terimin, tıpkı Platon'un idea kavramını kullanış biçimine benzer bir işleve sahip olabileceğini söyler (Johnson, 2013, s. 124). Heidegger'e göre Platon normal olarak insanların günlük hayatlarında kullandıkları idea kavramını alır ve onu ulaşabilmek, kavrayabilmek için her şeyin özünü ifade edebilmek için kullanır. Heidegger, Platon'un günlük dilde kullanılan bir kelimenin daha derin anlamlar içeren bir şekilde kullanmasını örnek göstererek, teknolojiyi çerçeveleme olarak anlamlandırmasında teknolojik öznelere ya da modern insanları açıklar. Teknolojik ve modern insanlar için gestell, onların yaşamlarındaki bütün anlamaları ortaya çıkarır. Heidegger için gestell kavramı, eğitimin de belirli bir alan dahilinde oluşturularak, öğrencinin çerçeveleme olarak eğitim içerisinde yer almasını da ifade ettiği için felsefesinde en önemli kavramlardan bir tanesidir.

Kaygı: Bu kavram hem varoluş felsefesinin temel düşüncesi olarak yer almaktadır hem de Heidegger'in insan anlayışını ortaya koyabilmek için ele alınması gereken en mühim terimlerden biridir. Dasein'in kaygı, endişe duyması onun kendini gerçekleştirebilmesi için gereklidir. Endişeli olduğumuz durumlarda biz, kendimizle yüzleşmek zorunda kalırız (Johnson, 2013, s. 43). Dasein'in içinde bulunduğu kaygı hali, insana, kendine

yönelebilmemesinin kapılarını aralar. Kaygı ve sıkıntı halinde olan Dasein, kendini diğer insanların düşündüğü gibi düşünmekten ayırarak, kendi hissettiği korkuları ve kaygıları ile yüzleşme cesaretini gösterebilir. Bu da insana, varoluşunu sorgulayabilmesini sağlar ve özünü oluşturabilmek için kendini keşfetmesine yardımcı olur.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve

Varoluş Felsefesi (Egzistansiyalizm) Nedir?

Varoluş felsefesi, 1930'lu yıllarda Almanya'da teşekkül edip, o tarihten itibaren gelişimini muhtelif biçimler içinde sürdüren ve sınırları Almanya dışına taşan bir felsefe akımına verilen isimdir (Bollnow, 2004, s. 9). Varoluşçuluk ya da varoluş felsefesi on dokuz ve yirminci yüzyıllarda değişen, farklılık gösteren insan ve insan yaşamına bağlı olarak ortaya çıkan bir felsefedir. Çünkü insan, yaşadığı sosyal çevre, zaman ve değişken koşullar altında yeniden şekillenir. Bundan dolayı zaman ve şartlar değiştikçe insan her dönemde farklı boyutlarıyla ele alınmıştır.

Varoluş felsefesinin kökleri İlkçağ'da Sokrates'e kadar uzansa da, varoluşçu düşüncenin pek çok ana konu ve sorunları ilkin on dokuzuncu yüzyılda yaşamış Danimarkalı filozof Soren Kierkegaard (1813-1855) tarafından felsefenin konusu yapılmıştır (Çüçen, 2018, s.18).

Varoluş felsefesi içerisinde, filozofların irdelediği sorunlar ve konular aslında yeni değildir. Sadece modernleşme ve teknolojik ilerlemelerle beraber ortaya çıkmamıştır. Çünkü insan ve insan yaşamı, ilkçağ felsefesi zamanından itibaren felsefenin incelediği konular içerisinde yer almıştır. Sokrates'in, insanları yaşamları üzerine düşünmeye çağırması, insanın bir birey olarak öncelikle görevinin kendini bilmesi ve tanınması gerektiğini vurgulaması; insanın ancak kendini bilerek, hayatını sorgulayarak varoluşu üzerine düşünmesi gerektiğini öne sürer. Bundan dolayı Sokrates felsefenin salt birlik-çokluk, öz-töz yapısalılığı içerisinde ele alınmasını eleştirmiştir.

Ortaçağ dönemine gelindiğinde ise, felsefî problemler teosantrik bir zemin üzerinde incelenmiştir. Tanrı ve din merkezli ortaçağ felsefesi, insanın Tanrı tarafından koyulan birtakım emir ve buyruklar üzerinden hareket etmesi gerektiğini ortaya koyarak, insanın eylemlerini, davranışlarını dini kavramları merkeze alarak temellendirmiştir. Bu noktada salt dini buyruklar üzerinden eylemde bulunması beklenen insanın, varoluşu üzerine düşünmesi ve kendini gerçekleştirmek için eylemlerde bulunması pek mümkün olmamıştır.

Büyük bilimsel ilerlemelerin ortaya çıktığı on beşinci, on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda ise bilim, teknik, matematik, fizik vb. alanlar insani değerlerden daha önemli

görüldü. Bu dönemlerde çok mühim bilimsel gelişmelerin yaşanmasıyla beraber yaşamın merkezinde teknik ilerlemeler yer aldı. Din merkezli Ortaçağ döneminden sonra bilimde yaşanan bu gelişmeler toplumların evrimleşmesinde büyük rol oynadı ve bu ilerlemeler sonucunda çağdaş felsefenin ortaya çıkmasını sağlayan temeller atılmış oldu.

Modern felsefeye damgasını vuran hakim tavır ya da eğilim, en azından on dokuzuncu yüzyıla kadar, rasyonalizm olmuştur (Cevizci, 2013, s. 19). Ortaçağ dönemine tesir eden teosantrik anlayış, on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda yerini modernleşme, bilim, teknik ve teknoloji ışığında eyleyen, rasyonalizmin hüküm sürdüğü bir dönem olmuştur. Bu noktadan bakıldığında, aslında insanın ele alınan en mühim boyutu düşünen bir varlık olmasıdır. “İnsan olmaklığın” en belirleyici unsuru düşünme eylemidir. Tüm bilimsel ilerlemelerle beraber bu dönemdeki filozoflar için de mantık ve matematik gibi bilimlerin ışığında insan ancak düşünerek insan olmanın gereklerini yerine getirmiş olur. Aklın, matematiğin, bilim ve tekniğin ön plana çıktığı bu dönemde Francis Bacon, Hegel, Descartes, Spinoza, Leibniz, Hobbes, gibi önemli filozoflar ve onların düşünceleri önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Varoluş felsefesinin temel savlarından bir tanesi de Aydınlanma Çağından itibaren, insanın ‘insan’ olmasıyla ilgili asıl konuların unutulması, yaşam ve duygular üzerine düşünmekten uzaklaşılmasının, insan için aykırı bir durum olmasıdır. Hayattaki her şey bilim ve teknikle, en doğru ve mantıklı bir biçimde çözümlenebiliyor ve insan refahı için en makul şekilde sonuçlanıyorsa, insanı yerinden yurdundan ayıran, içinde insanlar için hiçbir iyilik barındırmayan savaşlar nasıl ortaya çıkmıştır? Akıl, mantık, bilim ve teknoloji insanların refahını ve huzurunu bozan, yaşamlarını alt üst eden bu savaşları, yıkımları neden engelleyemedi?

Bütün bu ilerlemeler, gelişmeler insanı ve insan yaşamını başka bir boyuta taşıırken, en önemli insani duygular; vicdan, acıma, üzüntü, korku, kaygı, endişe, vb. kavramlar unutuldu. Bütün bunlarla beraber yaşanan Birinci ve İkinci Dünya Savaşları’nın sonucunda ortaya çıkan yıkımlar, insanların yaşamlarında büyük değişimlere sebep olmuştu. Bu dönemde o zamana kadar sarsılmaz zannedilen bütün düzenler çözülme tehlikesiyle karşı karşıya kalmış ve yıkılmaz zannedilen bütün değerlerden şüphe edilir olmuştu (Bollnow, 2004, s.10).

Unutulan bazı insani değerler, gün yüzüne çıkmış, savaşların sebep olduğu kötülükler, yıkımlar, insanları yaşamsal değerleri üzerine düşünmeye ve sorgulamaya yönlendirmiştir. Varoluş felsefesinin temel çıkış noktası ‘şu an’ ki insanın durumudur. Akıl, bilim, teknik insanların savaşlarla beraber yaşadıklarına engel olamamış, acı çeken ve kaygılanan insan için yeterli olmamıştır. Günümüzde ise insan, bu dayanaklarını yitirmiştir, bu dayanaklar kırılmıştır artık. Evrenin büyüğü çözülmüş, Tanrının yitirilmesiyle insan, evrenin ekseni

olmuştur ve bunun sonucu da insan kendi kendisi için sorunsal olmuştur (Akarsu, 1979, s. 109).

Artık asıl problem ‘insan’ olarak görülmeye başlandı ve bütün olaylar insan üzerinden sorgulandı. Ancak insan üzerine düşünerek ve insan merkezli bir anlayışla bazı sorunlarla başa çıkılabildi. Çünkü inandığı, dayandığı doğrularını yavaş yavaş kaybeden ve kendini, duygularını sorgulayan insan, tüm bu karmaşıklığın içinden çıkmaya çalışıp, kendini anlamaya ve anlamlandırmaya çalıştı. İnsan ancak kendi kendine dönüp, kendi içiyle yüzleşebilirse tüm bu karmaşıklığın içinden çıkabilirdi.

Lakin insanlar bütün objektif inançlarda hayal kırıklığına uğradığı için her şeyi şüpheyle karşılar olmuş ve şimdiye kadar yaşamlarına atfettikleri manaların içeriklerinin rölativizm tarafından sorgulanır olması neticesi, müracaat edecekleri yegane merci olarak insanın derunu kalmıştı. İşte insanın içindeki bu nihai çekirdeğe, öze Kierkegaard’dan alınan kavramla varoluş denilmekteydi (Bollnow, 2004, s. 10).

Varoluş felsefesi insanın içine, kendisine yönelmesinden yola çıkmıştır. Modern insan, hayatın tüm karmaşası içerisinde kendi benliğinden uzaklaşmış, kendi içine yönelmekten ayrı kalmıştır. Çünkü modern insanlar, günlük koşturmaları içerisinde kendilerini, bilim ve teknolojinin hayatlarını kolaylaştıran olanaklarına ve yaşamları içerisindeki kalabalıklara kendilerini bırakmışlardır. Artık zaman içerisinde, modern insan için bu kalabalıklarda yer alabilmek, insanlarla beraber olmak ve teknolojik dönem içerisinde kendisi için bir yer bulabilmek önemli bir amaç haline gelmiştir. Modern insan, bu kalabalıklar içinde kendine ait bir alan çizebilmeyi ya da yığınların içerisinde kendini bırakmayı seçmiş ve kendinden, benliğinden, iç dünyasından gittikçe uzaklaşmaya başlamıştır. Ancak varoluş felsefesine göre tam da bu noktada insan, tüm hayat karmaşası içerisinde kendini anlama çabasına girişmeli ve kendi özünü, içini anlamalıdır. Varoluşumuzu belirleyen duygularımız, hislerimiz, korkularımız, kaygılarımız, saçmalıklarımız vb. gibi eylemlerimiz bizi biz yapan ve diğerinden ayıran şeylerdir (Çüçen, 2018, s. 36).

Özellikle on dokuz ve yirminci yüzyıllarda insanın kendi dünyasını keşfetmesi bu dönemdeki filozofların dikkat çektiği bir nokta olmuştur. Çünkü yaşamın her anını “akıl” önderliğinde kurgulayan insanın kendi duygularına yönelmesi; acıyı, korkuyu, üzüntüyü ya da mutluluğu, başarıyı yani hayatındaki tüm duygusallığını, her yönüyle yaşamın içinde anlamlandırabilmek varoluş felsefesi için önemli bir noktadır.

Varoluşçuluğa göre, insan tüm duyguları üzerine düşünmeli, yaşamaktan ve hissettikleriyle kendi olmaktan vazgeçmemelidir. Salt akıl temelli hareket etmek insanı yaşadıkları karşısında çaresiz bırakmıştır. Bu noktada varoluş felsefesinin insana yaklaşımı “modern insan” için yeni bir kapı aralamıştır. İnsanın kendine dönmesi ve yaşamındaki bütün

olaylarla ussal, dinsel, bilimsel bir araç olmadan tüm açıklığıyla, doğrudan yüzleşebilmesi önemlidir. Bundan dolayı varoluşçular, genel anlamda Descartes'cı “düşünüyorum o halde varım” epistemik – tözcü bakışı tersine çevirerek, “varım o halde düşünüyorum” biçiminde onto – epistemik bir anlayış sürerler (Çoşkun, 2015, s. 83).

Varoluş felsefesinde insanın varoluşu, varoluşunun ne anlama geldiği ve varoluşunun farkına vararak kendini gerçekleştirmeye çalışması mühimdir. Ancak varoluşun farkına vararak olay ve olgular üzerinde bir yönelim gerçekleştirebilir. Bundan dolayı varoluş felsefesi ancak insandan yola çıkılarak bir bütünlüğe ulaşılabileceğini, daha önceden apriori hiçbir bütünlük olamayacağını savunur (Mounier, 2007, s. 11).

Ancak insan üzerinden bir yönelim gerçekleştirdiğinde, bilinç bu olay ve olguların anlamlandırılmasında ortaya çıkabilir. İnsan kendi özerkliğinin ve birey olarak tek ve biricik olduğunun farkına vardığında, duygularıyla ve kendi varoluşuyla yüzleşebilir. Bu açıdan bireysel, tek ve biricik insan, kendi varoluşunun bilincinde olmak için çabalayan insan, yaşamında meydana gelen bütün olayları iyi ya da kötü yönleriyle karşılar. Çünkü seçimleriyle, yaşadıklarıyla, hayatında meydana gelen süreçlerle kendini açar ve kendisiyle yüzleşir. Bu da yalnızca ussal ve salt mantık üzerinden çıkarımlarla gerçekleşmez. Varlıkları ve insanın varoluşunu sadece rasyonel olarak ele alamayız. Varlık üzerine sahip olabileceğimiz tüm ussal tavır alışlar, karanlık birer şifreden başka bir şey değildir ve bu şifreler de tek başına elimize anahtar vermez (Mounier, 2007, s. 59).

Varoluş felsefesine göre insan, varoluşunun her yönüyle ele alınmalıdır. İnsan, yaşamı içerisinde tüm değerleriyle, duygularıyla bir bütün olarak ancak yaşayarak, tecrübe ederek hareket edebilir. Parçalanmış insan benliği, kendini bütünlemek, anlamak ve anlamlandırmak istiyordu. Yaşamın tüm alanında hakim olan aklın üstünlüğü, insana duygusal yanını unuttururken, onun yalnızlığını ve acısını çoğaltmıştı (Çoşkun, 2015, s. 80).

İnsanın kendi benliğine yönelmesi ve kendi iç dünyasını keşfetmesi varoluş felsefesi içerisinde bir dönüm noktasıdır. Kendine yönelen ve hayatın kargaşasından sıyrılıp, duygu ve düşünceleriyle açıkça yüzleşebilen insan kendini bulma yolunda önemli bir adım atmıştır. Ancak bu şekilde insan kendini anlamlandırabilir.

Peki varoluşçuluk tek bir tanım üzerinden tam olarak açıklanabilir mi? Varoluşçuluğu bir tanımla açıklayabilmek mümkün müdür? Bu noktada Çüçen'e göre; varoluşçuluk kolayca tanımlanabilecek bir düşünce değildir. Çünkü her varoluşçu felsefe, varoluş felsefesini değişik olarak tanımlamaktadırlar (Çüçen, 2018, s.17). Varoluşçuluk, modern felsefe düşüncesi içerisinde modern insanın, bireyin, özneliğin merkezinde başlamıştır ancak her filozof varoluşçuluk çizgisi üzerinde birbirinden farklı noktalara değinmiştir. Hatta varoluşçuluk

düşüncesi içerisinde ön plana çıkan filozoflardan olmasına rağmen kendini hiçbir zaman bir varoluşçu olarak görmeyen, varoluşçu olmadığını ilan eden filozoflardan bir tanesi Martin Heidegger'dir (Megill, 2012, s. 258).

Heidegger, varoluşçular adı altında anılmak istememiş ve kendisini varoluşçu bir filozof olarak görmemiştir. Heidegger kendi felsefi çalışmalarına varoluş felsefesi isminin verilmesine açık bir şekilde karşı çıkmış ve kendi çalışmalarını “insan varlığının ontolojisi” olarak adlandırmak suretiyle onu salt varoluş felsefesinden kati bir şekilde ayırmıştır (Bollnow, 2004, s. 13).

Bu noktada varoluşçuluğun ne olduğuna dair tanımlara baktığımızda, Kaufmann'ın düşünceleri ile karşılaşırız. Kaufmann'a göre varoluşçuluk:

Herhangi bir düşünce okulundan olmamak, herhangi bir inançlar kümesini, özellikle sistemleri yetersiz görmek, sığığını, bilgiçliğini, yaşamdan yoksunluğunu ileri sürerek gelenekçi felsefeyi açıkça küçümsemek, işte varoluşçuluğun çıkış noktası. Varoluşçuluk, geçmişte şurada burada gözümüze çarpan zaman dışı bir duyarlıktır, ama köklü bir karşı çıkma, bir zihinsel uğraş durumuna yükselerek güçlenmesi son zamanlarda olmuştur (2002, s.8).

Varoluşçuluğa göre felsefe, belirli bir sistem üzerine kurulduğunda soyut ve genel bir hal alır. Ancak felsefenin temel noktalarından bir tanesi “insandır”, insan da yaşamla iç içe ve her yönüyle bir bütündür. Varoluşçuluğa göre önemli olan somut ve bireysel temelli, insanın biricikliğini ve öznelliğini göz önünde bulundurarak ilerleyebilmektir. Bundan dolayı varoluşçuluğa göre belli başlı inançlar üzerine kurulu, sistemsel ve soyut bir şekilde hareket etmek, yaşamdan ve insandan uzaklaşmaktır.

Varoluş felsefesinde, sistemler üzerine meydana gelen eleştirilerin temelinde bir birey olarak insanın biricikliğinden, insanların yaşadıkları olaylar çerçevesinde hislerinden ve duygularından uzaklaşması yer almaktadır. Varoluş felsefesi için insanın duyguları ve yaşadığı olaylar bireyin istediği zaman göz ardı edebileceği, kaçabileceği gelişigüzel durumlar değildir. İnsanlar için bundan kaçmak mümkün olmadığı gibi herhangi bir keyfiyete de bağlanamaz. Çünkü aslında insan olmanın temelinde bu duygular yer almaktadır.

Izdırap, mücadele, tesadüf, hata, vs. hep bilinen şeylerdir. Lakin bunlar hep kendilerinden istenildiğinde kaçınılabilen, tesadüfi şeyler olarak görülmüş ve tezahürleri mevcut düzenin eksikliğine bağlanmıştır. Bu sebeple hep düzen değiştirilmek istenmiş ve içinde bunların bulunmadığı daha iyi bir dünya ütopyaları kurgulanmıştır. Ama bu hususlar halledilebilir şeyler olarak görüldükçe bunlarla yüz yüze gelme ve asıl niteliklerine vakıf olma imkânı da ıskalanmıştır (Bollnow, 2004, s. 63).

Varoluş felsefesine göre insan, bu duygulardan ve olaylardan kaçabildiğini, uzaklaşabildiğini zanneder. Varoluşçulara göre de insanı, insan olmasının getirdiklerinden,

kendinden, kendi içinden uzaklaştıran, ayırtıran nokta insanın bu duygularından kaçmaya çalışmasıdır. İnsanlar yüzleşmekten kaçtıkça, kendini günlük işlerine bırakır. Ancak varoluş felsefesine göre bu duygulardan yüzleşmekten kaçarak düşünen, hisseden, eyleyen bir varlık olunmasına aykırı hareket etmiş oluruz. Ancak yaşamın içerisinde her şeyle yüzleşerek kendimizi bulabiliriz.

Bu sebeple varoluş filozofları düşüncelerini genellikle roman, tiyatro, deneme gibi türlerde vermişlerdir. Bundan dolayı bilimsellikten, nesnellikten, dini inançlardan, belli başlı yargılardan uzak durarak kendi dönemlerinde yaşanan olay ve durumların etkilerine de değinerek hareket etmişlerdir.

Varoluşçuluk, aracı kullanacak olan kişiyi, onun varlığını, olanaklarını, anlamını tanımadan önce, insanı herhangi bir araca teslim etmeye karşı çıkmaktadır. İnsanı tanımanın, bedeni tanımaktan daha kolay olduğunu değil, ama onu tanımanın dünyayı ya da fikir yasalarını tanımaktan çok daha ivedi olduğunu düşünmektedir (Mounier, 2007, s. 49).

İnsan aklıyla ve geliştirdiği teknolojilerle gün geçtikçe, her gün başka bir alanda ilerleme ve gelişme yaşayabilir. Ancak nihai bir rasyonalizm, bilginin ve yaşamın yalnızca bu yönünden yaklaştığı için varoluşçu düşünceye göre insanın kendini, yaşamını ve iç dünyasını unutmamasına sebep olur. Çünkü varoluş felsefesinde ele alınan temel nokta “insan varoluşu”dur. Bollnow’ a göre,

Varoluş felsefesi özü itibarıyla felsefi düşünceyi derinleştiren, felsefe hakkında daha derin bir görüş kazandıran bir geçiştir. Varoluş felsefesi hatta felsefi düşünceyi nihai radikalleşmeye götüren yoldur. Ama bu felsefe özü itibarıyla felsefi düşünceyi kendini aşarak yaşamı daha kapsamlı bir şekilde yorumlamaya zorlamaktadır (2004, s. 14).

Felsefe tarihinde filozofların düşüncelerinin şekillenmesinde yaşadıkları çağın olay ve olgularının etkisi oldukça fazladır. Çünkü insan yaşamla iç içedir. Ancak bu durum on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda etkisini biraz daha fazla hissettirmiştir. Zaman geçtikçe değişen ve gelişen yaşam şartları insan hayatı üzerinde oldukça etkili olmuştur.

Temel hareket noktaları, insan ve insan varoluşu olan varoluş filozoflarının belli başlı temsilcilerini belirleyebilmekteki temel etken dini inanca bağlıdır. Bu bağlamda varoluş filozoflarını, dini inanışlarını temel alarak iki kategoride ele almak mümkündür. Bu sınıflamaya göre:

1. Teist (Tanrı tanır ya da Hristiyan) Varoluşçular: Danimarkalı Soren Kierkegaard, İsviçreli Karl Barth, Alman Karl Jaspers, Max Scheler, Fransız Maurice Blondel, Henri Bergson, Charles Peguy, Gabriel Marcel.

2. Ateist (Tanrı tanımaz) Varoluşçular: Friedrich Nietzsche, Martin Heidegger ve Jean Paul Sartre (Çüçen, 2018, s. 21).

Öte yandan Mounier, varoluş felsefesinin temsilcilerini belirlediği varoluşçular ağacının köklerine; Sokrates'i, Stoacıları, St. Augustinus ve St. Bernard'ı, varoluşçular ağacının gövdesine ise Pascal'ı, Maine de Biran ve Kierkegaard'ı yerleştirmiştir (2007, s. 45).

Kaufmann ise varoluşçuluğu Dostoyevski ile başlatarak; Kierkegaard, Nietzsche, Jaspers, Heidegger ve Sartre ile ele alarak, tanrı tanımaz kategorisine Kafka'yı, Rilke'yi ve Camus'yü de ekleyerek bir varoluşçu düşünürler sıralaması yapar. Kaufmann' a göre, Dostoyevski'nin "Yeraltından Notlar" adlı eseri varoluşçuluk adına en iyi başlangıç yapıtıdır (2002, s. 11). Dostoyevski'nin eserindeki bu isimsiz karakterin, hayatındaki olaylara ve insanlara bakış açısı, onu biraz daha varoluşçu felsefenin düşüncelerine çekmektedir. Yenilikler ve değişimlerle beraber, insanların bilim ve matematiğin kesinliğine ve belirlenmişliğine boyun eğmesine yönelik bir eleştiri içermektedir. İnsanların, zaman içerisinde kendi duygularından bile uzaklaşarak, yalnızca iki kere ikinin dört etmesine bağlı kalarak, artık bu kesinlikler üzerine düşünmemesini ve insanın kendini sadece günlük işlerine bırakarak, yaşamasını sorgulamaktadır. Salt mantık ve bilimsel gerçeklerle, insanların kendilerini gerçekleştirmelerinin mümkün olmadığını, bireyin yaşamında kendi tercihlerinin oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır. "Bakın efendim mantık kuşkusuz iyi şeydir ama nihayetinde olup olacağı mantıktır ve sadece insanın rasyonel tarafını tatmin etmeye yarar, seçim ise insanoğlunun tüm yaşamını, aklını, dürtülerini içinde barındırır, kısacası yaşamın kendisidir" (Dostoyevski, 2018, ss. 49-50).

Jean – Paul Sartre'da varoluşçu filozofları iki kanatta ele almış (yani inançlı ve inançsız kanat), kendisini de tanrıtanımaz kategoride saymıştır. Bu ayrımlarla beraber, iki varoluşçu öğretinin ortak bir noktada buluştuğunu ifade etmektedir. Bu iki kolu birleştiren ortak yan, her ikisinin de şu düşünceyi benimsemiş olmasıdır: "Varoluş özden önce gelir." İsterseniz buna, "Öznellikten hareket etmek gerekir" de diyebilirsiniz (Sartre, 2018, s. 37).

Sartre, varoluş özden önce gelir sözünü bir kağıt keseceği örneği ile açıklar. Sartre' a göre, kullandığımız herhangi nesneyi, bir kavramdan ilham alarak ortaya çıkaran bir zanaatkar vardır. Ancak bu nesneyi ortaya çıkaran zanaatçı onu öylesine yapmaz. Zanaatçı, sonunda ne olacağı belli olmayan ve herhangi bir amaca hizmet etmeyen bir nesne yapımı için çabalamaz. Çünkü bu nesne, aynı zamanda bir işte kullanılan herhangi bir eşyadır. Zanaatçı, kağıt keseceğinin ne işe yarayacağını bilmeden, kağıt keseceğini yapamaz. Bu ortaya çıkarma sürecinde, kağıt keseceğinin var oluşundan önce gelen durum ise kağıt keseceğinin yapım aşamasıdır.

Öncelikle onun ne işe yarayacağını belirlemek ve kullanım amacının şartlarına göre yapılmasındaki çeşitli teknikler ve yöntemler, bütün bu nitelikler nesnelerin var olmasından önce meydana gelmektedir. Zanaatçının yaptığı nesne eğer bir kağıt keseceği olacaksa, onun ne olacağı ve bir eşya olarak hangi işte kullanılacağı önceden bellidir. Zanaatçı bu nesneyi meydana getirdikten sonra onun yapılma amacından başka herhangi bir şekilde olma şansı yoktur. Ancak bu nesne ya da herhangi bir kağıt keseceği belirli yöntemlere göre, zanaatçının belirlediği bir takım tasarıya göre meydana gelir. Eşyanın yapım aşaması bittikten sonra da, nesne meydana geldiğinde onun iyi ya da kötü, kullanışlı ya da kullanışsız olması hakkında bir yorumda bulunulabilir. Ancak insan söz konusu olduğunda durum böyle değildir. İnsan önceden belirlenmiş hiçbir taslağa göre kendini oluşturamaz. İnsan var olur önce. Bir geleceğe doğru atılan ve bu atılışın bilincine varan bir varlık olarak ortaya çıkar. Bir yosun, bir karnibahar ya da çürümüş bir nesne değildir o; öznel olarak kendini yaşayan bir tasarıdır (Sartre, 2018, s. 40).

Sartre, varoluş özden önce gelir sözünü tanıtanılmaz varoluşçuluk açısından değerlendirdiğinde de, ona göre en azından Tanrı olmasa da, varoluşu özden önce gelen ve önce varoluşuyla var olan, bir şeyin var olduğunu ifade eder. Aslında Sartre'a göre Tanrı yoktur ancak varoluşu özden önce gelen bir varlık olduğu için insan, herhangi bir belirlenim içerisinde değildir.

Varoluş özden önce gelir. İyi ama ne demektir bu? Şu demektir: ilkin insan vardır; yani insan önce dünyaya gelir, var olur, ondan sonrada tanımlanıp belirlenir, özünü ortaya çıkarır. Varoluşçuya göre insan daha önce tanımlanamaz, belirlenemez, hiçbir şey değildir o zaman. Ancak sonradan bir şey olacaktır ve kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır. İnsan, var olduktan sonra kendini kavradığı gibidir, varlaşmaya doğru yaptığı bu atılımdan sonra olmak istediği gibidir. Kendini nasıl yaparsa öyledir yani (Sartre, 2018, s. 39).

İnsanın var olması herhangi bir nesnenin var olmasına benzemez. Evet insan önce var olur ancak ona verilmiş belirli bir öze var olmaz. Ancak biz, var olan bir masanın eşya olarak ne işe yarayacağını bilebiliriz. Bir masanın, masa olarak kullanılmasından başka bir seçenek tasarlanamaz. Masa var olurken taslak olarak oluşturulan işlevi ne ise, o olmak zorundadır. İnsan var olur, doğar, büyür, yaşar ancak bu süreçlerin hiçbirinde belirli bir öz yoktur. İnsan, öncelikle kendini seçerek yaşar ve özünü kendisi belirler. Her ne olmak istiyorsa onu olur ve kendi özünü meydana getirir. Bu süreçte, bir insanın var olmadan önce yaşamında nasıl olacağı bilinemez, tasarlanamaz. İnsanların iyi ya da kötü olması onlarda apriori olarak meydana gelmez. Bir insan için herhangi bir nitelemede bulunuluyorsa, birey bu durumu kendisi seçmiş ve kendisi için böyle bir öz oluşturmuştur. Ancak Sartre'a göre bu durumda

değiştirilemez, kati bir süreç değildir. Kendi özünü kendi belirleyen insanın elindedir. Varoluşçuluğa göre insanın yazgısı (kaderi) kendindedir (Sartre, 2018, s. 59).

Sartre bir insanın özünün meydana gelmesini kahraman ve korkak örnekleriyle de açıklar. Bir insan var olduğunda onun kahraman mı ya da korkak mı olduğu önceden belirlenmiş bir şekilde meydana gelmez. Korkak, kendi kendini korkak yapar, kahramansa kendi kendini kahraman. Korkak ya da kahraman olmak insanın elindedir. Nitekim korkak her zaman korkaklıktan kurtulabilir, kahraman her zaman kahramanlıktan çıkabilir (Sartre, 2018, s. 58).

Varoluşçuluk için önemli olan insanın kendi yapıp etmeleridir, yani insanın kaderi yine kendi elindedir. Kendi kaderini, seçimleriyle yine kendisi belirler. Önceden ona verilmiş bir yazgı olamaz. Varoluş felsefesine göre insanı yaşatacak olan biricik şey onun eylemleridir. Birey dünyada kendi başına karar almak ve bunları uygulamak durumundadır. Bu noktada önemli olan bireyin yalnız başına yapıp etmeleridir. Varoluşçuluk için eylemsizlik, bireyin hayatında tek düze yaşaması ve hiçbir eylemde bulunmaması istenilen bir şey değildir. Siz yaşamazdan önce hayat bir şey değildir; ona bir anlam kazandırmak ancak size vergidir. Onu anlamlı kılan sizsiniz. Doğrusunu isterseniz, değer denilen şey de seçtiğiniz bu anlamdan başka bir şey değildir (Sartre, 2018, s. 72).

Birey, kendi seçimleri içinde değer vererek kendini belirlerken aynı zamanda diğer insanlara karşı da bir değer atfetmiş olur. İnsan kendinden sorumlu olduğu kadar, diğer insanlardan da sorumludur. Varoluşçuluğa göre insan yalnızca kendini seçmiş olmaz o, aynı zamanda kendini seçerken diğer insanları da seçer. İnsanlar kötüyü seçmek için uğraşmazlar ya da herhangi bir kötü eylemi değerli görmezler. Ancak bizler her zaman bizim ‘iyi sandığımız’ eylemlere yöneliriz. Bu eylemleri gerçekleştirirken de etrafımızdaki insanları etkilediğimiz ölçüde diğer bireylerden ve eylemlerinden etkileniriz. Bu durum birey için zordur. Fakat başkalarıyla ilişki içinde olmak zorundadır. Ancak Sartre’da, başkaları benim cehennemimdir. Dolayısıyla bireysel özgürleşme, diğerleriyle uzlaşsal biçimde sürdürülen bir ilişkiyle değil, çelişme ve çatışkiyla gerçekleşebilecek olan bir süreçtir (Çoşkun, 2015, s. 94). Sartre’a göre başkalarıyla ilişki içinde olma yalnızca bizim karşıımızdaki insanları görmemizi, fark etmemizi sağlamakla kalmaz, aslında başkalarına bakarken kendi benliğimizi yine kendimize fark ettirir. Kendi kendimize kaldığımızda yalnızca kendi öznelliğimizden bahsedebiliriz. Ancak başkası ile kurduğumuz ilişkide başkasının bakışı bize kendimizi, kendi bedenimizi fark ettirir.

Bu noktada Sartre’a göre başkasının bakışıyla bedenimizi ve kendi benliğimizi fark etmemiz bizi bir cisim haline getirir. Yani biz, başkasıyla herhangi bir iletişimde değilken salt

bir öznellikten bahsedebiliriz. Ancak başkasının bizi fark etmesi ve bakmasıyla artık bu bizim öznelliğimizden çıkarak bizi nesneleştirir.

Biz başkasını hep gördüğüm kişi olarak düşünürüz. Oysa, o da beni gören kişidir. Nesne-başkasını görüyorum ama aynı zamanda özne-başkası tarafından görülüyorum, yani dikkatimizi bu nokta üzerinde topladığımızda, bir nesne olarak görülüyorum (Mounier, 2007, s.124). Biz etrafımıza baktığımızda, yalnız olmadığımızı bizim dışımızda da insanların olduğunu ve bu insanların bizim dışımızda ve bizden bağımsız varlık olduklarını fark ederiz. Karşımızdakinin bize yönelttiği bakışıyla beraber artık biz cisimleşerek, kendinde varlığa dönüşmeye başlarız.

Sartre'da varlık; kendinde varlık ve kendi için varlık olarak iki yanlı yani kendi içinde ikileşmiş bir özellik taşır. İşte, varlığın bu ikili özelliği, genel olarak varlıkla asıl ilişkisi bakımından, ancak insan varoluşunda anlaşılır kılınabilir. Bu da, bir ve aynı insan varlığının iki yanını vurgular. İnsan, kendinde varlık olarak olgusal ve olumsal varlık, kendisi için varlık anlamında ise, bilinçli varlık olarak kendini özgürleştirmeye ve var etmeye çabalar (Çoşkun, 2015, s. 86).

İnsan, başkasıyla karşı karşıya geldiğinde öncelikle kendini fark etmesiyle beraber başkalarının da ne olduğunu anlamaya çalışıyor. Demek ki başkası, hem varoluşum hem de kendimi bilişim için gerekli. Nitekim benliğimin tanınmasına, beni düşünen, bana karşı ya da benim için bir şeyler isteyen bir özgürlük olarak onun da ortaya çıkmasına yol açıyor (Sartre, 2018, s. 61).

Varoluşçuluk felsefesinde, özellikle tanrıtanımaz kategorisinde ele aldığımız filozoflar açısından insan, yaşadığı dünyaya fırlatılmıştır. İnsana doğuştan, apriori olarak verilmiş herhangi bir öz yoktur. İnsan dünyaya bırakılmıştır ve yaşamı içerisinde seçmeleriyle bu bırakılmışlıktan kurtulmaya çalışmalıdır. Tanrının varlığından söz edemediğimiz bir durumda o halde, insanın yalnız olduğunu söyleyebiliriz. Ancak insanın bu yalnızlığı onun yaşamına statik bir durum oluşturmaz. Aksine yapan ve eyleyen insan için yaşam sürekli bir hareket halindedir. Çünkü kendi benliğini oluşturması ve özünü yapıp etmeleriyle meydana getirmeye çalışan bir insan için herhangi bir sonluluk olamaz. O kendini ortaya koyabilmek, kendini gerçekleştirebilmek için kendine bir takım değerler belirler ve hayatını kendi değerlerine bağlı kalarak yaşar. Sartre'a göre,

İnsan kendi dışında vardır, kendi dışına çıkarak var olur. Yani ancak dışa atılarak, dışta kendini yitirerek varlaşır, aşkın amaçları kovalayarak var olabilir. Bu yönden alınırsa, insan ilerleyiştir, aşıştı, oluştur, ilerlemenin, aşmanın göbeğindedir. Nesneleri dahi bu ilerleyişe, bu aşışa, bu oluşa göre yakalar. Demek ki insancıl bir evrenden, insancıl öznellik evreninden başka evren yoktur (Sartre, 2018, s. 73).

Öte yandan varoluş felsefesinin temel savlarından bir tanesi insanın eyleme geçmesi, yaşamına dair kendi seçimleri etrafında bir eylemde bulunmasıdır. Eylemsizlik, varoluş felsefi içerisinde arzu edilen bir şey değildir. Varoluş felsefesi için belirleyici husus insanın hayatında tecrübe ettiği kasavet ve sıkıntılar olmaktadır. Korku, yeis, hüzn ve sıkıntı gibi hissi haller Varoluş felsefesine asıl çehresini kazandırmaktadır (Bollnow, 2004, s. 67). Varoluş felsefesi ortaya çıktığı zaman ve şartlar itibarıyla insanların oldukça zor durumda olduğu, acılar çektiği, umutsuzluğa düştüğü, inandığı ve güvendiği değerlerin yıkıma uğradığı bir dönemde ortaya çıktığı için bunalım felsefesi olarak da ifade edilmektedir. Ancak bu hisler ve bunalım hali insanın kendine yönelebilmesi için gereklidir.

Varoluş felsefesinin önde gelen isimlerinden olan Sartre, varoluş felsefesinin umutsuzluk içerisinde olmasıyla bağdaştırılmasına, varoluşçuluğun bireyin eylemsizliğini desteklemediğini aksine hareket eden, eyleyen, kendini gerçekleştirmek için yaşamında adımlar atan insanın varoluşunu ortaya koyabileceğini ifade ederek karşı çıkmaktadır.

İnsan varlıkları için varoluşun özden önce geldiğini ortaya koyan temel varoluşçu ilke, bireylerin önceden verilmiş bir özden mutlak bağımsızlıklarını ve dolayısıyla da, onların kendi varoluşlarından kesinlikle sorumlu olmalarını gerektirir. Varoluşumuz, kendi hayatlarımızı ve değerlerimizi yaratmada özgür olmamız anlamında, özümüzü belirler (West, 2013, s. 236).

Bireyler yaşayarak, eyleyerek özlerini oluştururken bütün yaptıklarından sorumludur. Önceden belirlenmiş bir değerler sistemi olmadığı için her birey kendi değer sıralamasını kendisi oluşturur. Ancak bunu yaparken de her zaman başka insanlardan da sorumlu olmaktadır. Her insan, kendi özünü meydana getirmekte özgürdür. İnsanın özünü ortaya koyabilmesinin en temel şartı, özgürlüktür. İnsanlar çeşitli seçim haklarına sahiptir. Varoluşçuluğa göre de her birey kendi seçimleriyle, kendisini belirler. Gelgelelim gerçekten de varoluş özden önce geliyorsa, insan ne olduğundan sorumludur öyleyse. İşte varoluşçuluğun ilk işi de her insanı kendi varlığına kavuşturmak, varlığının sorumluluğunu da omzuna yüklemektir (Sartre, 2018, s. 40). İnsan, yaptığı her eylemden ve bunun sonuçlarından sorumludur.

Varoluşçuluğun temelinde birey ve bireyin kararları önemli olsa da tam da bu noktada bireyin diğer insanlar üzerindeki etkileri ve sorumluluğu da oldukça önemlidir. Bu iyi ya da kötü yönlerde olabilir. Bizler, toplum içerisinde herhangi bir konuda yaptığımız bir eylemden sorumluyuzdur. Ancak burada bireyin eylemleri, toplumsal kurallardan, geleneklerden, baskılardan uzak, bireyin kendi isteğiyle özgür seçimleri dahilinde gerçekleştirmesi ve eylemde bulunmasıdır.

Varoluşçuluk felsefesinde bireyin, tek, yalnız, biricik bireyin seçimlerinin ve duygularının ön plana çıkarılması toplumdan ve toplumdaki diğer insanlardan uzaklaşılması anlamına gelmemektedir. Aksine bu felsefenin temelinde insanlarla bir arada olmak, eylemde bulunmak ve yaşamda sürekli bir etkileşim içerisinde, insanın kendi özünü oluşturabilmesi, kendini bulması, gerçekleştirmesi oldukça önemlidir. Bireyin seçimleri kendi özünü meydana getirdiği gibi, etrafındaki insanlara ve topluma da etki etmektedir. Birey, kendi yazgısını kendisi oluşturduğu gibi toplumsal olaylara da yön vermektedir. Bu noktada Sartre şunları söylemektedir:

Nitekim çoğu kimse yaptığına yalnızca kendini bağladığına, yalnızca kendini sorumlu kıldığına inanır. Bu yüzden her koyun kendi bacağından asılır derler. Kalkıp da onlara, ya herkes de sizin gibi yaparsa, o zaman ne olur? diye sorarsanız, omuzlarını silkerek cevap verirler: herkes de böyle yapmaz ki! Ne olursa olsun, biz yine de sormalıyız kendi kendimize: ya herkes de bizim gibi yaparsa sonu nice olur? (Sartre, 2018, ss. 42-43).

Varoluş felsefesinde bilimsel, teknik ve teknolojik gelişmelerle birlikte değişen dünyanın rasyonalizmine ve evrenselliğine karşı, bireyin duygularını ve öznelliğini vurgulamak, insanın kendisi gibi olmasından vazgeçmesinin kendini göstermesindendir. İnsan akıllı ve düşünen bir varlık olduğu kadar hisseden ve duygularıyla da yaşayan bir varlıktır. Bundan dolayı öncelikle insanın kendine ve duygularına yönelmesi önemli bir nokta olmuştur.

Varoluş felsefesinin tanrıtanımaz varoluşçular kanadında Nietzsche'nin de yer aldığını görmekteyiz. Nietzsche'nin ele aldığı konular ve varoluşçu felsefenin herhangi bir düşünce okuluna bağlı olmaması, belirli bir kurallar üzerine kurulu bir sistem felsefesi olmaması gibi özellikler Nietzsche'nin felsefesi ile düşünüldüğünde Nietzsche tanrıtanımaz varoluşçu filozoflar arasında sayılmaktadır.

Nietzsche felsefesinin ana çizgisi kendi çağına toptan bir karşı çıkıştır denilebilir, çağındaki akılcılığa, felsefe dizgelerine, tarih akımlarına çağında egemen olan tarih anlayışına ve bütün değerlere bir karşı çıkış. Nietzsche'nin bütün istediği insanı kurtarmak, onu kuru akılcı uygarlıktan uzaklaştırıp kendisinin ne olduğu üzerinde düşündürmek. Bu bakımdan Nietzsche, doğaya yönelik olan Sokrates öncesi Grek kültürü ve felsefesini örnek verir. Çünkü Grek felsefesinin bu gençlik dönemi, felsefe ile tragedya arasındaki derin yakınlığı görmüştür. Tragedya insana ne olduğunu, onu geleneklerle kurulmuş türlü bağlardan kurtararak bildirir (Akarsu, 1979, s. 14).

Nietzsche'ye göre değişen ve teknolojik ilerlemelerle salt akılcılığa dönüşen dünyada, insanlar, aslında bir insanı meydana getiren temel noktaları unutmaya başlamışlardır. İnsanlar kendi duygularından uzaklaştıkları gibi, hayata dair bakış açıları da artık yalnızca nesnellik üzerinden oluşmaya başlamıştır. Artık bilimselliğe ve akla duyulan güven, insanlar için hayatın bütün alanlarına tesir ettiği için Nietzsche, bu durumda öncelikle yapılması gerekenin

insanı kurtarmak olduğunu vurgulamıştır. İnsana ait duyguların ve yaşadıklarının öznel değeri yeniden, coşkuyla hareketlenmelidir.

Nietzsche, bu durumu tragedya üzerinden temellendirir: Ben tragik bir çağı bildiriyorum: insanlık en acımasız, en zorunlu savaşları, ufak bir acı duymaksızın arkada bıraktığı evrede, yaşamı onaylamanın en yüksek sanatı olan tragedya yeniden doğacaktır (Nietzsche, 2013, s. 63). Bu durumu tragedya içerisinde Apollon ve Dionysos üzerinden açıklar.

Dionysos değişmelerin ve ışığa kavuşmak isteyenlerin tanrısıdır. Bu Tanrı onuruna düzenlenen törenlerde coşku, sevinç ve aynı zamanda korku birbirine karışmıştır. Dionysos, taşkınlığın, coşkunluğun, sarhoşluğun bir simgesi. Ama bu taşkın içgüdünün yanında güzel biçimleri yoğurmada temel olan ikinci bir güdü var ki, bu da denge ile ölçüye dayanarak insanı taşkınlıklardan kurtarır, bireyi kendi sınırları içinde tutar. Bu içgüdüye de Nietzsche, güneş, güzellik, ölçü ve denge Tanrısı Apollon'un adına bağlar. İşte tragedya sanatı bu iki içgüdünün bağdaşması ile doğmuştur (Akarsu, 1979, s. 15).

Nietzsche'ye göre, değişen zamanla birlikte insanların, duygularını coşkuyla karşılayamamalarının temelinde yalnızca, insanı dengede ve belirli bir ölçüde tutan ve yaşanan duyguların, bu ölçünün dışında karşılanmamasına neden olan aklın ve mantığın yer aldığını düşünür.

Ona göre bilimselliğe ve nesnelliğe dayanan insan artık gün geçtikçe, Dionysos tarafından uzaklaşmaktadır. Dolayısıyla kendi duygularından ve yaşamındaki coşkusundan zamanla ayrışmaktadır. Ancak Nietzsche'ye göre yaşam, bu iki tarafın beraberce karşılanmasıdır. İnsan ancak duygularını ve mantığını yaşamı içerisinde aynı şekilde, bu iki kanadı, ilerletebilirse işte o zaman sürüden ayrılabilir ve Nietzsche'nin üst insan dediği mertebeye ulaşabilir. Bu noktada bilimselliğe ve gelişen teknolojiye karşı herhangi bir karşı çıkma durumu söz konusu değildir. Ancak bilim ve tekniğin de yine belirli sınırlar içerisinde, insan hayatına dahil olması gerektiğini ve bundan daha fazlasını iştigal ederek insanın Dionysos tarafından kopmasına sebep olmaması gerekmektedir. 19. yüzyılın “modern bilim” inde bilgi tutkusu, bilme sevgisi eksiktir (Kuçuradi, 1999, s. 102). İnsanlar bilim ve tekniği belirli bir amaca ulaşabilmek için bir alet, bir araç olarak görerek kullanmalıdır.

İnsanlar yaşamları içerisinde hayatı tüm yönleriyle karşılayabilmelidirler. Aslında varoluş felsefesinin temelinde yatan ana düşüncelerden biri budur. Teknolojinin ilerlemesiyle beraber insanlar modernleşmenin ve gelişmenin seyrine kapılarak hayatın kötü yönlerini karşılamayı unutmuşlardır. En uzak, en çetin sorunlarıyla yaşamı onaylama; en yüksek örneklerini kurban verirken kendi tükenmezliğinin tadına varan o yaşam istenci, işte buydu benim Dionysosça dediğim, işte buydu tragedya ozanının psikolojisine girmek için bildiğim

köprü (Nietzsche, 2013, s. 62). Bundan dolayı yaşam içerisinde, yaşanan her şeyi aynı ölçüde değerlendirmek ve karşılamak önemlidir. İnsanın, yalnızca insan olmakla ortaya koyduğu duygularını ortaya çıkarır. Kuçuradi'nin de ifade ettiği gibi,

Hayata evet demek, olduğu gibi hayatı savunmak, acıya da evet demek, acıyı istemek, acıyı savunmaktır. Hayatın savunucusu acının da savunucusu oluyor; hayatın övgüsü acının da övgüsü oluyor. Bu evet, içinde çok hayır taşıyan bir evettir; aynı şeye hem evet, hem de hayır deniliyor ama, sonunda ağır basan evettir, trajik evettir (Kuçuradi, 1999, s. 72).

Nietzsche düşünceleriyle her ne kadar ateist varoluşçu filozoflar arasında sayılsa da, Kaufmann yine de, Nietzsche'yi varoluşçu olarak adlandıramayacağımızı öne sürer. Varoluşçuluk Nietzsche'nin çok yönlü etkisinin tek bir yüzünü verebilir ancak, Nietzsche'ye varoluşçu demek de hiç şüphesiz onun taşıdığı bütün anlama yetersiz bir değer biçme olur (Kaufmann, 2002, s. 22).

Filozoflar düşünceleriyle belirli bir sınıflandırma içerisinde ele alınsalar da, ortaya koydukları fikirleri tam olarak irdelendiğinde bu sınıflandırmanın oldukça zor olduğunu görmekteyiz. Ateist varoluşçular içerisinde saydığımız Heidegger de varoluşun özden önce geldiğini savunan Sartre'a Hümanizm Üzerine adlı eserinde karşı çıkmaktadır. Genel hatları itibariyle varoluşçuluk felsefesinde ortak noktalar üzerine buluşmalar da aslında aynı kanatta ele aldığımız filozofların varoluşçuluk üzerine birbirinden farklı bakış açıları bulunmaktadır.

Varoluşçuluk ve Eğitim

Her devirde ve her insan toplumunda var olan eğitimin konusu, mükemmel olmayan, mükemmelleştirmek için eğitilen insandır. İnsan, eğitime muhtaçtır, eğitime yeteneklidir ve bunun için çabalar. Yani insan gelişime açıktır (Ergün, 2011, s. 2). Eğitim, bireyin yeteneklerini ortaya çıkarabilmesini sağlamaktadır. Eğitime her yönüyle açık olan insan, gelişimine uygun bir şekilde aldığı eğitim ve öğrenme ortamında kendini geliştirebilir.

Eğitimin ana konusu yaşayan, eylemlerde bulunan, düşünen, hareket eden insandır. İnsan yeteneklerini ve davranışlarını şekillendirebilmek amacıyla eğitim ile şekillenir. Aklını ve mantığını kullanabilen ve düşünebilen tek varlık olarak insan eğitimin içerisinde bir yol izleyebilir. Çünkü eğitim kapsamında hiçbir şey sonlu değildir. Bireyler eğitim içerisinde sürekli yeni bir şeyler kazanır, öğrenir, yeniler ve kendini geliştirir. Kişinin öğrendiği yaşayış tarzı, beslediği idealler ve ileri sürdüğü fikirler, takdir ettiği ve bağlandığı değerler başlangıçta dışarıdan gelir. Bunlar eğitimin ve dolayısıyla sosyalleşmenin sonuçları, ürünleri ve malzemeleridir (Arslanoğlu, 2018, s. 10). Bu bağlamda okul ve eğitim ile beraber öğrencinin içinde bulunduğu kültür de bireyi etkiler. Okul ve çevresel faktörler, kültürel etkiler eğitim sürecinde bir bütün olarak ilerlemektedir.

Eğitim, yalnızca okuldan ve sınavlardan ibaret bir sistem değildir. Eğitim aynı zamanda bireyin zihinsel, ruhsal, kültürel ve toplumsal açıdan değişimini ve gelişimini sağlar. Eğitim sürecinin sonunda bireyden beklenen davranışlarında ve eylemlerinde iyi yönde değişikliklerin gerçekleşmesidir. Bireyin tüm bu eğitim süreci içerisinde kendini hem zihinsel hem de davranışsal olarak yenilemesi beklenir.

Eğitim, çok genel anlamda, insanı kültürel hayata hazırlayan tüm sosyal süreçleri içerir (Gutek, 2017, s. 5). Felsefe de, en genel anlamıyla insan aklının ve düşünmenin bir faaliyeti olarak evreni ve aslında insanın evrenle beraber kendisini de sorgulaması ve aydınlatmaya çalışmasıdır. Felsefe insanın sorgulama yeteneğinden, düşünme gücünden ve akli ile merak ettiği konuları araştırması ve irdelemesiyle ortaya çıkmıştır. Düşünerek ve sorgulayarak hareket edebilmek de yalnızca insanlar için söz konusudur. Bundan dolayı eğitim felsefelerinin ortaya çıkmasındaki ana sebeplerden bir tanesi eğitim ve felsefenin ortak noktası olan insandır.

Peki eğitim süreci içerisinde ele alınan felsefi kuramlar neden önemlidir? Neden insanların eğitilmesinde bazı ideolojik kuramlara ve eğitimin, eğitim felsefesi çerçevesinde şekillendirilmesine ihtiyaç duyulmuştur? Gutek'e göre, eğitimciler reform niteliğindeki bu felsefi ve ideolojik önerileri anlayamazlarsa bir uzman bakışı gerektiren bu önerileri ne eleştirebilirler ne de uygulayabilirler (2017, s. 12).

Eğitimin bireyin şekillenmesinde oldukça büyük bir rolü olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Toplumdaki bireylerin yetişmesinde en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Ancak kuramlardan ve ideolojilerden uzak bir şekilde eğitim sürecinde yer alan bir öğretmen, yalnızca uygulamayla bunu devam ettiremez. Çünkü gerçekleşen uygulamaların ve pratiğe dökülen bazı davranışların arkasında güçlü bir felsefi kuram ve sistem vardır. Yalnızca kuramlarla hareket etmek, gerçeklerden ve somut olarak bir şeylerin yaşanmasından ne kadar uzak bırakacaksa, arkasında herhangi bir felsefi kuram olmadan gerçekleştirilen eylemlerde eğitimin temel amaçlarından o ölçüde kopacaktır.

Eğitim felsefesi tarafından çok uzun bir zamandan, en azından ünlü Yunan filozofları Sokrates ve Platon'dan başlayarak iki bin beş yüzyıldan beri konu edilen eğitimin kapsamı içerisinde geçen, onu bir şekilde belirleyen pek çok unsur vardır. Bunların en başında da hiç kuşku yok ki öğrenci ya da eğitilen insan, öğretmen veya eğiten kişi, öğretim içeriği veya müfredat, eğitim faaliyetinin kendisi ve amaçları, eğitim yoluyla kazandırılan değer ve tutumlar gelir (Cevizci, 2014, ss. 12-13)

Felsefe tarihinde ilkçağlardan yirminci yüzyıla kadar hemen hemen her filozof eğitim konusunu ele almış ve eğitim içerisindeki bireyi de irdelemişlerdir. İnsan, irdelendikçe ve

merak edildikçe, eğitim de o ölçüde ilerlemiş ve eğitimin nasıl olması gerektiğine dair düşünceler ortaya konulmuştur.

İnsan, gerçekliğe hep kendi açısından baktığı için, felsefe, evren hakkında bir kuram olduğu zaman bile, temelinde insan hakkında bir kuram, yani felsefi insanbilim bulunmaktadır. İnsanın varoluşuna, insanın ne olduğuna ilişkin sorular tam olarak bilinçli olmasa bile, felsefenin başlangıcından itibaren söz konusudur. Gerçekten de tüm felsefe çabalarını bu açıdan değerlendirmek mümkündür. Her filozof insan nedir sorusunun yanıtını arama çabası içindedir. Çünkü filozofun var olana, olup bitene bakışını temelden etkileyen, insandan neyi anladığı, onu nasıl bir varlık olarak gördüğü ve insanı insan kılan öğeler olarak nelerden söz ettiğidir (Günay, 2010b, s. 46).

Tüm bu nedenlerden ötürü insanı, eğitimi ve felsefeyi birbirinden ayıramayız. Bunlar yaşam içerisinde bir bütündür ve sürekli, karşılıklı bir etkileşim içerisinde, ilkeçâğlardan bu yana süregelmektedir. Bundan dolayı eğitim insan hayatında ne kadar önemliyse, o eğitim anlayışının belirli bir felsefi teori ve kuram üzerinden temellendirilip, pratiğe dönüştürülmesi de o ölçüde önemlidir. Eğitim felsefesindeki kuramlar, öğretmenlere birçok hedeflerde kullanılabilir olan ve birçok sonuçları bulunan öğretimsel ve organizasyonla ilgili yenilikleri tanıtmada yardımcı olacaktır (Gutek, 2017, s. 13).

Varoluşçuluğa göre, herkes için geçerli, genel geçer, evrensel ve hiçbir zaman değişmeyen ezeli ebedi ilkeler olamaz. Çünkü her insan birbirinden farklıdır ve bu farklılıkları ölçüsünde, yaşamında kendini gerçekleştirir ve özünü oluşturur. Varoluşçuluğa göre insanların hiçbirinde apriori olarak bir öz bulunmadığı için insanlar bu özü yaparak, yaşayarak, kendi yollarını kendileri çizerek yaşarlar. Aslında varoluşçuluğun temel ilkelerinden biri olan “varoluş özden önce gelir” anlayışı, varoluşçuluğun eğitim anlayışında da karşılığını bulmuştur.

Varoluşçuluk felsefesinin ortaya çıkmasında etkili olan sosyal ve kültürel olaylar eğitim açısından da karşılık bulmuştur. Savaşlar, bunalımlar, kitleleşme, teknolojinin ve bilimin tam da bu yüzyıllarda giderek artan etkisiyle beraber insanların refaha ve dinginliğe kavuşması beklenirken, olayların aksi yönde gelişmesi, insanların yaygın eğitim düşüncesini de etkilemiştir. Bu bağlamda Gutek’in de ifade ettiği gibi,

Belirli işleri gören bireylerde eskime veya tükenme meydana geldiğinde bunlar devre dışı bırakılıp, elenirler ve aynı işi görebilecek nitelikteki bireyler onların yerine geçirilir. Bu değiştirilebilir parçalar ve insanlar mantığının eğitim, özellikle de öğretim için anlamı çok büyüktür. Bir sistem olan okul, bireyleri çok daha büyük bir sistem olan topluma hazırlarken onları adeta makinenin parçaları gibi belirli işlevlere göre yetiştirir (Gutek, 2017, ss. 128-129).

Varoluşçuluk felsefesinde, düşünürlerin ele aldığı temel konulardan bir tanesi de teknoloji ve bilimsel gelişmelerin ilerlemesiyle birlikte insan yaşamının niteliksel boyutunun

hasar görmesi olmuştur. Varoluşçuluğun temel savlarından bir diğeri de, hızla gelişen ve değişen bu teknolojik dünyada insanı insan yapan noktaların göz ardı edilmemesidir. Kalabalık sınıflar bireyi merkeze almayan bürokrasiler ve sınırlı dar açılı öğrenci-öğretmen ilişkisi giderek yaygınlaşan bireyselliğin önemini yitirmesinin sonuçlarıdır (Gutek, 2017, s. 130). Zamanın değişmesiyle birlikte ortaya çıkan endüstriyel toplumlar, eğitim için de herhangi bir niteliksel dönüşüm meydana getiremediği için eğitim kuramları, okuldaki öğrencilerin bir makine parçası gibi yetiştirilmemesi için uygulanmaya çalışılmaktadır.

Birey, bu kitle ve endüstriyel toplum içerisinde kendi benliğinden ve her bir bireyi özel kılan bireysel özelliklerinden gün geçtikçe uzaklaşmaya ve ayrışmaya başlamıştır. Varoluşçuluğa göre gelişen teknolojiyle beraber, insanların hayatlarının her evresinde kendilerini, bilime ve aklın önderliğine bırakmaları, düşünen ve buna göre eylemde bulunan rasyonel ve bilinçli insanları, aslında daha az düşünür hale getirmiştir. Çünkü sırtını teknolojiye ve bilimin kolaylıklarına yaslayan insan, düşünmek için daha az emek harcar olmuş ve kendini gerçekleştirmek, varoluşunu anlamlandırabilmek ilkesinden gittikçe uzaklaşmıştır.

Egzistansiyalist eğitim felsefesi veya bireyci yaklaşım, klasik eğitim anlayışlarına dönük bir tepkiyi, 20. yüzyılda eğitimden daha ziyade meslek eğitimini anlayan yaklaşıma ve dolayısıyla pozitif bilim ve tekniğe dayalı bir eğitim telakkisine yönelik bir protestoyu ifade eder (Cevizci, 2014, s. 147). Aslında bu noktada varoluşçu eğitim anlayışının, meslek eğitimine eleştirel yaklaşmasının temelinde de bir birey olarak öğrencinin, ne olmak istediğine dair yaklaşımının eğitim hayatının başlangıcında, kendini tam olarak tanıyamadan karar vermesinin çok zor olması yorumunda bulunabiliriz. Çünkü varoluş felsefesinin temelinde bireyin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkararak, kendini bilmesi önemli bir aşamadır.

Varoluşçuluk bireyin kendi sorumluluğunu kendisinin almasını öne sürer. Kendinden sorumlu olarak, özünü oluşturmaya çalışması kolay değildir. Fakat varoluşçuluğa göre tam da insanın akıllı ve bilinçli bir varlık olması bu noktada oldukça önemlidir. Çünkü kendi sorumluluğunu almaya cesaret ederek kendini ve hayatını şekillendirmesi kolay değildir. Ancak insan yaşayarak, hayatındaki tecrübeleriyle bu sorumluluğu almaya cesaret etmelidir.

Varoluşçuluğun temelinde yer alan varoluşun, özden önce gelmesi meslek eğitime karşı gelmeleri noktasında kendini gösterir. Çünkü insanlar, dünyaya doğuştan bir özle gelmezler. Önce var olurlar ve daha sonra özlerini meydana getirirler. Bu durum herhangi bir cansız varlık için böyle değildir ancak insan için durum böyledir.

Bir kitabın, kitap olmaktan başka bir seçeneği yokken, insanın ne olacağı belli değildir. İnsanın iyi ya da kötü ne olacağı belirsizdir. Hangi yöne gideceğini birey kendisi

belirler. Bu da varoluşçulara göre insanların aldıkları eğitim sonrasında avukat ya da bir öğretmen olmaları demek değildir. Çünkü hayatta hırsızlığı seçmiş insanlarda vardır ve varoluşçuluğa göre onların bu yolu seçmelerinin ezeli olduğu anlamına gelmez. Bundan dolayı varoluşçuluğun savunduğu düşünceye göre, insanlar özlerini kendileri belirleyecekken, onlara standartlaştırılmış ve eğitimin başından belirlenmiş, belli bazı kurallara göre verilen meslek eğitimi bireyin özgürce ve kendi istekleri doğrultusunda kendilerini, hayatlarını seçmelerine izin veremez. Varoluşçuluk için eğitim, insanın kendini gerçekleştirmesini sağlayan bir araç konumundadır (Günay, 2010b, s. 52). Ancak meslek eğitimi sürecinin sonunda öğrencilerin ne olacağı en başından bellidir, geleceğinin ne olacağı sınırlarla çizilmiştir. Bu da öncelikle insanın varoluşuna, sonrasında ise kendini gerçekleştirmesine engel olmaktadır.

Eğitim, öğrenciyi kendi varoluşunu gerçekleştirmeye, özgürce seçim yapmaya, sorumluluk duymaya, yaratıcılığını ortaya koymaya yöneltmelidir. Varoluşçu felsefede insan, okulun, bilginin ve aklın üstündedir. Bu durumda çocuk, bir bütün olarak ele alınmalıdır. Çünkü o, hem yaşayan bir gerçeklik hem de olabileceği imkanları içinde barındıran bir potansiyeldir, olabirliktir (Günay, 2010b, s. 52). İnsan, her şeyin üzerinde değerli ve kıymetli görülmektedir. Çünkü her bir öğrenci kendini gerçekleştirebilecek potansiyel gücü içinde taşır. Bundan dolayı yalnızca uzmanlaşma çerçevesinde yönlendirilen öğrenci, gücünü açığa çıkarabilecek alanları da keşfetmelidir.

Eğitim, öğrencileri tek bir alana yönlendirmemeli, seçeneklerin içerisinde kendi kararını kendisi vermelidir. Ancak önemli olan diğer bir nokta da öğrencinin, bu tercihlerinin ve isteklerinin sonuçlarının sorumluluğunu üstlenebilme olgunluğuna erişebilmesidir. İşte bu sorumluluğu ve bilinci de eğitim sağlamalıdır.

Elbette varoluşçuluk için de teörinin öğrenilmesi oldukça önemlidir fakat bu süreçte insan yani bu eğitimi alan öğrencinin ilgileri ve yönelimleri dikkate alınmalıdır. Modern eğitimciler, bilimsel ve verimli bir öğretim hedefinde temele önceden belirlenmiş, standartlaştırılmış unsurları alırlar. Öğrencinin yetenek ve başarısını ölçmek üzere belirlenmiş standartlaştırılmış testler genellikle öğrencileri belirli eğitim kategorilerine yerleştirmek için kullanılmaktadır (Gutek, 2010, s. 137). Bundan dolayı varoluşçuluk bütün öğrencilerin aynı kalıplar çerçevesinde sıkıştırılmasına ve onların bireysel farklılıklarının yok sayılmasına karşı çıkmaktadır. Okullarda aynı bilgilerin, her zaman aynı şekillerde öğrencilere verilmesi, onların farklı birer birey olarak kendilerini ifade etmelerine engel olmaktadır.

Varoluşçuluk felsefesinin temel alındığı eğitimde, bilime ve teknolojiye, gelişime ve ilerlemeye tam olarak karşı çıkmaktan söz edemeyiz. Varoluşçulukta, aslında karşı olunan

nokta, bu gelişmelerle ve teknolojiyle meydana gelen evrensellik, nesnellik ve hayata yalnızca niceliksel anlamda yaklaşmaktır. Çünkü bu nesnellik, varoluşçuluğa göre insanın tüm bireyselliğini ortadan kaldırmaktadır. Ancak önemli olan tüm bu farklılıklarla, öğrencileri daha öznel ve yaşamla bağlantılı olarak, kendilerini bulmalarına, benliklerine yönelmelerine yardımcı olmaktır.

Eğitimde varoluşçular, 20. yüzyılda öğretimdeki kişiyi toplumsallaştırıp, kişiliğinin eritilmesi eğilimini eleştirip bunu azaltmaya ve öğretmenle öğrenci arasında yakın bir sen-ben ilişkisi oluşturmaya çalışmışlardır (Gutek, 2017, ss. 130-131). Varoluşçu eğitim felsefesinde, eğitim yöntemleri için eleştirilen diğer bir önemli nokta da, bireyin kişiliğinin ve bireyselliğinin toplum içerisinde eriyip, kaybolmasıdır. Çünkü öğrenciler eğitim hayatlarına başladıkları ilk zamandan itibaren, onları belirli kalıplara göre test ederek, bu yönlendirmelerle belirli planlar çizilmektedir. Öğrencinin bütün başarısı ve yeteneği bu testlerle belirlenmektedir. Varoluşçuluğa göre, bu testler ve kalıplar öğrencinin sadece belli konularda niceliksel bilgisini ölçmektedir. Ancak bireyin kişiliği ve özü hakkında bize hiçbir kapı aralamamaktadır. Bu noktada da, eğitim nesnelleştirildiği gibi öğrenciler de tek tip öğrenci modeli olarak görülmektedir.

İnsan kendi yaşamını kendisi sürdürür ve sürekli ardı arkası kesilmeyen bir takım seçimlerde bulunur. Çünkü insan bu tercihlerle kendini gerçekleştirir. Bu da belirlenmişlikle ve okulu bir fabrika, öğrencileri de bu fabrikanın ürünleri olarak görmek, insana hiçbir alanda bir özgürlük ve tercih hakkı sağlayamaz. Eğitimde önemli olan, öğrencileri belirli seçeneklere mecbur bırakmak değil, onları bilinçlendirerek öncelikle, seçme ve özgürce tercihlerde bulunma sınırına getirip, yine öğrencilerin her ne olmak ya da her neyi seçmek istiyorlarsa öyle olmaları noktasında, bireysel tercihlerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır. Çünkü varoluşçuluğa göre, insan ne olmak istiyorsa kendini öyle yapar ve de şekillendirir. Özünü meydana getirebilmesi, tüm bu kalıplardan, baskılardan ve yönlendirmelerden sıyrılmasına ve kendini bulmasına bağlıdır. Varoluşçuluğa göre okullar, öğretmenler ve eğitimi kapsayan tüm plan ve programlar, bu noktada öğrencinin kendisini gerçekleştirmesi için yardımcı olmalıdır.

Cevizci'ye göre varoluşçu eğitimin belli başlı amaçları; daha sahici olmak, daha manevi bir şekilde yaşamak, eleştirel bir bakış açısına sahip olmak, bir kişisel kimlik duygusu oluşturmak ve nihayet, başkalarına karşı empatik bir bilinç geliştirmek olarak sıralar (2014, ss. 154-155). Eğitimi bu amaçlar doğrultusunda içselleştirebilen bireyler, yaşamlarında kendilerini bulmaya, daha gerçekçi olmaya ve hayatı olumlu olumsuz tüm yönleriyle karşılarken, kendi yaşamına dair değerlerini yaratırken, aynı zamanda etrafındaki diğer

insanlar için de empati oluşturur. Önemli olan öğrencinin kendi benliğini bulabilmesi ve özünü oluşturabilmesidir.

İnsan kendini bulmalı, özünü elde etmeli ve şuna da inanmalıdır: hiçbir şey Tanrı'nın varlığını gösteren en değerli kanıt dahi, kişiyi kendinden, benliğinden kurtaramaz. Varoluşçuluk bir çeşit iyimserliktir bu anlamda, bir çeşit eylem, çalışma öğretisidir (Sartre, 2018, ss. 74-75). Varoluşçuluk üzerinden temellendirilen bir eğitim felsefesinde de amaç insanın kendini bulması ve özünü elde edebilmesidir.

Egzistansiyalist eğitimde bireyin kendi benliğine yönelmesi ve bu yolda eğitim ve öğretim hayatında tercihlerde bulunması önemlidir. Eğitim, bireye ben bilincini kazandırıp, kendi varoluşunu eleştirel ve sorgulayıcı bir bakış açısıyla gösterebiliyorsa, bu amaçlardan birçoğu gerçekleştirilmiş demektir.

Varoluşçu eğitim, öğrencilerin bütün bu hedeflere ulaşabilmesi için bir müfredat öne sürer. Ancak varoluşçuluktaki müfredat anlayışı değişmez, sabit ve kısıtlayıcı değildir. Egzistansiyalist eğitim anlayışı müfredatı belirleyen en önemli şeyin onun kendi varlığını tanıma, özünü yaratıp kendisini anlamlandırma sorumluluğuyla yüklenmiş öğrenciye doğrudan hitap etmesi, onunla doğrudan ilişkili olması olduğunu belirtir (Cevizci, 2014, s. 155). Varoluşçulukta önemli olan bireyin kendini bulması, keşfetmesi, özünü oluşturması olduğu için bireyler, zaman ve ihtiyaçlar, ilgi ve yönelimler değiştikçe müfredatta değişiklikler ve yenilemeler olabilir.

Varoluşçu açıdan bir müfredat program, özellikle bireylerin deneylerine ve tercihlerine dayanan fiziksel ve toplumsal gerçekliğe ilişkin konuları ve yetenekleri içermektedir (Gutek, 2017, s. 142). Bundan dolayı seçilen müfredatta yine öğrenciler merkeze alınarak oluşturulmalıdır. Ancak geleneksel eğitim sistemindeki müfredatlar keskin ve belli sınırlarla çizilmiştir. Bu planlar sonucunda ortaya çıkan akademik sonuçlara göre öğrenciler belirli sınıflandırmalarla karşılaşır. Sınıflandırmalar sonucunda da derecelendirirler ve hayatlarını, sosyal konumlarını eğitim hayatlarında yaşadıkları bu sınıflandırmalara ve kategorileştirmeye bağlı olarak oluştururlar.

Varoluşçu eğitim anlayışına göre ise, öğrencilerin kendilerini geliştirebilecekleri ve kendi benliklerini bulmalarına yardımcı olacak dersler ve planlar uygulanmalıdır. Öğrenciden ve öğrencinin ilgilerinden, yönelimlerinden uzak bir müfredat öğrencileri eğitimin asıl amaçlarına ulaştıramaz. Bu da eğitimin amacından uzaklaşmasına ve öğrencilerin öncelikle kendilerinden ayrışmasına ve kendilerini geliştirememesine sebep olur. Öğrencilerin bilimsel ve nesnel bilgileri elde etmesi elbette varoluşçu eğitim anlayışında da önemlidir ancak

öğrencinin yöneldiği ilgi alanları onun kendini gerçekleştirme ve özünü yaratabilmesinde çok etkilidir.

Egzistansiyalist eğitim anlayışında normatif disiplinlere eğitim programında daha büyük bir ağırlık ve önem verilir. Aslında o, eğitim programının katı ve değişmez olmayıp, bireye, bireyin ihtiyaçlarına, bireysel farklılıklara duyarlı esnek bir program olmasını öngörür. Müfredatta baş sırayı beşeri bilimler alır (Cevizci, 2014, s. 156). Bu beşeri bilimler şiir, roman, tragedya, müzik ve felsefedir. Bu bilimler, insanı yaşamında karşılaştığı duygu durumları ile yüzleştirdiği için müfredatta yer alan önemli bilimlerdir. İnsana geçmiş ile ilgili bilgi verdiğinden dolayı, insana, geleceğe yönelik üzerine düşen görevleri hatırlatması için tarih de müfredatta yer alan önemli bir alandır.

Varoluşçu eğitim anlayışında belirli bir müfredat, plan ve program vardır ancak bu nokta da yine öğrenci merkezlidir. Çünkü öğrenciler, ilgi duyduğu ve kendini geliştireceği konulara yönelebilirler. Edebiyat ve insan bilimlerinin de Varoluşçu bir müfredat içinde çok önemli bir yeri vardır. Öğrenen kişiye düşünsel tercihlerde bulunmanın önemini anlatmaya yarayan, çeşitli boyutları olan bir daldır edebiyat (Gutek, 2017, s. 143). Varoluşçuluğun içerisinde saydığımız düşünürler ve özellikle varoluşçuluğun önde gelen düşünürlerinden Sartre için edebiyat, yaşamdaki tüm duyguların yaşanmasının en iyi ifade edilme tarzı olmuştur. Varoluşçu felsefe içerisinde roman, deneme, tiyatro gibi edebi alanlarda eserler verilmiştir. Bundan dolayı edebiyat varoluşçu eğitim anlayışında önemli bir yer tutmaktadır.

Ben bilgisinin evrensel bilgidir, öznel hakikatin nesnel hakikatten önce geldiğini söyleyen varoluşçu eğitim anlayışı, eğitim programında matematik ve doğa bilimlerine bir yer verilir ama onların bir ağırlıkları yoktur (Cevizci, 2014, s. 157). Bilimsel ve nesnel bilgiler, toplumların ve evrenin değişmesi, dönüşmesi ve ilerlemesi için elbette önemlidir. Fakat varoluşçu anlayış için kendi benliğini bulamamış, kendi özünü oluşturamamış, yaşama dair “farkına varma” yı hiçbir şekilde gerçekleştirememiş bireylerin, kendilerini teknolojinin olanaklarına bırakıp, kendilerinden uzaklaşmaları insan için istenilen bir şey olmadığı gibi, insanın kendi varoluş sebeplerine de aykırı bir durumdur. Eğitimde nesnel hakikatler de önemlidir ve öğrencilere bu nesnel bilgiler de verilmelidir. Ancak öznel hakikatlerini oluşturamamış ve kendi yaşamında tercihlerde bulunarak, iyi ya da kötü kendi benliğinde bir değer ölçüsü oluşturamamış öğrencilerin salt nesnel hakikatlerle donatılması, varoluşçu eğitim felsefesine göre eksik kalmaktadır.

Varoluşçu eğitim felsefesinde öğretmene de öncelikle öğrencinin kendi varoluşunun ve sorumluluğunun farkına varması açısından büyük görevler düşmektedir. Varoluşçu bir yöntem biliminde öğretmen, yaşamın anlamına ilişkin sorularla kişisel doğruyu aramaları için

teşvik etme yoluyla öğrencilerin farkına varma düzeylerini yoğunlaştırır. Bir öğretmenin görevi öğrencilerin bireyselliklerini ifade ettikleri bu türden bir öğretim sağlamaktır (Gutek, 2017, s. 144).

Egzistansiyalist eğitim anlayışı, pek çok eğitim anlayışından farklı olarak, eğitimi özelleşmiş bir iş ya da meslek olarak görmediği gibi, öğretmeni de bir teknisyen, birtakım bilgilerin aktarıcısı olarak görmez (Cevizci, 2014, s. 157). Öğretmen, öğrencilere bilgilerini aktarmasının yanında onların kendilerine, benliklerine dönüp, özlerini oluşturmalarına yardımcı olacak yollar izlemelidir. Öğretmen aynı zamanda, öğrencisini anlayan ve ona öncelikle varoluşunun sorumluluğunu alabilmesi açısından yol gösterendir. Tercihlerine karar veren, etkileyen değil, yalnızca karar verip, tercihlerde bulunması ve seçtiklerinin sorumluluğunu üzerine alabilmesi noktasında, öğrencide bir farkındalık, farkına varma bilinci oluşmasına yardımcı olmalı ve yol gösterici olmalıdır. Öğretmen kendi değerlerini derslerde, öğrencilere yansıtmamalıdır. Burada önemli olan öğrencinin kendi keşfettiği yollar doğrultusunda, kendi değerlerini oluşturmaktır. İnsan değerlerinin korunduğu ve geliştiği bir dünya, ancak insan olarak niçin değerli olduğumuzun ve değerlerimizin neler olduğunun bilincine varmakla mümkündür (Günay, 2010b, s. 52).

Peki öğretmen, öğrencilerine benliklerini ve kendilerini keşfetmelerini ya da varoluşunun farkına vararak, öncelikle bu bilince ulaşip daha sonra özünü oluşturmaya başlaması için ne yapmalı, hangi yöntemi izlemelidir? Varoluşçu eğitim felsefesinin buna verdiği yanıt, “sokratik yöntem”dir. Gerçek bilgi, o bilgiyi kazanan kişinin, ciddi bir biçimde sorgulayıp akıl yürütmeye eleştiri süzgecinden geçirerek temellendirdiği, kendisine mal ettiği bir şeydir (Cevizci, 2011, ss. 240-241). Sokrates bu yöntemle karşısındakine hazır bilgiler sunmaz. Bilgiyi sorduğu sorularla, uygun sorgulama yöntemiyle kendi içinde ortaya çıkarması beklenir. Bilgi, öğrencinin zihninde mevcuttur fakat bu bilginin açığa çıkacağı şekilde yaklaşılmamıştır. Doğru bir şekilde oluşturulan sorgulama süreci ile birlikte bilgiler keşfedilir.

Ancak varoluşçu eğitim anlayışında yöntem olarak Sokratik diyalog kullanılmasında bir farklılık vardır. Bu da öğrencinin verdiği cevapların belli başlı ve belirlenmiş yanıtlar olmamasıdır. Ancak klasik yöntemde, öğretmenin sorduğu soruların cevapları bellidir ve öğrencinin bu bilgileri hatırlaması, yeniden keşfetmesi beklenir, öğretmen öğrencinin vereceği cevapları bilir. Bu diyalogda öğrenenlere yaşadıkları durumlara ilişkin bir bilinç oluşturmak amacıyla sorular sorulur, bir idealistin bu yöntemi kullanımından farklı olarak, varoluşçu bir öğretmen sorulan soruların cevaplarını bilmez (Gutek, 2017, ss. 143-144).

Varoluşçu eğitimde öğretmen, öğrencilerinin yaşamlarının ve varoluşlarının farkına varması noktasında yardımcı olmalıdır. Eğitim, bireyin kendini keşfetmesine ve bilinçli birer

insan olarak kendilerini geliştirecek ortamı sağlamalıdır. Yaşamının farkına vararak, bilinçli ve farkında bireylerin yetişmesinde, bu noktada öğretmenin yönlendirmeleri oldukça önemlidir. Hayatlarının anlamlarını sorgulamalarında ve özlerini oluşturabilmek, tercihleriyle yaşamlarının farkına varmaları ve tüm seçimlerinin sorumluluğunu karşılayabilmeleri noktasında öğretmenin soracağı sorular devreye girmektedir.

Varoluşçu felsefenin temelinde insanın, yaşamı iyi ve kötü tüm yönleriyle karşılayabilmeleri ve kendileriyle, benlikleriyle yüzleşebilmeleri yer almaktadır. Bundan dolayı bu argüman, eğitim düşüncesinde de yer almaktadır. Öğrenciler hayatta başarısızlıklar da olabileceğini, yaşamın hem akılla, mantıkla hem de duygusal ve düşünsel boyutlarıyla iç içe olduğunu ve bir bütün olarak karşılanması gerektiğini öğrenmelidir.

Varoluşçu bir eğitimde kişilere insan özgürlüğünün her şeyden üstün olduğu öğretilmelidir. Bireyin öznelliğine önem veren varoluşçu bir eğitimci, öğrencilerdeki sorumluluk duygusunu ve kendi yetileri konusunda bilinçlenme davranışını geliştirmeye çalışır. Önemli bireysel tercihlerde bulunan öğrenciler de zamanla kendi tanımlarını yapabilirler. Bir eğitimdeki bu türden hedeflerde ne bir ilerleme düşüncesi vardır ne de bunlar bir öğretmen veya bir okul sistemi tarafından ortaya konulur (Gutek, 2017, s. 150).

Varoluşçu bir eğitimde aslında en önemli nokta, öğrencilerin bir birey olarak kendi varoluşlarının farkına varabilmesidir. Ancak kendi benliğinin bilincinde olması ve buna bağlı olarak kendi varoluşunu gerçekleştirmesi bir anda olabilecek bir durum değildir. Varoluşçulara göre bu süreç sancılı ve insanı huzursuzlaştıracak, kaygılandırarak bir durumdur. Öğrencinin bu süreci yaşamasını ve kendi benliğine yönelerek, kendini gerçekleştirmesini, özünü oluşturmamasını hiçbir okul, eğitim sistemi ya da bir öğretmen sağlayamaz. Bu aslında kişinin kendi içinde yaratabileceği bir şeydir. Bundan dolayı varoluşçu eğitim anlayışında asıl sorumluluk bireydedir.

Her öğrenci kendi eğitiminden sorumludur. Öğretmen, öğrencinin kendini gerçekleştirmesini sağlayamaz fakat bir birey olarak, seçimlerinin, tercihlerinin ve bireysel kararlarının değerli olduğunu ve bu tercihlerinin kendini, hayatını etkilediği kadar tüm insanlığı kapsadığı noktasında yardımcı olabilir. Öğretmen, bu noktada öğrencinin sorumluluk duygusunu oluşturabilmesinde destek olmalıdır. Öğretmen, öğrencisine seçme eyleminin oldukça kıymetli olduğu konusunda bilinçlenmesi için yardımcı olurken, bu seçimlerin gelişigüzel ve yalnızca bir eylemde bulunmak için yapılmaması noktasında bir farkındalık yaratmalıdır.

Eylemlerimiz ve tercihlerimiz yalnızca eylem olarak gerçekleştirdiğimiz için değerli değildir. Aynı zamanda seçme eylemi anlamlı ve farkında olarak yapılmalıdır. Varoluşçu eğitim anlayışında, bireylerin kendi kendilerini yetiştirmesi bu noktada önemlidir. Çünkü her

öğrenci birbirinden farklıdır ve bu kişisel farklılıklar, öğrencileri belirli kalıplara yerleştirmemize engeldir. Varoluşçu felsefe bireyi kendi kimliğini belirleme konusunda teşvik eder (Guttek, 2017, s. 140). Bundan dolayı öğrenci aldığı eğitimde ben bilincine varıp, kendi eğitiminden en başta kendinin sorumlu olduğunu bilmelidir.

Varoluşçu eğitim anlayışı, öğrencilerin kendilerini geliştirebilmesi için yalnızca okullardan ve öğretmenlerinden bu durumu beklemesini de eleştirir. Ancak öğrencilere kendi eğitiminden sorumlu olduğu bilincine varabilmelerine yardımcı olabilecek kişiler de öğretmenlerdir. Varoluşçu eğitim anlayışında bireyin kendini gerçekleştirme ve bilinçli bir eğitim süreci geçirmesinden öncelikle kendisi sorumludur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise kullandığımız araştırma yöntemi/ deseni/ modeli, çalışmamızdaki belirlenen araştırma grubunu ve bu verilerin hangi tekniklerle oluşturulduğu, veri toplama araçları ve çalışmamızın hazırlanış süreci ve topladığımız verilerin nasıl analiz edildiği üzerinde durulmuştur.

Araştırma Yöntemi

Araştırmalar, temel aldıkları felsefeye, bakış açısına göre nicel ve nitel araştırma olarak ikiye ayrılır. Araştırmacının bilgileri ve deneyimleriyle gerçekliğin bulunduğu bağlamda anlamlandırılmasını temel alan anti-pozitivist yorumcu bakış açısı nitel araştırmalara işaret eder (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2015, s. 12). Çalışmamızda araştırma modeli olarak nitel araştırmayı kullandık. Araştırmamızda, araştırılması hedeflenen fikirler ve görüşler hakkında bilgi ve belgeler kullanılarak, nitel bir yöntemle çalışılmıştır. Nitel araştırmalarda görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi teknikler kullanılır.

Nitel yöntemle tasarlanmış araştırmalarda ele alınan konu hakkında derin bir kavrayışa ulaşma çabası vardır. Bu yönüyle araştırmacı bir kaşif gibi hareket ederek ilave sorularla gerçekliğin izini sürer ve muhatabının öznel bakış açısına önem verir. Nitel araştırmalarda determinist yaklaşım ön planda tutulmaz ve olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurulmaz. Sayısal verilere ve istatistiklere daha az yer verilirken sözlü ve nitel analizlere daha çok vurgu yapılır (Karataş, 2017, s. 71).

Araştırmamızda, Heidegger’de insan ve eğitim sorunu incelenecektir. Çalışmamız için belirlemiş olduğumuz konu itibari ile herhangi bir deney ve gözlem aracılığıyla veri elde etmek mümkün değildir. Araştırmamızın verilerinin incelenmesinde herhangi bir sayısal yöntem ve istatistik yöntem kullanmamız söz konusu olmamaktadır. Bundan dolayı araştırmamız, nitel araştırma modelinin kullanılmasını ortaya çıkarmıştır.

Araştırmamızda nitel araştırma modeli içerisinde yer alan betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz, ele aldığımız bir durumu açıklayabilmek için kullanılan bir desendir.

Betimsel analiz, araştırmada kullanılan gözlem, görüşme ve doküman (belge) gibi veri toplama araçlarında yer alan soru, konu ya da temalar temele alınarak

analiz edilir. Analizlerde, temele alınan soru ya da konu başlık haline getirilerek, başlığa uygun olan verilerden doğrudan doğruya alıntılar yapılarak analizler ortaya konulur. Betimsel analiz, doğrudan alıntılar ile beslenir ya da desteklenir (Ekiz, 2015, ss. 75-76).

Araştırmamızda, Heidegger'in insan ve eğitim anlayışını çözümleyebilmek ve açıklayabilmek için betimsel araştırma deseni kullanılmıştır. Filozofun insan ve eğitim sorununa nasıl yaklaştığını açıklamak ve aydınlatılabilmek için bu desen seçilmiştir.

Araştırmanın Veri Kaynakları

Bu araştırma, betimsel bir araştırmaya örnek olduğundan, karşılaştırmalı yorumlamaya dayalı bir araştırma olacaktır. Çalışmamızda doğrudan bir ölçek ya da anket geliştirilmediğinden, araştırmamızın veri kaynakları öncelikle inceleme sahası olarak, genel olarak Martin Heidegger'in kendi eserleri üzerinden olacaktır. Ancak araştırmanın çok yönlü olabilmesi için ele alacağımız ikincil kaynaklar da en az filozofun kaynakları kadar detaylı bir şekilde incelenecektir.

Veri Toplama Teknikleri

Nitel çalışmalarda veri toplanırken, herhangi bir sayısal ve istatistiki yöntemlerden yararlanılamaz. Nicel araştırmalardaki gibi sayısal veriler, bulgular yer almamaktadır. Nitel çalışmalarda ölçme söz konusu olmadığı gibi ağırlıklı olarak kavram analizi, doküman, belge analizi bulunmaktadır.

Nitel çalışmalarda gözlem, görüşme gibi teknikler de kullanılmaktadır. Ancak bizim çalışmamızda nitel bir araştırma içerisinde betimsel analiz modeli ile verilerin toplanması ise yazılı doküman ve belge inceleme teknikleri kullanılmıştır. Analiz işleminde verilerin tespit edilmiş bilimsel yöntemler takip edilerek ya da yenileri oluşturularak incelenmesi ve onlara anlamlar verilmesi yaratıcı olunması anlamına gelmektedir. Analiz yapılmasının temel nedeni, tanımlamaların ya da betimlemelerin açıklanmasıdır (Ekiz, 2015, s. 79).

Araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelenmesi denilmektedir (Karataş, 2017, s. 78). Dolayısıyla çalışmamızın oluşturulmasındaki süreçte hem filozofun kendi eserleri yani birincil kaynaklar hem de filozofa dair oluşturulan diğer kaynaklar yani ikincil kaynaklar kullanıldığından en uygun teknik olarak doküman analizi ile ortaya çıkarmamızı sağlamıştır. Araştırmamızda ulaşmak istediğimiz sonuçlara, nitel araştırmalardaki diğer yöntemleri kullanmamız pek mümkün olmamaktadır. Örneğin gözlem, görüşme, örnek olay incelemesi gibi yöntemler bizi istediğimizi elde etme noktasında kısıtlayacaktır.

Birincil kaynaklarla beraber, Martin Heidegger'in felsefesi ve düşünce sistemi üzerine yazılan kitap ve diğer kaynaklar (tezler, makale ve gazete yazıları vb.) da çalışmamızda bize yardımcı olacaktır. Araştırmamızda ikincil kaynak olarak kullanılan kitap ve yayınlara, Milli Kütüphane ve Atatürk Üniversitesi Kütüphanesinden erişilmiştir. Ayrıca internette yayımlanmış makaleler ve çeşitli araştırmalar verilerin elde edilebilmesinde diğer kaynaklar olarak da kullanılmıştır. Felsefe alanı içerisinde varoluşçulukla ilgili diğer tezler de incelenmiş bu noktada konu olarak benzer yüksek lisans ve doktora tezlerinin araştırmaları da alanyazın taramaları içerisinde yer almıştır. Araştırmamızda kullandığımız birincil ve ikincil kaynaklardan yaptığımız alıntılar da kaynakları, bilimsel araştırma yöntemlerine göre belirlenerek, araştırmanın içerisinde belirtilmiştir.

Süreç/Uygulama

Araştırmamızın konusu, 2017 yılında kesin olarak belirlenmiştir. Daha sonra tezimizin konusuyla ilgili çalışmalar incelenmiş, alanyazın taraması yapılmıştır.

2017 ekim ayı içerisinde tez önerisi hazırlanmış ve 2018 ocak ayında tez önerimiz enstitü tarafından kabul edilmiştir. Tez önerimiz kabul edildikten sonra varoluşçulukla ilgili çeşitli makaleler ve tezler incelenmeye başlandı. Daha sonra ayrıntılı bir alanyazın taramasıyla beraber çalışmamızda yardımcı olabilecek kaynaklar listelendi. Bu kaynakların bazılarını ve özellikle artık basımı olmayan kaynaklara kütüphanelerden eriştikten sonra, diğer kaynaklar da çeşitli yayınevlerinden alınmıştır. Alınan kaynaklar okumalar, taramalar sonucunda ve güvenilirlikleri de incelendikten sonra, yazım aşamasında gerekli yerlerde kullanılmışlardır.

Araştırmalar ve taramalar sona erdikten sonra, tezin yazım aşaması başlamıştır. Araştırma ve inceleme evreleri bittikten sonra, metnin içerisinde başvuracağımız gerekli yerlerde kullanılan alıntılar bilimsel araştırma yöntemlerine bağlı kalınarak, kurallar içerisinde, etik ilkeler çerçevesinde metnin içerisinde belirtilmiş ve gösterilmiştir.

Veri Analizi

Araştırmamızda, ulaşmaya çalıştığımız veriler, öncelikle betimsel analiz içerisinde doküman analizi ve alanyazın taraması sonucunda elde edilmiştir. Betimsel analiz kapsamında temellendirilmiştir. Betimsel analizde de elde etmek istediğimiz verilere çeşitli okumalar, özetlemelere ve okunan bilgilerin yorumlanmasına bağlı kalınarak ortaya konulmuştur.

Öncelikle egzistansiyalist felsefenin temel ilkeleri genel hatlarıyla incelenmiş ve daha sonra da varoluşçu düşünürler ayrıntılı olarak çözümlenmiş ve varoluş felsefesi içerisinde sınıflandırılabilen filozofların da eserleri incelenmiş ve yorumlanmıştır.

İkinci olarak da varoluş düşüncesi ve eğitim kavramının çözümlemesine geçilmiştir. Varoluşçu düşüncenin ne olduğu irdelendikten sonra eğitimin ne olduğu ve varoluş düşüncesi ile eğitimin hangi açılardan ele alınabileceği araştırılmıştır. Felsefe, varoluşçuluk ve eğitim kavramlarının ortak noktası olan insan üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Son adım olarak da Heidegger’de insan ve eğitim anlayışı incelenmiştir. İnsan üzerine düşünceleri öncelikle kendi eserlerinden ve teknoloji, modernleşme düşüncelerinden yorumlanmaya çalışılmıştır. Öncelik olarak birincil kaynaklardan yararlanıldığı gibi, ikincil kaynaklardan da insan düşüncesi açıklanmaya çalışılmıştır. Heidegger’in eğitim üzerine düşüncelerine dair doğrudan bir eser bulunmaması araştırmamızın zorluklarından biridir. Bu durumda da filozofun diğer eserlerinin ayrıntılı olarak incelenip, okumalar tekrar gözden geçirilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Heidegger, filozof olmasının yanı sıra akademisyenlik yaptığı ve üniversitelerde sürekli ders verdiği için eğitime dair düşüncelerini bu akademik hayatından ve belli bir süre Alman üniversitesinde yaptığı rektörlük görevinden yorumlamaya ve filozofun kendi eserlerinden eğitim anlayışını temellendirmeye çalıştık.

Araştırmamız içerisinde belirtilen atıflar ve alıntılar bilimsel araştırma yöntemlerine uygun olarak belirtilmiştir. Gerekli yerlerde kullanılan ve metin içerisinde konunun yorumlanmasına yardımcı olacağı düşünülen bu alıntılar bazen doğrudan eserden yapılmış bazen de alıntılar yorumlanmaya çalışılarak, metin temellendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmacının Rolü

Araştırmamız nitel bir yöntemle çalışılmış, hedeflenen veriler elde edilmek amacıyla betimsel analiz ve doküman analizi tekniğiyle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nitel yöntemle ele alınan veriler ve bilgiler bu tekniklerle analiz edilmiştir. Çalışmamız içerisinde, bu araştırmanın en başından sonuna kadar, tez önerimizden tezin oluşturulması içerisindeki bütün süreçteki atıflar ve kaynakların belirtilmesi bilimsel araştırma yöntem ve ilkelerine bağlı kalınarak oluşturulmuştur. Metin içerisinde yapılan tüm alıntılar belirtilmiştir. Araştırmamızın kaynaklarından yararlanmadan önce güvenilirlikleri kontrol edilmiş ve konuların içeriğine bağlı kalınarak incelenmiştir. Çalışmamızın bazı alanlarında çok fazla kaynak elde edilemediğinden bu noktada elde edilebilecek diğer kaynaklardan, konularla ilgili çıkarımlarda bulunulmuş ve yorumlarla incelediğimiz konuyu temellendirebileceğimiz alanlarda kullanılmıştır. Araştırmada yanlılığın olmaması adına bütün başlıklarda tarafsız yaklaşılmıştır ve yapılan bütün yorumlar ve çıkarımlar öncelikle etik ilkelere ve daha sonra da bilimsel araştırma anlayışına uygun olarak verilmiştir. Tezimizin öneri aşamasından itibaren, tez danışmanımın fikirleri ve tavsiyeleri, önerileri doğrultusunda çalışmamız düzenlenmiş ve planlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmamız nitel bir çalışma olduğu için nitel araştırma yöntemleri doğrultusunda oluşturuldu. Nitel bir araştırmanın alt yapıları içerisinde çalışmamız betimsel analiz olarak öncelikle doküman analizi çerçevesinde oluşturuldu. Bundan dolayı geçerlik ve güvenirliği de nitel araştırma ilkeleri ışığında yapıldı. Burada araştırma yöntemlerinin farklılıklarının geçerlik ve güvenirliği de etkilediğini görmekteyiz.

Nitel araştırmada, genel olarak geçerlik araştırma sonuçlarının doğruluğunu konu edinir. Nitel araştırmada geçerlik araştırmacının ilgilendiği konuyu olabildiğince tarafsız gözlemesidir (Karataş, 2017, s. 83). Aslında nitel araştırmalarda geçerlik en genel anlamıyla, yapılan araştırmanın ortaya çıkan sonuçlarının doğruluğudur.

Geçerlik, testin bireyin ölçülmek istenen özelliğini diğer özelliklerle karıştırmadan ne derece doğru ölçtüğüyle ilgilidir. Bir başka anlatımla ölçme sonuçlarının geçerliği, amaçlanan ölçmenin gerçekleştirilebilme derecesidir (Büyüköztürk vd., 2015, s. 116). Geçerlik, iç geçerlik ve dış geçerlik olmak üzere ikiye ayrılır. Bu noktada da nicel ve nitel iç dış geçerlikte farklılıklar vardır. Nitel araştırmalarda;

İç geçerlik, araştırma sonuçlarına ulaşırken izlenen sürecin çalışılan gerçekliği ortaya çıkarmadaki yeterliliğidir. Dış geçerlilik, elde edilen sonuçların benzer gruplara ya da ortamlara aktarılabilirliğidir. Dış geçerlik araştırma sonuçlarının genellenebilirliğine ilişkindir. Eğer bir araştırmanın sonuçları benzer ortamlara ve durumlara genellenebiliyorsa araştırmanın dış geçerliliğinin olduğu söylenebilir (Karataş, 2017, s. 83).

Nicel araştırmalarda ise geçerlik, yapılan araştırmaların sonuçlarının sayısal olarak test edilebilmesidir. Nitel araştırmalarda ise öncelikle önemli olan nokta araştırmacının, araştırdığı konuyu tarafsız bir şekilde gözlemleyebilmesidir. Bizim araştırmamız ise, betimsel bir çalışmaya örnek olduğundan karşılaştırmalı, yorumlamaya dayalı bir araştırma olacaktır.

Güvenirlik de nitel araştırmalarda oldukça önemlidir. Güvenirlik kavramı, bir araştırmanın bulgularının gerçeği yansıtıp yansıtmadığı, yansıtıyorsa yansıtma derecesi, aynı zamanda araştırma farklı zamanlarda ya da farklı kişiler aracılığıyla yürütülürse aynı ya da benzer sonuca ulaşılmasıyla da ilgilidir (Ekiz, 2015, s. 38).

Güvenirlik de iç güvenirlik ve dış güvenirlik olmak üzere ikiye ayrılır. İç güvenirlik, başka araştırmacıların aynı veriyi kullanarak aynı sonuçlara ulaşip ulaşamayacağına ilişkindir (Karataş, 2017, s. 85). Bu durumda kullanılan ölçme aracı başka bir araştırmacı tarafından aynı şekilde kullanıldığında yine aynı sonuçları verip vermediğine bağlı olarak şekillenir. Güvenirlik, her uygulandığında aynı sonuçları verebilmesidir. İç güvenlik ise aynı araştırma kapsamında farklı farklı araştırmacıların aynı şekilde aynı sonuçlara ulaşip ulaşamamasıdır.

Dış güvenilirlik ise, araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda aynı şekilde elde edilip edilemeyeceğine bakar. Dış güvenirliliğin sağlanmasına yönelik araştırmacının öncelikle araştırma sürecindeki kendi konumunu açık hale getirmesi gerekir. Araştırmada veri kaynağı olan bireylerin açık bir biçimde tanımlanması gerekir (Karataş, 2017, s. 84).

Bir araştırmada geçerlik ve güvenilirlik aynı derecede önemlidir. Ancak güvenilirlik özellikle, aynı alan içerisinde farklı araştırmacıların yine aynı sonuçları vermesi bir araştırma açısından oldukça önemli noktalardan biridir. Çünkü bu durum bizi ölçme hatasıyla karşılaştırır. Eğer araştırmamız içinde ölçme hatası düşüğe o zaman, o çalışmanın güvenirliliği de o derecede artacaktır.

Nitel veri analizinin temel amacı, bireylerin öznel bir şekilde yapılandırdıklarının sistematik olarak anlamlaştırması ve sonuç olarak da kavramsallaştırılması ya da kuramsallaştırılmasıdır (Ekiz, 2015, s. 73). Nitel çalışmalarda gözlem, görüşme ya da doküman analizi gibi tekniklerin kullanılması, araştırmacının tam olarak tarafsız olmaması ya da sayısal verilerden uzak olması soyut olarak nitelendirilse de aslında nitel çalışmalarda yapılan verilerin analizi, elde edilen bulgulardan bir kuram ve bir sistem geliştirilmesidir.

Nitel araştırmalar insan, toplum, kültür gibi olay ve olgular ışığında ilerler. Bundan dolayı da ortaya çıkan bulgular bir belirlenimle ifade edilemez. Çünkü insanın, toplumun olduğu yerde hiçbir şey durağan değildir. Sürekli bir değişim ve akış içerisinde ilerler. Nitel araştırmalarda öncelikli olarak insan merkezli olduğu için sayısal verilerle ifade edilebilir bir neden-sonuç ilişkisinden bahsedemeyiz. İnsanın olduğu yerde, sürekli bir değişim ve hareket söz konusudur. İnsan, varoluşunu sürdürdüğü müddetçe felsefe, eğitim, toplum, birey gibi kavramlar her zaman irdelenmeye devam edecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Martin Heidegger'in İnsan Anlayışı

İnsan düşünen, eyleyen ve akıllı bir varlık olarak, öncelikle yaşadığı evreni ve bu evren içerisinde neler olduğunu sorgulamış ve araştırmıştır. Evren içerisinde neler olup bittiği ve neler olacağı insanı merak ve ilgiyle evren üzerine araştırmalar yapmaya yönlendirmiştir. Ancak bu araştırmalarla beraber ilkçağ felsefesi döneminden itibaren de insanın neliği üzerine sorgulamaların başladığını görmekteyiz. Çünkü her ne kadar evrenin çözümlenebilmesi önemli ise tüm bu problem alanlarını açıklamaya çalışan insan da, en önemli problem alanı olarak sorgulanması gereken bir konudur.

İlkçağdan yirminci yüzyıla kadar geçen süre içerisinde insan değişik boyutlarıyla ele alınmıştır. İnsan kimi zaman akıl üzerinden, kimi zaman dini inanç ve öğretiler üzerinden, kimi zaman da toplumsal bir varlık olması üzerinden temellendirilmiştir. Ancak insanı çözmeye çalışmak demek, insanı irdelemek hayatı ve toplumların kültürlerini de ortaya koymak demektir. İnsan çok boyutlu, çok yönlü bir varlık olduğu için, onun bir bütün olarak araştırılması gereği de ortaya çıkar. İşte bize bu araştırma ve sorgulama olanağını veren ve bu etkinliği gerçekleştirecek olan da felsefeden başka bir şey değildir (Günay, 2010a, s. 6).

İnsan tek bir boyutta temellendirilebilecek kadar tek yönlü bir varlık değildir. İnsanı salt akıl ve düşünen bir varlık üzerinden ele almak, insanın duygusal yönünü yok saymak demektir. Bu da hissedenden ve duygularıyla da hareket eden bir varlık olan insanı fazlasıyla dar bir alanda incelemek demektir. İnsana ilişkin farklı düşüncelerin insanı aydınlatmaktan çok, onu daha da karmaşık hale getirmesi durumu, yirminci yüzyıl felsefesinde başta varoluşçu filozoflar olmak üzere, pek çok felsefi okul ve filozofu insanın ne olduğuna ilişkin yeni yaklaşımlar ortaya koymaya yöneltmiştir (Cihan, 2010, s. 45). Yirminci yüzyıla kadar geçen süreçte insan, bütün yönleriyle ele alınmamıştır. Teknolojinin ve bilimin ilerlemesi ile beraber toplumlarda meydana gelen değişiklikler sonucunda insanın, bir bütün olarak duyguları ile akıllı ve düşünen bir varlık olarak her yönüyle ele alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Yirminci yüzyıl düşünürlerinin hemen hemen hepsi insanın salt akıl ve düşünen bir varlık olarak sorgulanmasına karşı çıkmışlar ve insanın duygularından, eylemlerinden ayrı düşünmenin insanın varoluşuna aykırı bir durum olduğunu savunmuşlardır. Ancak yirminci

yüzyılda ele alınan insan anlayışında da başka bir sorunla karşı karşıya kalmaktayız. Bu da modernleşmeyle beraber insanı kendinden ayırıştıran, gün geçtikçe insana kendini unutturan teknoloji ve bilimsel teknik gelişmelerdir. Buradaki sorun da, bu gelişmeye karşı insanın nerede durduğudur. İnsan, statik bir varlık yapısına sahip değildir. Bu nedenle değişmeyen ve evrensel bir insan doğasından söz edemeyiz. Nitekim tarih boyunca insan, inişli ve çıkışlı bir yaşam sürdürmüştür (Cihan, 2010, s. 116).

İnsanın durağan ve değişmez bir yapıda olmaması, yirminci yüzyıla gelindiğinde kendini teknoloji ve modernleşmeyle beraber göstermiştir. Değişen hayat şartları ve toplumsal koşullar karşısında “insan nedir?” sorusu modern özne çerçevesinde farklı açılardan irdelenmeye başlanmıştır.

Diyebiliriz ki, 19. yüzyıl ve sonrası dönemlerde biyoloji ve fizyoloji alanlarında önemli gelişmeler olmakla birlikte filozoflar, insanın biyolojik özelliklerinden çok, onun yalnızlığı ve yabancılığı, somut varlık bütünü, bu varlık bütünüde temelini bulan varlık koşulları ve fenomenleri ile ilgili düşünceler ileri sürmüşlerdir (İmamoğlu, 2009, s. 34).

Hiçbir düşünürü belirli bir düşünce sistemi çerçevesinde sınırlandırmak ve belli bir alan içerisinde nitelendirmek pek mümkün değildir. Çünkü felsefe, bireysel düşünce ve bakış açılarından meydana gelmektedir. Ancak bu durum varoluş felsefesi için daha da zor bir durumdur. Çünkü varoluş felsefesini her düşünür başka bir boyutta ele almıştır. Varoluşçu düşünce içerisinde araştırdığımız düşünür Heidegger varoluş felsefesinde “varoluş, özden önce gelir” düşüncesini ilkeleştiren Sartre’ı eleştirmiş ve bu ilkenin varoluş felsefesini tam olarak yansıtamadığı düşüncesini Hümanizm Üzerine adlı eserinde şöyle dile getirmektedir:

Varoluş özden önce gelir. O böylelikle existentia ve essentia kavramlarını Platon’dan beri essentia’nın existentia’dan önce geldiğini söyleyen metafiziğin kullandığı anlamda almaktadır. Sartre bu önermeyi tersine çevirir. Fakat metafizik bir önerme tersine çevrilse de metafizik bir önerme olarak kalır. Metafizik bir önerme olarak o cümle, metafizikle birlikte varlığın hakikatinin unutulmuşluğunda kalmakta ısrar eder (Heidegger, 2015a, s. 20).

Heidegger’in ifade ettiği nokta varlığın unutulmasında etkili olan varlık ve öz ilişkisinde, Platon’dan beri süregelen metafizikçi filozofların varlık ve öz sıralamasında, özü en ilk sıraya yerleştirmeleridir. Heidegger’e göre Sartre’da varoluşçu düşünce içerisinde ortaya koyduğu bu ilkenin, metafizikçilerin yaptığı sıralamadan bir farkı olmadığını ifade etmektedir. Ona göre, Sartre’da varlık ve öz ilişkisinin yerlerini ve sıralamalarını değiştirmiştir. Varoluşun özden önce geldiğini açıklamanın, yine bir metafizik anlayışı içerisinde ele alınabileceğini söyler. Ona göre varlık gerçeğine, varoluşun özden önce gelmesi ilkesi de bizi ulaştıramaz. Bundan dolayı Heidegger, kendini tam olarak bir varoluşçu düşünür olarak görmediğini ifade etmekte ve bu durumun da ilk olarak varoluş düşüncesinin

oluşmasında etkili olan ilkenin dahi onun aradığı varlık hakikatinden gittikçe uzaklaşması ve bu hakikatin üzerinin örtülmesindendir.

Ancak tüm bu koşullara rağmen Heidegger yine de varoluşçu düşünce içerisinde değerlendirilir. Ele aldığı, irdelediği konular ve varoluş felsefesinde oldukça önemli bir düşünür olan Sartre üzerindeki etkilerinden ve insana bakış açısından dolayı Heidegger varoluşçu düşünürler arasında yer almaktadır. Ancak o kendisini, insan sorunlarıyla ilgilenen bir varoluşçu değil, varlık problemi ile ilgilenen bir düşünür olduğunu söyler.

Varlığın Yeniden Sorgulanması

Martin Heidegger, 26 Eylül 1889'da Almanya'nın güney batısında bulunan Messkirch kasabasında doğdu (Ökten, 2012, s. 8). Heidegger'in felsefi düşüncesinin oluşmasında etkili olan ve felsefe geleceğini önemli bir ölçüde etkileyen ilk düşünür Franz Brentano'dur. Brentano'nun Aristoteles'e Göre Varolanın Çok Çeşitli Anlamlarına Dair isimli çalışması Heidegger'i etkileyen ve felsefi düşüncesinin oluşmasını sağlayan önemli bir aşama olmuştur. Heidegger bu kitap sayesinde varlık sorusunun önemini kavrama yolunda ilk adımlarını attı ve özellikle son sınıfta kendisini yoğun bir Aristoteles okumasına adadı (Ökten, 2012, s. 9). Franz Brentano, fenomenolojinin kurucusu olan Husserl'in hocasıdır.

Heidegger'in 1907 yılında Brentano'dan öğrendiği şey, Yunanca'daki *on*'un iki farklı anlamda kullanılabildiği olmuştur: Birisi bağ fiil anlamında “olmak” büyük olmak, küçük olmak gibi, ikincisiyse bir isim olarak “var olan” , büyüklük, küçüklük (Ökten, 2006, s. 25). Heidegger'in Platon ve Antik Çağ dönemi felsefesine yönelerek kendi felsefesine yön vermesi aslında tam da burada başlamıştır. En büyük eseri olan Varlık ve Zaman adlı yapıtına da Platon'un diyalogundan yaptığı atıfla başlamıştır.

Yunancadaki *on*'un farklı iki anlamda kullanılması, Heidegger'i varlığın temelde ne anlama geldiğini sorgulamaya yöneltmiştir. Eğer var olanın çeşitli anlamları varsa, varolanların temel anlamı nedir? Brentano'cu bir soruyla: Varolanların benzeşimsel birliği nedir? Heidegger bu soruyu daha da geliştirmiş ve insani deneyim alanında varolanları var olduranın ne olduğunu sormaya yöneltmiştir (Ökten, 2006, s. 25).

Aslında burada Heidegger'in değindiği nokta var olanların, kendi varoluşlarına yönelik doğrudan bir soru olmamasıdır. Doğrudan varolanların nasıl var olduklarına dair bir sorgulamadan bahsetmemektedir. Heidegger'in varlığı ele almasında felsefe tarihi içerisinde bir dönüm noktası olmasının bir sebebi de, insan alanı üzerinden varlığı sorgulamasındandır. Varlıkların nasıl var olduklarını irdelemek yerine, bu varlıkların insanların deneyimleri esnasında bu varolanların nasıl birden fazla anlama geldiğidir. İnsanların tecrübe alanları

kapsamında bu varolanlar nasıl olur da çok fazla anlamlarla mümkün olabilirler? Tüm bu sorular ışığında, birden fazla anlama gelen varlığın asıl, temel anlamı nedir? Sorusu onun felsefesinin en önemli çıkış noktası olmuştur.

Felsefe tarihindeki uzun süren varlık incelemesi ve varlık kavramı üzerine yaptığı etimolojik araştırmalar onu, Sokrates öncesi doğa felsefecilerine yöneltmiştir. Heidegger, doğa filozoflarının varlığı önsel ve dolaysız bir biçimde kavradıklarını öne sürmüştür (Çüçen, 2015, s.15). Ancak Heidegger'e göre, Platon ile başlayan süreçte varlığın dolaysız kavranışı metafiziğin etkisiyle varlığın üzerini bir örtüyle gizlemiştir.

Heidegger'e göre felsefe, metafizik bir zeminde açıklanmaya başladığında varlığın ne olduğu sorusunun üzeri bir örtünün altına gizlenmiştir. Bu da düşünüre göre, Platon ile başlamıştır. Platon'dan itibaren varlığın yalnızca açılımları üzerinde durulmuş ancak gerçekten ne olduğu sorusu unutulmuştur. Heidegger'e göre, soru doğru bir şekilde sorulmadığı için verilen yanıtlar da bizi yanılsaya sürüklemekte ve yolumuzdan şaşırtmaktadır. Heidegger için bizi varlığın ne olduğuna ulaştıracak yegane yol aslında doğru sorularla başlamaktan geçer. Heidegger, Varlık ve Zaman'da ilkçağ felsefesinden itibaren bu durumun oluştuğunu ve varlık sorusunun üzerinin örtüldüğünü şöyle ifade eder;

Şöyle denilmektedir: varlık, kavramların en tümeli ve en boş olanıdır. Bu yüzden varlık kavramı, her türlü tanımlama girişimine direnmektedir. En tümeli olduğu için tanımlanması olanaksız olan bu kavramın aslında tanımlanmaya ihtiyacı da yoktur. Çünkü herkes bu kavramı sürekli olarak kullanır ve bununla ne demek istediğini zaten hep bilir. Böylece, Eskiçağ felsefesini bir yandan huzursuzluğa iten, diğer yandan da onun devamını sağlayan bu kapalılık, gün gibi açık bir kendiliğinden anlaşılabilirliğe dönüştürülmüş olmaktadır. Öyle ki bundan sonra hala varlığa ilişkin soru sormakta diretenler, yöntem hatası işlemekle suçlanır olmuşlardır (Heidegger, 2011b, ss. 1-2).

Böylece Heidegger, felsefesinin başlangıcı olarak varlığın aslında ne olduğunu irdelemekle başlamıştır. İlkçağdan itibaren varlık nedir sorusu, varlığın herkes tarafından bilinen bir kavram olduğu düşünülerek, varlığın ne olduğunun sorgulanmasının üzeri örtülmüştür. Heidegger'in varlığın en tümeli olduğunun vurgusunu yapmasının sebebi de budur. Aslında varolanlar olarak ele aldığımız her şeyi kapsadığı varsayılmaktadır. Bundan dolayı varlığın tümelliği, onun ne olduğunu sorgulamamıza imkan vermemektedir. Varlığın ne olduğu sorulduğunda onun kavramların en geneli olduğunu ifade etmekle, varlığı açıklamış olmuyoruz. Heidegger, varlık en tümeldir demekle işe başlayarak en baştan varlığı aydınlatmaktan uzaklaştığımızı söyler. Ona göre varlık kavramı, tüm kavramlara göre en karanlık ve açıklanması en zor kavramdır. İnsan, varlığa dair bir kanaate sahip olmaktan kendini alamadığı için, varlık da sadece en genel olan ve bu nedenle de varolanı kaplayan

olarak veya sonsuz varolanın bir yaratığı olarak veya sonlu bir öznenin ürünü olarak açıklanır (Heidegger, 2015a, s. 31).

Felsefe, Descartes ve Kant'taki gibi kritik olduğu yerde de bu metafizik tasarımlama yolunu takip eder. Felsefe varlığa üstünkörü bir atıfta bulunarak varolandan çıkıp varolana doğru düşünür. Çünkü varolandan her çıkış ve ona her dönüş zaten varlığın ışığı içinde olur (Heidegger, 2015a, s. 23). Heidegger'e göre Descartes'la başlayan modern felsefe süreci varlığın ne olduğunun unutulmasında destekleyici en büyük sebeplerden bir tanesi olmuştur. Descartes'dan beri, epistemolojiye ilgi modern felsefenin odak noktası olmuştur. Varlık ve Zaman'ın giriş pasajlarında Heidegger, "Varlık sorusuna" dönerek, bütün bir post-Kartezyen silsileyi eleştiriye tabi tutar (Wolin, 2012, s. 16). Descartes varlık sorusunu ihmal etmek durumundaydı. Ayrıca Descartes, mutlak olarak cogito'dan "şüphe edilemezliği" savunarak söz konusu varolanın varlık anlamına ilişkin soruyu sormaktan bağışık olduğunu da düşünmüştür (Heidegger, 2011b, s. 25). Çünkü Descartes'la ortaya çıkan cogito ergo sum (düşünüyorum o halde varım) düşüncesiyle beraber, var olmanın önemi geri plana atılmış, öncelik cogitoyla (düşünce) sınırlandırılmış ancak sum (varlık) tarafı gölgede bırakılmıştır. Yalnızca özne üzerinden felsefe ve insan düşüncesi temellendirilmeye başlanmış, bu da varoluşun üzerine düşünmeye imkân vermemiştir.

Heidegger'e göre, modern felsefe cogitonun önemiyle ve epistemolojik temellendirmelerle ortaya çıktığı için böyle bir felsefe insanı doğru yanıtlara ulaştıramaz. Çünkü düşünüre göre en başından soruyu ve cevabı yalnızca özne ve cogito üzerinden oluşturmakla hata yapmaktayız. Heidegger'in amacı, Kartezyen geleneğe bağlı olan epistemoloji temelli düalist varlık anlayışını yeniden yorumlayarak, yerine ontoloji temelli varlık kuramı geliştirmektir (Çüçen, 2015, s. 16).

Heidegger, modern felsefeyle beraber ortaya çıkan epistemolojik temelli anlayışa karşılık, ontolojik temelli bir çizgi oluştururken, varlık ve varolanlar arasında ontolojik temelli bir ayrım yapmaktadır. Ontoloji, varlık anlamına gelen Yunanca bir kelime ve varlığa veya gerçekliğe ilişkin genel araştırmadır (Cevizci, 2015, s. 329).

Heidegger, varolanlar hakkında konuşurken ontik terimini ve Varlık hakkında konuşurken ontolojik terimini kullanır. "Ben var olduğumdan oldukça eminim; ben hergünkü ontik varoluşumun farkındayım. Bununla beraber, ben aynı zamanda ben kimim? sorusunu sorabiliyorum". İşte bu da ontolojik bir sorudur (Johnson, 2013, ss. 26-27). Bu noktada düşünürün ontik ve ontolojik farklılığı ortaya koymasındaki temel amacı, sorgulamamız gereken varlık nedir sorusunun hangi varolana yöneltilmesi gerektiğidir. Heidegger'in yapıtlarında 'insan' kavramı genel olarak ağırlıklı bir yer tutmaz ve düşüncesinin bütünü

kurarken dayandığı başlıca kavramlar öncelikle Varlık olmak üzere Varolma, Varolan, Hiç ve Zaman'dır (İyi, 2003, s. 15). Bundan dolayı düşünürün insana dair argümanlarını çözümleyebilmek için varlığın ne olduğu sorusunun etrafında, bu sorunun varolana yöneltilmesindeki süreç insana ulaşabilmek için oldukça önemlidir. İnsanın ne olduğu problemi ancak varlığın ne olduğu sorusu üzerine düşünerek ortaya çıkar. İnsanın varlık ile ilişkisi bu noktada oldukça önemlidir. Varlık kavramının herhangi bir kavram olmadığını, hatta 'boş' bir kavram hiç olmadığını ortaya koyan Heidegger, tarihsel insan varlığının en temel deneyimleyişinin varlık olduğunun altını çizmektedir (Ökten, 2012, s. 110). Varlık ve varolanlar üzerine soru sormak ve düşünmek, varlığın ne olduğunu çözümleyebilmeye çalışmak bizi varlığa yaklaştırır. Ancak Heidegger'e göre, burada önemli noktalardan bir tanesi, bu yola, doğru ve uygun bir soru ile yola çıkmak ve bu soru aracılığıyla dünyayı anlamlandırmaya çalışmaktır.

Varlığa yönelik sorduğumuz herhangi bir sorunun, en baştan soruyu yönelten varolana yöneltilmesi gerektirir. Felsefenin konusu, temel ontolojidir. "Varlık'ın anlamı nedir?" sorusu, temel ontolojinin sorguladığı tek sorudur. Böyle bir soru da ancak kendisinde Varlık'ı açabilecek bir varolanın sorabileceği bir sorudur (Çüçen, 2015, s. 18). Kendinde varlık olarak varlığın ne olduğuna dair soruları soran ve irdeleyen insan olduğundan, varlığı açabilecek olan da yine kendisidir. Varlık sorusunun bu özelliği, onunla ilgili sorgulamayı, sorgulananı ve sorgulayanın hepsini birbirine bağlayan bütün bir yapıyı sergiler (İyi, 2003, s. 26).

Heidegger'in amacı cevap vermek değil, dünya içinde varolmanın ne olduğu hakkında sürekli soru sormaktır. Heidegger, fenomenlere bu şekilde bakarak ve onları sorgulayarak, dünyaya ilişkin alışıldık anlayışlarımızdan kurtulacağımızı ve dünyadaki şeylerle yeni ve farklı ilişkiler kurabileceğimizi umar (Bolt, 2015, s. 21). Aslında Heidegger'in bu soru sorma ve düşünme süreci soyut ve ulaşılmaz görünebilir. Onun felsefesinin başlangıcını ve temelini varlığın ne olduğu sorusu üzerinden irdelediğini görmekteyiz. Ancak düşünen, eylemlerde bulunan ve sorgulayabilen tek varlık olarak insan, varlık nedir? sorusunu sorabilecek ve bununla beraber yaşadığı evreni açıklayabilecek tek varlıktır ve varlık nedir? varolmanın anlamı nedir? vb. sorularla farkındalık oluşturabilecek biricik varlıktır. Varlık nedir? sorusunun sorulması sorgulayanın üzerine düşen bir görevdir ve bu soru –dir –dır olarak ifade edilebilecek türde bir soru değildir. Tek bir yanıtla onun ne olduğunu söylemek yüzeyseldir. Heidegger'e göre, bu soruya doğrudan ve kolay bir şekilde yanıt vermek oldukça zor olduğu gibi, yanıtladıktan sonra da geride bırakılabilecek bir soru değildir. Böylece Heidegger Varlık sorusunun soru olarak önemini özellikle vurgular. Çünkü onun düşünüş tarzı içinde yanıt

değil, soru, halis bir soru, verilecek yanıtla ortadan kalkmayacak soru önemlidir (İyi, 2003, s. 27).

Varlık sorusunu sorabilecek ve kendini açabilecek tek varlık da, Heidegger'e göre 'Dasein' dir. O halde, temel ontolojinin, yani felsefenin görevi, Dasein'in Varlık' ını serimleyerek, Varlık' ı açığa çıkarmaktır (Çüçen, 2015, s. 18).

Dolayısıyla varlık sorusunu çalışmak şu demektir: bir varolanın (soruyu soranın) kendi varlığı içinde şeffaf kılınması. Bu sorunun sorulması, bir varolanın varlık hali olduğu için, bizatihi neyin sorulduğu (yani varlık) tarafından özsel olarak belirlenmektedir. Başka varlık imkanlarının yanı sıra soru sorma varlık imkanına da sahip olup, hep bizzat bizler olan bu varolana, terminolojik olarak Dasein diyoruz. Varlığın anlamına ilişkin sorunun belirtik ve şeffaf olarak formüle edilmesi, bizden evvela bir varolanın (Dasein'in) kendi varlığı bakımından uygun biçimde açığa kavuşturulmasını istemektedir (Heidegger, 2011b, s. 7).

Dasein, bir şekilde varlığı anlama noktasında varlıkla sürekli bir ilişki içerisinde. Varlık' ın ne olduğu hakkında önsel bir bilgi birikimine sahiptir. Bu bilgi metafizikle ya da geleneksel varlık anlayışı çerçevesinde kısıtlı bir alan olarak ele alınsa da varlık, Dasein'a uzak ve yabancı değildir. Varlık Dasein'dan çok uzak ve kavranamaz bir şey olsaydı ne kadar sorgularsak sorgulayalım anlaşılması oldukça güç ve zor olurdu. Dasein, varlığın anlamının sorgulandığı varlıktır. Bu varlık, kavramsal bir sorgulamanın yapılacağı varlık değil, ontolojik bir sorgulamanın yapılacağı varlıktır (Çüçen, 2015, s. 42).

Varlığın kavramsal olarak çözülememesinin sebebi ise Varlık' ın diğer bilimler olarak yalnızca bilgi nesnesi olarak ele alınıyor olmasındandır. Doğa bilimleri ve salt bilgi temelli hareket etmek bizi varlığın ne olduğuna ve varolmanın ne anlama geldiğine ulaştıramaz. Heidegger'e göre, bu çağda doğa bilimleri ve matematiğin etkisiyle Dasein, varlığın ne olduğu sorusundan uzaklaşmaya başlamıştır.

Heidegger Varlık ve Zaman'da, Varlık' ın anlamını, bir imlemler çokçeşitliliği olarak görmek ve bu imlemleri birbirinden ayırmak, öncelikle de yerel ontolojilere ve tek tek bilimlere temel oluşturacak ve insani ilişki ve tutum tarzlarının bir düzenini mümkün kılacak bir varlık bilimi ortaya koymak ister (Pöggeler, 2006, s. 56).

Bütün bilimlerin temelinde felsefe olduğunu vurgulayan Heidegger'e göre, insanı yalnızca diğer bilimlerin biyolojik, psikolojik vb. gibi alanlarda ele alarak felsefeyi tüm bunların dışında tutulması bizi varlıktan ve insandan, sanıldığıının aksine, uzaklaştırır. Hem felsefe hem de bilimler varlığın üzerindeki örtüyü kaldırmakta güçlük çekmektedirler. Felsefenin ve bilimin geldiği konum itibarıyla tam bir çıkmazda bulunduğunu düşünen Heidegger, görünüşte sağlanan bilgisel ilerlemeye rağmen en temel sorunun üzerine hiç konuşulmadan, bu sorunun bütünüyle karanlığa terk edildiği görüşündedir (A. Esenyel, 2012,

s. 41). Varlık'ın üzerindeki örtünün kaldırılması ve şeffaf kılınması, varlığın açılması Dasein'a bağlıdır ve varlığın açığa çıkmasının yöntemi de Heidegger'e göre fenomenolojidir.

Dasein kavramı.

'Dasein' kavramı, Heidegger'in felsefesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Dasein, Almancada varoluş demektir. Heidegger "Dasein" terimini çok belirli bir anlamda, insan varlığını tanımlamak için kullanır: "Da" şurada ve "Sein" da olmak da demektir, dolayısıyla "Da-sein" "şurada-olan" dır (Bolt, 2015, s.27). Doğrudan tercüme edildiğinde Dasein, oradaki-varlık anlamına gelir. "Da", hem "burada" hem de "orada" anlamına gelebilir. Burada olduğumu ya da senin orada olduğunu gösterir. Her iki durumda da vurgu, kişisel olan "ben ya da sen" üzerindedir (Johnson, 2013, s.27).

Ona göre Dasein' daki "Da", yani "orada" anlamına gelen şey, Varlığın aydınlanmasıdır. İnsan olmak, kendimizin dışında, Varlığın hakikatinin içinde durmak anlamına gelir. İnsan olmak, Varlığın hakikatini miras almaktır (Johnson, 2013, s. 96). Heidegger'e göre insanın varlık ile özel bir bağlantısı olduğu tam da Dasein olarak varlığı sorgulamaya başladığında ortaya çıkar. İnsan, "Da-sein" (Varoluş, dünyada-olan) olarak kavranır. Bu "Dasein" a, kendi varlık içinde bizzat bu Varlık çevresinde Varolan olarak "ontik" yönden işaret edilir (Hühnerfeld, 2002, s. 63). Dasein dünyadaki diğer varolanlar gibi değildir. Heidegger metodolojisinde, ontik düzlemdeki varolanlar arasında Dasein müstesna bir karaktere sahiptir. Bu müstesna oluş Dasein'ın, diğer tüm varolanların aksine "anlama"ya sahip olan bir varolan olması sebebiyledir (Atagül, 2017, s. 83). Dasein kendi varlığını ve etrafındaki diğer varolanları irdeler, sorgular ve açıklamaya çalışır. Bunu dünyadaki diğer varolanların yapamadığını ifade ettiği gibi, Dasein dışındaki varolanlar da ayrı bir öneme sahiptir. Düşününürün Dasein terimini vurgulamasındaki amaçlardan bir tanesi de genel olarak, tümel bir insan olmağı değil, bireye özgü bir insan olmağı ifade etmektir. Johnson'un (2013) da vurguladığı gibi Dasein ile ifade edilen kişisel bir sen ben ve kişisel olarak şurada olan, dünyada kişisel olarak bulunandır.

Heidegger'e göre, Dasein dünyadan uzak ve ondan bağımsız değildir. Dasein tam da dünyada şurada ya da orada bir varolan olarak dünya ile sürekli bir ilişki içerisinde. Kartezyen özne (yani Descartes'ın öznesi) bedensiz bir şekilde, içinden düşüneneği hiçbir mekan olmaksızın düşünmeye devam edebilir, ama Heidegger'in öznesi Dasein her zaman 'şurada', dünyanın içindedir. Hepimizin bir 'şurası' vardır (Bolt, 2015, s. 28).

Heidegger, Dasein'la beraber dünyada tam şurada olduğumuzu, içinde yaşadığımız dünya içerisinde ben, sen olarak var olduğumuzu vurgular. Dasein, dünya içinde var olur ve

bu dünya içerisinde tam da orada ya da şurada bulunduğu bir yerdedir. Bu bilen bir özne olarak düşünen bir insan değil, olduğu yerde olan ve dünya ile somut bir ilişkide bulunan bir Dasein'dır. Dasein hep kendi olgusal varlığıyla ne ve "nasıl" dıysa öyle vardır (Heidegger, 2011b, s. 20).

Heidegger'e göre insana yaklaşırken, öncelikli olarak insanın, Dasein'ın orada ya da oradaki varlık olarak bulunması açıklanmalıdır. Dasein'ı oradaki varlık olarak analiz etmeye çalışmak onu birtakım metafiziksel önyargılardan kurtarabilir. Böylece Dasein ifadesi ile Heidegger insan dendiğinde ona yüklenen her türlü ontolojik belirlenimden (ruh, akıl, tin vs.) kendisini kurtarır ve bunun sonucu olarak Dasein'a ilişkin fenomenolojik bir analize başlama imkanını bulur (A. Esenyel, 2012, s. 43). Heidegger'e göre, varlığın ne olduğunun temel olarak araştırılabilmesi için önceden insana yüklenen ontolojik belirlenimlerden uzaklaşılmalıdır. Varlık sorusu, birtakım önyargılardan uzaklaşıldığında gerçek ve temiz bir zemin üzerinde sorgulanabilir.

Heidegger'in insan olarak değil de Dasein olarak insan varlığını ifade etmesinin en önemli sebeplerinden bir tanesi de "insan" denilince herkesin aklına gelen bu, bazen ruh bazen akıl gibi önyargılardan sıyrılabilme. Heidegger bundan dolayı temiz bir zemin olarak Dasein zemini içerisinde felsefesini temellendirmiştir. İnsan varlığına, birtakım önsel bilgiler ve tutumlarla yaklaşmak yerine daha saf, temiz ve önyargısız yaklaşmanın dünya içinde varolan Dasein için daha uygun ve açığa çıkarılmasının mümkün olduğunu ifade etmektedir. Çünkü Varlık'ı açığa çıkarabilecek olan Dasein'dır. Bundan dolayı en baştan insan kavramına önyargı ve tutumlarla yaklaşırsak, varlığın kendini açmasındaki süreçte de o kadar yanlı ve karmaşık bir alanda ilerlemiş oluruz.

Heidegger'e göre, bu durum metafiziksel önyargılarla başlamıştır. "İnsan nedir?" sorusu felsefi olarak müzakere edilecekse eğer, görünür kılınması gereken o asıl apriori meydana çıkarılmalıdır. Dasein'ın eksistensiye analizi her türlü psikoloji, antropoloji ve özellikle biyolojinin önünde yer alır (Heidegger, 2011b, s. 47). Heidegger'de insan sorunu yalnızca insan nedir? sorusu üzerinden açıklanmamış, öncelikli olarak modern zamanla beraber değişen dünya ve çağ içindeki insanın düştüğü durumdan kaynaklanmıştır. Bundan dolayı Heidegger, özellikle Descartes'la başlayan, insanı salt bir yönüyle ele alan ve insanları bilimsellikte adeta nesneleştiren anlayışlara karşı çıkmıştır. Çünkü bu, insanları nesneleştirmek ve belli başlı sınıflandırmalarla bilimin verileri gibi görmek demektir. Bu sebeple Heidegger, insanın varoluşsal açıdan ele alınması ve varlıkla kurduğu bağ üzerinden açıklanmasının doğru bir zemin olduğu düşüncesindedir.

Heidegger'e göre insanın belirlenimindeki en önemli nokta, insan nedir veya insan kimdir şeklinde metafizik düşünme tarzında yapıldığı gibi insanı nesneleştiren veya kişileştiren sorulardan değil, insanın özünü nasıl sürdürdüğü sorusundan yola çıkılıyor olmasıdır (İyi, 2003, s. 84). Metafiziksel olarak, insanın ne olduğu ele alındığında Heidegger'e göre, insan nesneleşmiş olur. Çünkü metafizik insanın varlık ile olan ilişkisinden, varlığın açığa çıkarılmasıyla ilgilenmez. İnsanın ne olduğu sorusunun herhangi bir –dır –dir şeklinde verilmesi metafizik için yeterlidir. Ancak Heidegger'e göre insanı böyle incelediğimizde, insanın oluşturduğu özünü ve bu dünya içinde bir varlık olarak, bu özünü hangi şekilde kullandığı noktasında yetersiz kalmaktadır. Bundan dolayı Dasein'in öncelikli olarak kendi varoluşunu, varlığı fark etmesi ve varlığın ne olduğuna yönelmesi, onu nesneleştiren bilimden ve matematikten uzaklaştırması kendi oluşturduğu özünü açığa çıkarması oldukça önemlidir. İnsan nedir? sorusuna verilebilecek tanımsal bir açıklama yeterli olmamaktadır.

Dasein kendini daima kendi varoluşundan hareketle anlar: yani kendine özgü olan, bizzatihi kendi olmak ya da olmamak imkanıyla. Dasein bu olanakları ya bizzat seçmiştir ya da bunların içine dalıvermiştir veya onlar içinde serpilip büyümüştür. Varoluş, eldeki imkanları yakalama ya da boşlama minvalleri üzerinden gidilerek sadece ilgili Dasein'in kendisi tarafından karara bağlanır. Dolayısıyla varoluş sorusu, daima sadece varolmak suretiyle yoluna koyulabilen bir sorudur (Heidegger, 2011b, ss. 12-13).

Bu varolma sürecinde kendi özünü yönlendirebilmesi ve bunu eylemleriyle gerçekleştirmesi yalnızca Dasein'in kendi kararına bağlıdır. Bu bağlamda Dasein'in kararı ve seçimi her ne yönde olursa olsun varoluşunu ancak varolmak ile anlamlandırabilir. Dasein'a ilişkin bir analiz, Heidegger'e göre, varlığın anlamının ifşa edilmesi noktasında son derece önemlidir ve bu sebeple kendisi, Varlık ve Zaman'ın büyük bir kısmını dünya-içindeki-varlık olarak adlandırdığı Dasein'in hergünlüğünün araştırılmasına adar (A. Esenyel, 2012, s. 43).

Heidegger'e göre, Dasein günlük yaşamı içerisinde varoluş sorusu üzerine düşünmez. O hergünkü düzeni içerisinde yaşamaya devam eder. Ancak düşünürün felsefesinin en önemli noktalarından bir tanesi de kendi varoluşu üzerine düşünmeyen hergünkü işleri içerisinde, kendini akışa bırakıp, varlık üzerine düşünmeyen insandır. Hergünlük içinde Dasein olan kimdir? Dasein'in bütün varlık yapıları, dolayısıyla söz konusu "kimdir" sorusuna cevap veren fenomenin kendisi de, onun varlığının minvalleridir (Heidegger, 2011b, s. 119). Dasein bir dünya içinde varolandır. Ancak bu varoluşu sürecinde de, Dasein kendini anladığında varlığı açığa çıkarır.

Dünya-içinde-varlık olmak, Dasein'a verilmiştir. O kendini Dünya-içinde bulmuştur. Dünya-içinde-olmak, onun varoluşsal karakteridir. Temel durumu olarak Dünya-içinde-

bulunmak Dasein'ı Varlık yapar (Çüçen, 2015, s.61). Dasein, olgusal olarak dünya içinde varolur. Heidegger, Dasein'ın bu durumuna “faktisite” der. “Faktisite” kavramı, “dünya-içinde” bir varolanın, kendi dünyası içinde karşılaştığı varolanların varlıklarıyla kendini kendi “kaderi” içinde bağlanmış bir dünya-içinde-varolma olarak anlayabilmeyi kapsar (Heidegger, 2011b, s. 58). Faktisite, Dasein olgusunun olgusalılığıdır. Heidegger'e göre, zaten Dasein'ın dünya-içinde-varolan olarak başka bir seçme ihtimalinin olmadığını, faktisitenin varoluşsal olarak meydana geldiğini ifade eder. Heidegger'e göre, Dasein'ın faktisitesinin görünümleri dünya-içinde-varolmasının temeline yerleşmiştir.

içinde-var-olmanın bu tür tarzlarının çokça olmasına örnek göstermek anlamında şunları sayabiliriz: bir şeyle uğraşmak, bir şey üretmek, bir şeyi işlemek ve iyi halde bulundurmamak, bir şeyi kullanmak, bir şeyden vazgeçmek ya da bir şeyi kaybetmek, girişimde bulunmak, isteğini yerine getirmek, bilgi almak, soruşturmak, gözetlemek, tartışmak, belirlemek... (Heidegger, 2011b, ss. 58-59).

Burada Dasein'ın olgusalılığı dünya-içinde-varolan olarak bir şeyle “ilgilenme” durumudur. Dasein yaşamı içerisinde bir şeylerle olumlu ya da olumsuz olarak uğraşır, kazanır ya da kaybeder. Fakat bu Dasein'a ait olan faktisitenin göstergeleridir. Dasein'ın dünya içinde olmama gibi bir seçeneği olmadığından, dünya içinde bir şeylerle ilgilenmesi onun varoluşunun gerekliliğidir.

Dasein'ın dünya üzerinde kendi özünü oluşturmaları ve seçmesi aslında onun varoluşudur. Heidegger, insanın özünü oluşturmadaki süreci varoluşsal olarak ele alır. Dasein, dünya içinde varolur ve kendi özünü kendisi yaratırken aynı zamanda dünya içinde ve hergünlüğü içerisinde başkalarıyla birlikte yaşarken aslında yine kendini belirler. Dasein hem kendi başına vardır hem de diğerleriyle birlikte varolur. “Bşkaları” dendiğinde, benim dışındaki bütün herkes ya da bir benin diğerlerine göre ayrılarak ortaya çıkışı kast ediliyor değildir. Bşkaları dendiğinde söylenmek istenen, bizatihi kendimin kendimi çoğunlukla onlardan tefrik edemediğim, onlar içinde hemhal olduğum haldir (Heidegger, 2011b, s. 124).

Burada Heidegger'e göre bizler, ontolojik olarak bşkalarından bahsediyor değiliz. Bşkaları denildiğinde ontik olarak bizden ayrı olan bir varoluştan ibaret olmamaktadır. Çünkü zaten dünyasallık anlamında bşkalarıyla ortak bir zeminde yaşanması mecburi bir durumdur. Günü birlik yaşamda Dasein'ın kim olduğu sorusu hep Dasein'ın diğerleriyle birlikteliğini ve onlardan biri olduğunu ortaya çıkarır. Dünya, onun her zaman Diğerleri ile paylaştığı yerdir. Dasein'ın dünyası, birliktelikli dünyadır (Çüçen, 2015, s.72). Heidegger'e göre diğerleri ile birliktelik Dasein'ı hem belirler hem de varoluşunu oluşturabilmesinde önemli bir etkidir.

Heidegger bize, dünya içinde varolmanın bir öncel olarak başkalarıyla birlikte olmayı içerdiğini söylüyor. Ben sosyal bir varlığım. Başka insanların benden beklentileri ve benim o beklentilere tepkim, benim dünya içindeki varlığımı şekillendiriyor (Bolt, 2015, s. 36). Heidegger'e göre Dasein başkaları ile kendi varlığını yeniden ve yeniden oluşturur. Bu durum olmuş bitmiş bir olay değil, sürekli kendini yenileyen ve evrimleşen bir süreçtir. Ancak burada Heidegger'in vurguladığı nokta, bir birey olarak Dasein'in kendini bu hergünlükten kurtarabilmesi ve kendi varoluşu üzerine düşünmesidir. Ona göre hergünlük Dasein'ı kendi varoluşu üzerinde düşünmekten alıkoyar ve varoluşunun üzerini örter. Dasein'in etrafında başkaları vardır ancak bu varolma süreci varoluşsal olarak Dasein'in kendini oluşturmada etkili olmaktadır. Başkaları kim? diye sorulduğunda, şu veya bu, diye cevap verilememektedir. Dasein'in kendisi de değildir bu. Belirli bir sayısı olmadığı herkesin toplamı da değildir. Kim bunlar, diye sorulduğunda cevap, geçişsiz ve nötr bir herkes'tir (Heidegger, 2011b, s. 133).

İnsan, yaşamı içerisinde ve günlük "hergünlüğü" ile, herkesle bir arada olur. Ancak günlük olarak, insan kendini akışa bıraktığında kendini herkesten ve herkesin yaptıklarından ayrı tutamaz. Bu durumda herkesin içerisinde hem Dasein'in hem de başkalarının hiçbir farkı kalmaz. Heidegger'e göre böyle bir durumda herkes düz bir zemin üzerinde gibi görünür ve farklılıklar birer birer kaybolur. Hergünkü Dasein, ontolojik Varlık sorusu ile ilgilenmek yerine, şeylerin ontik dünyasına sıkışmıştır (Bolt, 2015, s. 40). Ancak bu hergünlük içerisinde farklılıklarını kaybeden Dasein bu durumdan yine kendi varlığı üzerine düşünmeyi seçerek kurtulabilirken, o da kendini günlük hayatın akışına bırakarak varlık sorusundan her geçen gün uzaklaşır.

Biz de artık herkes gibi keyif alıp eğlenir oluruz. Herkes gibi sanat ve edebiyat okur, izler ve görüş beyan eder oluruz. Keza herkes gibi 'büyük kalabalık' tan kendimizi geri çeker oluruz. Herkesin rezil dediğine biz de rezil diyor oluruz. Herkes belirli değildir, ama herkeştir. Hergünlüğün varlık minvalini tayin eden herkeştir (Heidegger, 2011b, ss. 133-134).

Herkes için, her şeyin sınırları önceden belirlidir. Herkes bu sınır çerçevesinde hareket eder ve eylemlerde bulunur. Artık Dasein'da neyi isteyip neyi istemediği, hangi alanlardan keyif alıp hangi alanlarda başarısızlığa uğradığı ve tüm bu yaşadıkları içinde vereceği tepkiler ve yönelimler belirlidir. Her günkü Dasein, zaten her şeyi çoktan çözmüştür, neyi nasıl yorumlayacağı, neye inanacağı bellidir (M.Z. Esenyel, 2012, s. 57). Heidegger'e göre bu 'herkes' kim diye dönüp baktığımızda, arkamızda şu veya bu diye gösterebileceğimiz kimseyi bulamayız. Kamuda olan bir şeyle ilgili bunu yapan kim? diye sorulduğunda insanlar verebilecek bir yanıt bulamamaktadır. Çünkü yapan ya herkeştir ya da hiç kimsedir. Heidegger'e göre,

herkesin hep herkese atıfta bulunabilmesi gibi bir lüksü vardır. Her şeyin kolaylıkla sorumluluğunu üstlenebilir, çünkü gerektiğinde hesap verilmesi gereken hiç kimse ortada olmayacaktır. Yapan hep herkeştir, ama yine de kimse değildi denilebilmektedir. Dasein'ın hergünkülüğü içinde neredeyse her şey, kimse değil demek zorunda kaldıklarımız tarafından yapılagelmektedir (Heidegger, 2011b, s. 134).

Herkes içerisinde hiç kimse kendi gibi değil ve kendi değil ama herkeştir. Hergünkü Dasein kim diye sorulduğunda cevap herkes'tir. Herkes, Dasein'ın beraber-olmaklık içinde zaten kendini hep teslim ettiği hiç kimse'dir (Heidegger, 2011b, s. 135). Dasein'ın kendini bu herkese bırakıp varlık sorusundan gün geçtikçe uzaklaşması istenilen bir şey değildir. Bu durum her ne kadar rahat ve keyifli gibi görünse de bu, Dasein'ın aşması gereken bir şeydir. Çünkü Heidegger'e göre, Dasein unutulmuş varlık sorusuna yönelmeli ve varlık üzerine düşünmelidir. Dasein kendi varlığının varoluş anlarında ışığın aydınlatması gibi Varlığı aydınlatır ve Varlığın açığa çıkmasını sağlar (Çüçen, 2015, s. 136).

Onlar Alanı, Kargaşa Ve Yurtsuz Dasein

Günü-birlik-yaşamında Dasein çoğu kez sıradanlığı içinde “Onlar” dan biri olarak varoluşunu gizler. Onlardan biri olması, onun farklı olduğunu göstermez (Çüçen, 2015, ss. 72-73). Dasein'ın Onlar'dan farklı olamaması günlük hayatta da kendini gösterir. Yaşam içerisinde Dasein'ın, düşünmeden Onlar Alanı'nda hareket etmesi ve eylemlerde bulunması artık onun alıştığı bir durumdur. Herhangi bir konuyla ilgili olarak, bir modanın oluşturulması ve Dasein'ın da Onlar böyle yaptığı için yapması artık normalleşmiştir. Çünkü herkes yalnızca moda olduğu için öyle giyiniyor ve davranıyordur. Ne zaman Dasein kendi varoluşunu diğerlerinden ayırır ve onların önüne sıçrarsa, Dasein kendisi olur. Dasein'ın kendi varoluşunu kavraması ve sıradanlığının ötesine geçmesi onun varoluşunu otantik yapar. Dasein'ın otantikliği, onun kendi varoluşunu açık yapmasıyla ortaya çıkar (Çüçen, 2015, s. 73). Dasein'ın Onlar'daki sıradanlıktan sıyrılıp, kendi otantikliğine yönelebilmesi onu günlük koşturmacasından ve sürekli kendini akışa bırakarak yaşamasından ayırabilen oldukça etkili bir adımdır. Heidegger'e göre,

Herkesin dopdolu ve sahici ‘yaşamı’, Dasein'ı sözüm ona besleyip sevk ederken, aslında onu teskin edici hale gelir. Böylece Dasein için her şey ‘tam yolunda’, bütün kapılar da ardına kadar açık olur. Düşkün dünya-içinde-varolma kendi kendini ayartıcı olduğu kadar teskin edicidir de (Heidegger, 2011b, ss. 187-188).

Heidegger'e göre Dasein'ın dünya-içinde-varolması beraberinde düşkünlüğü getirir. Dasein yaşamını dolu dolu geçirdiğini düşünerek hareket ederken aslında kendinden, kendine ait varoluşundan gün geçtikçe uzaklaşmaktadır. Artık Onlar'da eylemlerde bulunurken kendine ait olandan ayrılmış durumdadır. Bu durum Heidegger'e göre, düşkün bir şekilde

dünya içinde var olma anlamına gelmektedir. Düşkünlük, Dasein'ın özsel ontolojik yapısıdır. Düşkünlük, Dasein'ın köksüzlüğünün, yersiz-yurtsuzluğunun da göstergesidir. Dasein gündelik hayatta uğraştığı şeyler içinde tüketilir, sürekli meşguliyetin özsel yapısı içinde düşkünlük fark edilir (M.Z. Esenyel, 2012, s. 60).

Heidegger diğerlerini (Onları) iki farklı anlamda kullanır: 1. Dasein, diğerleriyle (Onlarla) birlikte vardır. Bu birliktelik onun varoluşsal (existentiale) varlık tarzıdır. 2. Onlar, onun otantik olmayan varlık tarzıdır (Çüçen, 2015, s. 73). Dasein'ın Onlar'la beraber bulunması varoluşsal olarak bir zorunluluktur. Çünkü Dasein'ın kendi başına bir varlığından söz etmek onun varoluşuna aykırı bir durumdur. Dasein başkalarıyla bir araya gelir ve hayatının belirli bir zamanını Onlar içerisinde geçirir. Ancak burada Heidegger'in vurguladığı noktalardan bir tanesi Dasein'ın kendi olması, kendine ait bir şekilde var olmasıdır. Onlar, Dasein'ın kendine ait olmasını, otantik olmasını engeller. Kendini, Onlar'a bırakan Dasein kendine ait olmaktan uzaklaşmaya başlar.

Heidegger'e göre, Onlar'ın yarattığı otantik olmama durumu oldukça sakın ve Dasein'ı yatıştıran bir durumdur. Kendini Onlar'a bırakan Dasein kendi olmaktan uzaklaştığı gibi, kendini yabancılaşmanın içinde bulur. Şöyle ki: Dasein'ı kendi varlığı içinde var olma imkanını söz konusu eden bir varolan olarak kavramamız mümkün mü, eğer tam da bu varolan kendi hergünlüğü içinde kendini kaybediyor ve düşkünlük içinde kendinden uzaklaşarak “yaşıyor” ise? (Heidegger, 2011b, s. 189).

Heidegger'e göre, Dasein bu düşkünlük ve yabancılaşma sürecini geçirerek, kendine ait olanı bulma yoluna girmektedir. Çünkü Dasein'ın, Onlar'ın yanında yer alması ontolojik bir durumdur. Önce otantik olmama aşamasından geçerek, kendini ve kendine ait olanı bulmaya başlar yani artık otantik olma durumunu yaşamaya başlamıştır. Ancak otantik olmama durumu huzurlu, sakinleştirici ve kendiliğinden akıp giden bir hayat sunarken, Dasein'ın otantik olma durumu sakın ve kolaylaştırıcı değildir. Bundan dolayı Dasein için zor bir süreçtir. Dasein varlığın anlamının ne olduğunu ve kendi varlığına dair sorgulamalarını ancak bu otantik olma aşamasında gerçekleştirebilir. Çünkü otantik olmama durumu, varlığın anlamının ne olduğu sorusunun üzerini örtmüştür. Bu örtünün kaldırılıp, varlığın açığa çıkarılmasındaki süreç ancak otantik olma kademesinde kendini gösterebilir. Bu da kaygı ve sıkıntıyla kendini açığa çıkarır. Heidegger'e göre, bu durum kendiliğinden ve birdenbire olabilecek bir şey değildir. Bu, Dasein'ın yaşamındaki birçok rahatlıktan vazgeçmesi demektir. Otantikliğe yapılan çağrı, basitçe bireysel otantikliğe yapılan bir çağrı değildir. O aynı zamanda, toplumdaki insanlara yapılan bir çağrıdır. İnsan olmak, Dasein olmanın ne

anlama geldiğini gizleyen bu “herkes-benliği” nin nasıl işlev gördüğünü keşfetmeye yönelik bir ihtiyacın farkında olmaktır (Johnson, 2013, s. 39).

Otantik varlık kendisiyle bir olan ve kendisini kendisinde anlayan varlıktır. Otantik olmama, dünya-içinde-varlık olmama demek değildir. Otantik olmayan da Varlıktır; fakat bu öyle bir Varlıktır ki “onlar” ın içinde diğerleriyle-birlikte olup nesnelere hayranlık duyar (Çüçen, 2015, s. 80). Heidegger’e göre düşkünlük ve yabancılaşmayla beraber otantik olmama ve zamanla otantik aşamaya geçebilme de tam tersi bir süreç işlememektedir. Dasein önce Onlar’la beraber olur ki bu birliktelik onun ontolojik bir zorunluluğudur. Aslında Dasein bu düşkünlük, dünya içinde başkalarıyla varolma yabancılaşmasıyla dünyaya gelir. Dolayısıyla otantik olmama ve Onlar’la beraber olmama gibi bir zemin söz konusu değildir. Ancak Heidegger’e göre artık bu düşkünlüğü ve otantik olmama aşamasını geçmiş ve artık kendine ait olanı bulan ve otantik olma sürecinde yaşayan bir Dasein için tekrar yabancılaşma ve otantik olmama tarafına geçmek pek mümkün değildir. Çünkü Dasein artık o rahat ve sakin yaşamından çıkmak için adım atmış; kaygıyı, sıkıntıyı seçmiş ve bununla beraber Heidegger’e göre Onlar’dan ve herkesin içinde bulunduğu lakırtıdan, meraktan, müphemiyetten vazgeçmiş ve bu kargaşanın içinden çıkabilmek için çabalamaktadır. Heidegger’e göre,

Lakırtı, merak ile müphemiyet, Dasein’in hergünkü ‘şuradalığını’ ve dünya-içinde-varoluş minvalini karakterize eder. Birer eksistensiye belirlenim olan bu karakterler, Dasein’daki birer mevcut-olan olmayıp, onun varlığını oluşturanlar arasındadır. Bu karakterler dahilinde ve onların varlıksal rabıtası içinde, adına Dasein’in düşkünlüğü dediğimiz hergünkü varlığın bir temel türü kendini belirgin kılar (Heidegger, 2011b, s. 185).

Bu belirlenimler Dasein için bir hata değildir. Bunlar varoluşsal olarak zaten Dasein’in kendini içinde bulduğu ontolojik zorunluluklardır. Heidegger’e göre otantik olmama durumu, Dasein için kötü ve içinden çıkılması zorunlu bir yanlış ya da hata değildir. Ancak kendine ait olanı bulamayan ve bunu yaşamayan Dasein, sınırlarını Onlar’ın belirlediği bir hayatı yaşamak zorunda kalmaktadır.

Heidegger’e göre, hep-beraber-olmaklığımız içinde ve “herkes-kendiliği” ile yapılandırılmış olarak, dünya-içinde-varolmak sorumluluğunu alamıyor ve sahici varlıklar olmaktan çıkıyoruz. Heidegger burada, olumsuz bir yargıda da bulunmuyor, sahici olmayan bir varlığın, Varlığı kaybettiğini ve artık dünya-içinde-varolmadığını da söylemiyor. Sahici olmama hali daha ziyade, gündelik hayatımızda, herkes-dünyası tarafından yutulduğumuzda ortaya çıkan bir varolma tarzı (Bolt, 2015, ss. 36-37).

Burada önemli olan noktalardan bir tanesi, Dasein’in kendini bulabilmesidir. Otantik olmayan Dasein için kötü bir durumdan bahsedilmemekle beraber, dünya içinde bir varlık olarak eylemlerde bulunan ve kendi varoluşunun farkına vararak, özünü oluşturmaya çalışması, kendine ait olanın peşinden gitmesi Dasein için mümkün olduğundan, Heidegger’e

göre, Dasein bu şekilde günlük hayat içerisindeki varoluşunu anlamlandırabilir ve kendini, kendine ait olanı bulabilir.

Otantik Dasein, önsel olarak otantik olmayan Dasein'ı, başka bir söylemle kendini, “Onlar” olarak önsel olarak açığa vurur ya da yorumlar. “Onlar” (Das Man) olarak Dasein ne tür varoluşsal yapıya sahiptir? (Çüçen, 2015, s. 77). Bu noktada Onlar'ın nasıl bir yapıda olduğu Dasein'ın dünyaya fırlatılmış olması ve yurtsuzlaşması ile bağlantılıdır. Düşmüşlük Heidegger'in, Dasein'ın “herkes” in yüzeyselliğine doğru çekilişini betimlemek için kullandığı terimdir. Heidegger Varlık ve Zaman'ın ilk kısmında lakırtıyı, merakı ve belirsizliği Dasein'ın işte bu yönünü göstermek için kullanır (Johnson, 2013, ss. 54-55). Onlar'ın yapısı, Heidegger'e göre, lakırtı, merak ve müphemiyet (belirsizlik) üzerinden oluşmaktadır.

Heidegger'e göre lakırtı, Dasein'ın kendini günlük konuşma içerisinde gizlemesinden ve kapatmasından meydana gelir. Dasein'ın otantik olmama durumunda meydana gelen ve gündelik durumlarla ilgili konuşulan tek yönlü, bilmeye, öğrenmeye ve araştırmaya kapalı boş sözlerdir. Bu böyledir, çünkü herkes öyle demektedir, deniyor olur artık. İşte lakırtı, tam da bu gevezelik ve dedikodu yapma içinde tesis olunur. Bu yüzden zaten başlangıçta sağlam bir zemin üzerinde durmuyor olmaklığımız artık tümüyle zeminsizlik seviyesine düşmektedir (Heidegger, 2011b, s. 178). Kendini günlük hayat içerisinde lakırtıya bırakan Dasein varlığın ne olduğundan ve varoluşunun üzerine düşünmekten uzaktır. Çünkü dedikodu ve boş sözler içinde zamanını geçirmekten huzurludur. Bu noktada kendini Onlar'ın dedikodusuna ve lakırtısına bırakan Dasein öncelikle dünya-içinde-varolmaya karşı kendisiyle değil, Onlar'la beraber varolmaya kendisini bırakır.

Heidegger'e göre kendini lakırtıya teslim eden Dasein, kendi benliğinden uzaklaşarak herkes-benliğine dikkat kesilir. Eğer Dasein, kendini duymazdan gelme içindeki kaybolmuşluğundan kurtarılıp kendine yine kendi eliyle geri döndürülecekse, o zaman, herkese kulak verirken kendini duymazdan geldiği bu durumdan çıkıp öncelikle kendini bulabilecek bir duruma gelebilmelidir (Heidegger, 2011b, s. 287). Heidegger'e göre Dasein kendini, bu herkes-benliğindeki lakırtıya kulak vermesinden uzaklaştırmalıdır. Bunu da sağlayacak olan Dasein'da ki vicdandır. Onu, kendi benliğine yönlendirecek ve lakırtılarla hayatını geçirmesine engel olabilecek en temel şey kendi vicdanıdır. Dasein'ın olanaklarının farkına vararak kendisi olmasını sağlayan şey vicdandır. Vicdan, Dasein'ın anlamaya dayalı Varlık yapısında kendi olanaklarını anlamasını da sağlamaktadır ki böylece Dasein, onlarla birlikteyken kaybettiği kendi benliğini bulma yoluna girer (Manav, 2014, s. 36). Dasein için vicdan, onu lakırtının ve günlük akışın içerisinde çekip çıkarabilir. Heidegger, Dasein'ın

herkes-benliğinden sıyrılıp kendi-benliğine ulaşabilmesinin çaresi olarak vicdanı ele alır. Vicdanının çağrısına kulak veren Dasein için artık hergünkülülük anlamını kaybeder ve boş sözlerden kendini ayırarak, kendi-benliğine, Onlar’da yitirdiği kendini bulmak için mücadele etmeye başlar.

Onlar’ın kendini belirlediği başka bir alan olarak, merak konusunda Heidegger, bilme ve öğrenme ile ilgili merakla, günlük yaşamdaki merak arasında bir ayrım yapar. Yeni bir şeyler öğrenme, keşfetme anlamındaki görme ile her şeyi merak ederek görme çok farklıdır. Onlar içerisindeki merak, Dasein’ı varlıktan ve kendinden uzaklaştırır. Çünkü yeni bir şeyler keşfettiğini düşünen Dasein için amaç bir an önce merak ettiğini açıklığa kavuşturup, bir diğerine geçmeye çalışmaktır. Meraka “neden” olan şey, henüz görülmemiş olanların uçsuz bucaksız sayısızlığı değil neşet ettirici huzurun düşkün husule getirme minvalidir. Her şeyi görmüş olsak bile merak, yenilikler icat etmeye devam edecektir (Heidegger, 2011b, s. 369). Keşfedilen alanlar hakkında düşünmek ve bunları anlamlandırmak yerine, sürekli olarak merakını giderip, bir diğerine sıçramak en önemli uğraşı olmuştur. Hiçbir şeyin kapalı kalamayacağı merak ile hiçbir şeyin anlaşılmaz kalamayacağı lakırtı, bu şekilde varolan Dasein’a sözüm ona sahici bir “capcanlı hayat” teminatını verir (Heidegger, 2011b, ss. 182-183). Ancak bu gerçekçi ve canlı hayat onu kendi gibi olmaktan, kendini, varlığı ve varoluşunu sorgulamaktan uzaklaştırır. Dışardan bakıldığında dolu dolu ve anlamlı bir yaşam içerisinde bulunduğunu düşündüren merak, bu uğraşlarını doğru zeminler üzerinde yerleştirmeye çalışır. Varlık üzerine ve kendi varoluşu ve özü üzerine kaygılanmaya başlayan Dasein için merak, artık anlamını yitirir ve bu kargaşanın içinden çıkmaya çalışır.

Müphemiyet (belirsizlik) ise; lakırtı ve merak sonucunda kaçınılması pek de mümkün olmayan bir aşamadır. Artık Dasein, otantik olmayan varlığına dönüşmüştür. Kendini ve bulunduğu dünyayı anlayamamaktadır. Dasein Varlığı, nesnelerin arasında nesneleşmiştir (Çüçen, 2015, s. 79). Dasein Onlar’ın sürekli bir şeyler söylediği alan içerisinde kalır ve artık neyin gerçek olduğunu veya gerçek olmadığını anlamlandıramaz. Heidegger’e göre,

Hal ve gidiş hakkında herkes bir şeyler bilir ve söyler, hatta bununla da kalmayarak yapılması gerekenler, ihmal edilip de aslında hayata geçirilmesi gerekenler hakkında nasıl konuşulması gerektiğini dahi bilir herkes. Başkalarının tahmin ve hissettiklerini diğer herkes de zaten peşinen tahmin ve hissetmiş olmaktadır (Heidegger, 2011b, s. 183).

Onlar için gerçekleşen süreç lakırtı ve merakla olduğundan herkesin sürekli olarak olanlar ve olacaklar hakkında tahminleri vardır. Bu tahminler gerçekleşince de herkes, yine olanları öngördüğünü söylemeye başlar. Heidegger’e göre belirsizlik, dünya içine fırlatılmış Dasein için başkaları ile beraber olma zorunluluğundan doğan hep beraber olmaklığın bir sonucudur.

Heidegger'e göre, insan varoluşunun dramasına yön veren, dünya-içinde-varolmanın fırlattığı olanaklardır. Yaşamın ortasına fırlatılmışızdır ve onun gelgitleri, çalkantıları ve akıntılarıyla sürükleniriz (Bolt, 2015, s. 29). Dasein'in dünyaya düşüşü onun isteği ve kararı sonucunda gerçekleşmemiştir. Dasein, dünyaya fırlatılmıştır ancak bu kendi tercihiyle olmamıştır. Nitekim Heidegger'e göre,

Fırlatılmışlık veya atılmışlık Dasein'in gerçekliği ve olgusalılığıdır. Fakat bu olgusalılık elimizde-hazır-olma hali değildir. Onun temel ontolojik karakterlerinden ikincisi olan olgusalılık, Dasein'in varlığının kendisine yönelmesidir. Dasein kendini diğer tüm varlıkların arasında ve ortasında bulur. Atılmış ve fırlatılmış Dasein'in bir fırlatıcısı veya atıcısı yoktur. Edilgen bir kelime olan atılmış olma tarzı onun ayrı bir atan tarafından atıldığını göstermez. Bu dilin kullanımı gereği ifade edilen bir kelimedir. Onun fırlatılmışlığı onun projeleridir. Atılmışlığı kendisini varlık-içinde-olma durumunun farkına vararak, planlarını ve projelerini gerçekleştirmesi içindir (Çüçen, 2015, s. 120).

Heidegger'e göre Dasein dünyaya fırlatılmış ve atılmıştır. Ancak bu durum Dasein'a sorulmamış ve onun tercihinin bırakılmamıştır. Var-Olmanın kendisi ise "fırlatılmış" olarak özünü sürdürür. O, gönderen ve takdir eden Varlığın atımında özünü sürdürür (Heidegger, 2015a, s. 19). Ona göre, fırlatılmışlık aslında varolmanın kendisinde ve özünde bulunan varoluşla beraber, kendiliğinden ortaya çıkan bir durumdur. Bu noktada fırlatılmışlık düşüncesi Dasein'in diğerleriyle birlikte atılmışlığı, onun dünya-içinde-varlık olduğunu fark etmesi ve varlığı, varoluşu sorgulayabilen tek varlık olduğunu açığa kavuşturmasıyla beraber başka bir boyuta ulaşır. Dasein, dünyaya fırlatılmıştır ancak kendi-için-varlık olduğunun bilincine vardığında bu durum onun kendini gerçekleştirme sürecine dönüşür. Dasein, dünya-içinde-varlık olarak eylemlerde bulunur ve kendi hayatına dair hedefler, planlar yapar ve bunları gerçekleştirmek için sürekli bir oluş halindedir. Fırlatılmışlık olmak, eksistensiyal bakımdan şu demektir: şöyle veya böyle bir bulunuş içinde olmak (Heidegger, 2011b, s. 360). Dünya-içinde-olmak ve dünyaya atılmışlık Dasein'a ontolojik bir yapı olarak verilmiştir. Dünya-içinde-olmak ve dünyaya fırlatılmışlık için Dasein herhangi bir eylemde bulunmamaktadır. Onun eylemleri, otantik olmamadan otantik olmaya geçen süreç içerisinde kendini gösterir. Dasein kendi-için-varlık olarak hayatındaki projelerini gerçekleştirmek için harekete geçer ve varoluşunun farkına varmaya başlar. Dasein, diğer Daseinlar ile birlikte dünyaya fırlatılmış içinde bulunduğu dünyayı diğerleri ile birlikte paylaşmaktadır. Dasein kendi varoluşuyla yüzleşebildikten sonra fırlatılmışlığının farkına varır. Otantik Dasein varoluşunu ve varlığının hakikatini kendi geçiciliği veya zamansallığı içinde anlar ve gerçekleştirir (Çüçen, 2015, s. 122). Dasein'in varoluşu, olgusalılığı, düşüşü bu zamansallık içerisinde meydana gelir. Dasein varoluşsal olarak zaman içindedir ve sürekli ilgilendiklerine

yönelir. İnsan zamansız olamaz; fakat zaman da insansız olamaz. Zamansallığın ekstazları sürekli birbirleriyle kesişirler (Hühnerfeld, 2002, s. 71).

Dasein, herhangi bir zaman içerisinde bir şeyler ile ilgilenir. İlgilenici hesap etme, planlama, tedbir alma ve koruma olarak o, ister yüksek sesle olsun, ister değil, aslında hep şunu söyleyip durmaktadır: “sonra” şunlar olmalı, “önce” şunu halletmek lazım, “şimdi” şunu takviye etmeli, “daha önce” yapmamıştık veya kaçırmıştık çünkü (Heidegger, 2011b, s. 431). Dasein’in ilgisi ile varlığı ortaya çıkaran zamandır. Açığa çıkan varlık ise, gerçek ve hakikat alanındaki varlıktır. Heidegger’e göre, zamanı varlıktan ayrı ele alamayız. Varlığın geçiciliğini ancak onun zamansallığında fark edebiliriz. Varlığın zaman içindeki geçiciliğini görebilmek, varlığın üzerindeki örtünün kaldırılmasını sağlar. Varlık orada-bulunmaktır, yani dünya-içinde olmaktır. Başka bir söyleyişle zaman, varlığı ya da Dasein’in kendisini içinde bulunduğu bir şey değildir, aksine “Varlık zamandır” (Çüçen, 2015, s. 115). Dasein, dünya-içinde-varlık olarak ilgisini sürdürürken, zamansallığı onun sonluluğunu ve aslında varlığının geçiciliğini göstermektedir. Dasein’in eksistensiyalitesinin asli ontolojik temeli zamansallıktır (Heidegger, 2011b, s. 249). Zamansallık, Dasein’a gerçek bir varlık olmasının yanında geçici bir varlık olduğunu ortaya koyar. Dasein’in varoluşu gelecektir, onun olgusallığı geçmiştir ve Dasein’in düşüşü şimdiki zamana denk gelmektedir. Gelecek, geçmiş ve şimdi Dasein’in ontolojik yapısının zaman türleridir. Zamansallığın bu üç ekstanzi içinde gelecek en önemli rolü oynar (Çüçen, 2015, s. 122). Çünkü gelecek Dasein’in ilgilerini ve sürekli ilerisi için yaptığı planları içerir. Dasein’in varoluşuna denk gelen gelecek, Dasein’in otantik olma yolundaki süreci belirlediği için oldukça önemlidir. İnsanın söyleyip yaptığı her şey, geçmişte ne olduğuna, gelecekte ne olacağına ait tasarımına ve öncelikle de şu anda ne olduğuna bağlıdır. Heidegger bu modern zaman kavramını, “insandaki biricik birlik” olarak değerlendirir (Hühnerfeld, 2002, s. 71). Varoluşunun karşılığı olan gelecek, Dasein’a hem varlığının hem de varoluşunun sonlu olduğu alanı, yani ölümü açığa çıkarır. Eğer kendimizi anlamak istiyorsak, faniliğimizi kavramak zorundayız. Fakat Dasein olduğu müddetçe, ölüm hala onun dışında ve ötesindedir. Yaşadığımız sürece, kendimiz için birtakım olanakları yansıtırız (Johnson, 2013, s. 48).

Dasein varolduğu sürece, kendini şimdi de gerçekleştirir. Dasein geleceğine doğru adım atsa da ölüm, onun varlığının sonluluğuna işaret eder. Onun hakkında dile gelen yahut çoğunlukla bir şey söylenmeyen ve “kaçarca” sarfedilen sözler, aslında şunu demek ister: Sonunda herkes ölecek, fakat şimdilik sıra bizde değil (Heidegger, 2011b, s. 268). Dasein o an için ölümü kendisine yönelik bir tehdit olarak algılamaz. Dasein ölümü, kendi varlığını etkilemeyecek şekilde çevresindeki herkes için düşünür. Ancak kendi sonluluğunu düşünmez.

Eğer lakırtıya müphemiyet diye bir şey aitse, ölüm hakkındaki sözler buna verilebilecek en iyi örnek sayılmalıdır (Heidegger, 2011b, s. 268). Lakırtı içindeki herkes, ölüm hakkında kamuda sözler söylemektedir. Heidegger'e göre, herkesin ölüm hakkında bir şeyler söylemesi, Dasein'in ölümden, kendi ölümünden, kaçtığını ve bu herkesin gerçeğin, hakikatin üzerini örtmeye çalışmasının bir işaretidir. Ancak fırlatılmış bir varlık olarak dünya-içinde-varolan Dasein için varlığının geçiciliği ve sonluluğu varoluşsal hakikatleridir. Heidegger'e göre,

Düşkünlük dünya-içinde-varolmayı sadece eksistensiye olarak belirlemekle kalmaz. Çünkü hercümerç, aynı zamanda fırlatılmışlığın fırlatma ve teessür karakterini de meydana çıkarmaktadır ki bu, Dasein'in bulunuşu içinde kendi kendini ona zorla kabul ettirebilmektedir. Fırlatılmışlık sadece 'olup bitmiş bir olgu' olmayıp, henüz tamamlanmamış bir vakadır (Heidegger, 2011b, s. 189).

Böylece fırlatılmışlık içindeki Dasein'in varoluşu somut ve gerçektir. Ancak dünya-içinde-olması olmuş bitmiş ve sonu gelmiş bir durum değildir. Dasein kendi-için-varlık olduğunda, varoluşunu da aktif olarak açığa çıkartmış olur. Bu fırlatılmışlık bir an da olup bitmiş, stabil ve sonlu bir süreç değildir. Bir sonu olmadığının göstergeleri de Dasein'in yapıp etmeleridir.

Peki Dasein, söz konusu fırlatılmış nedenin içinde kendini nasıl var etmektedir? Tek yol, içine fırlatılmış olduğu imkanlara kendini tasarlamasıdır. Kendi kendisinin nedenini oluşturmak zorunda kaldığı kendi, o nedene asla hakim olamamaktaysa da bir şeylere neden oluşu, varolmak suretiyle devrilmek durumundadır (Heidegger, 2011b, ss. 300-301).

Dasein, kendi isteğiyle ve tercihleriyle dünyada bulunmamaktadır. Ancak kendini ve özünü şekillendirmesi onun elindedir. Hiçbir şekilde dünyaya fırlatılmış olmasıyla ilgili bir müdahalede bulunamadığı gibi buna neden olacak herhangi bir durumun içerisinde de değildir. Ancak varoluşunu anlamlandırması, özünü oluşturması kendi elindedir. Fırlatıldığı dünyada, imkanlar dahilinde kendini şekillendirerek, kendine hakim olmaktadır.

Heidegger'in Varlığın anlamı sorusunun somut işlenişini amaçlayarak Varlığı soruşturan ve yaptığı "varoluşsal çözümleme" yoluyla Varolmanın anlamını serimleyip, çağımızda insanın durumunun yani yurtsuzluğunun varlıksal temelini gösteren düşünmesi, bu yurtsuzluğu aşma çabasını gerekli görmektedir (İyi, 2003, s. 86). Ancak Dasein'in bu yurtsuzluğunu aşması ne doğa bilimleriyle ne de metafizik bir düşünme tarzıyla gerçekleşemez. Heidegger'e göre fırlatılan ve yurtsuz olan Dasein, ancak metafizik düşünme tarzını aşarak, insanı, varlık ile olan bağı ile birlikte, karşılıklı bir ilişki içerisinde ele aldığı yurtsuzluğa bir çözüm getirebilir. Bu tarzda felsefe yapan düşünme "metafizik düşünme", peşine düştüğü sorunun eksikliğinden, yetersizliğinden, yönündeki yanlışlıktan dolayı, varlığı bilme/tanımaya yolunu kendine kapatır (İyi, 2010, s. 128). Metafizik bir düşünme şekliyle ele alınan insan, yaşam ve varlık aslında Dasein'in yurtsuzluğunun dahi farkına

varabilmiş değildir. Bundan dolayı Heidegger'in özellikle varlığı ve yaşamı metafiziğin etkisinden çıkartmaya çalışması Dasein'ın fırlatılmışlığının göz ardı edilmesi ve onun yurtsuzluğuyla beraber ulaşabileceği otantik olma aşamasından uzaklaşmasındandır.

Öte yandan Dasein'ın yurtsuzluğunu aşabilmesi ve eylemlerini gerçekleştirerek hedeflerini yapabilmesi ile ortaya koyduğu fırlatılmışlığı, ancak otantik olma durumunda meydana gelebilir. Bu da, Heidegger'e göre, ancak huzurlu ve sakin yaşam tarzından; huzursuz, kaygılı, korku duyan, sıkıntı hisseden ve ölümle beraber sonluluğu hisseden bir yapıda olması ile gerçekleşebilir. Heidegger insanın içine düştüğü bu yurtsuzluğa bir çare aramaktadır. Bu çarenin de ilk aşaması olarak varlıktan uzaklaşan ve varlığın ne olduğu sorusunu unutan Dasein'ın bu durumu fark edip, öncelikle kendine ait olanı bulabilmesi, otantik olabilmesi ve kendi-için-varlık olduğunun bilincine varabilmesiyle başlar. Heidegger'e göre, Dasein için en önemli yönelimlerinden bir tanesi kendi varlığını, varoluşunu kısaca öncelikle "kendini anlaması" dır. Biz, bir çeşit türbülânsta daima kendimizi kaybettiğimiz, bir dünya içinde yer alırız. Biz dünyanın içine bulaştırılırız ve "herkes" in sıradan hergünkülüğüne emiliriz. Bu süreç esnasında, bize ait olan olanakları gizleriz (Johnson, 2013, s. 42).

Kaygı, keyifsizlik ve korku içinde Dasein.

Dünyaya fırlatılmış insan yani Dasein, sınırları belirlidir ve kendi imkanları dahilinde kendini gerçekleştirebilir. İnsanlar sonlu, ölümlü varlıklar olup, onlar için hiçbir şey ezeli ve ebedi olmamaktadır. Dünyaya fırlatılmış ve atılmış insan, kendi varoluşunu fark edip, kendini gerçekleştirene kadar geçirdiği zaman boyunca kaygı ve korku duymaya başlar. Bu dünyanın içinde kendini kaybolmuş ve sivrulmuş olarak görmektedir. Bu sivrulmuş olduğu hissi de insanda korku, sıkıntı ve endişe yaratır.

Tarihsel bir varlık olarak Dasein, dünya içinde kaygı ve korku duyar. Zaman ile beraber aslında sonlu bir varlık olduğunu anlar. Ve bunların hepsi kaygı, praksis, vicdan, korku, ölüm, tarihsellik, durum; Varlık ve Zaman'a göre, insanın sıradan ve olağan kişisel yönleri sayılıp göz ardı edilemezler; tam tersine bunlar felsefi açıdan en yüksek öneme sahip şeylerdir (Pöggeler, 2006, s. 24).

Öte yandan Heidegger'e göre kaygı, sıkıntı ve korku gibi duygular içinde savaşılan Dasein, artık hergünkülük içerisinden sıyrılmaya başlamış, Onlar'dan uzaklaşabilmek için ilk adımı atabilmiş demektir. Çünkü ona göre, kaygı ve sıkıntıyla baş edebilmek sıradan ve basit bir eylem değildir. Bundan dolayı, Heidegger'e göre, kaygı duymak, endişelenmek felsefe açısından ele alınabilecek en mühim konuların başında gelmektedir. Çünkü Onlar,

hergünlükleri içerisinde, günlük koşturmacaları arasında varoluşlarını bırakıp, düşünmekten uzaklaşmışlardır. Bu yüzden kendisi için, varlığı ve varoluşu için kaygılanan ve sıkıntı duyan bir insanın hissettikleri sıradan bir durum değildir. Felsefe için de, irdelenebilecek olan kaygı, sıkıntı ve korkulardır. İnsan kendini fark etmeye başladıkça kaygı ve korku oluşmaya başlar. Heidegger'e göre, korku belirli bir alan dahilinde olabilir. Korkunun nedeni hep dünya-içinde bir şeylerdir, belirli bir yerden gelmektedir, yakında olup yaklaşıdır, gerçekleşmeyeabilen fena bir varolandır (Heidegger, 2011b, s. 196). Günlük hayat içerisinde de insanlar bir şeylerden korku duyabilir. Ancak kaygı, endişe için durum böyle değildir. Çünkü kaygının belirli bir sebebi yoktur. Bu noktada Heidegger, günlük bir işi için kaygılanan bir insandan bahsetmemektedir.

Kendi varoluşu üzerine kaygı duymak, Heidegger'e göre, kontrol edilmesi oldukça zor, geniş bir alandır. Kaygıyı ve korkuyu hissetmiş bir Dasein, artık içinde duyduğu kaygı hakimiyetinde hareket etmeye başlar. Artık o, hergünlükten sıkılmaya başlamış, Onlar'ın yaptıklarını sorgular olmuştur. Varlığı üzerine kaygılanmaya başlayan Dasein için lakırtı ve merak anlamsız gelmeye başlar ve hissettiği huzursuzlukla baş edebilmek için mücadele eder. Ancak Heidegger'e göre kaygı ve korkuyla hareket edebilmek, kolay bir süreç olmasa da düşünebilen, sorgulayabilen tek varlık olarak insan bu kaygıyı ve korkuyu yaşamalı ve varlık üzerine düşünmelidir. Günlük hayatta yaşananlar, insanın bu kaygılı halini ve otantik olma durumunu gizler. Kendini bu hergünlüğe bırakan Dasein'da, günlük hayatı içinde gizlenen otantik olmayı, adeta bir örtüyü kaldırır gibi üzerindeki gizliliği kaldırmalıdır. Bu kaygı ve korku ilk olarak insanın yurtsuzluğundan kaynaklanmaktadır. Bilmediği ve tanımadığı evrende kendini bulmaya çalışan Dasein evsiz ve yurtsuzdur.

Kaygı, Dasein'in bir varlık imkanıdır. Kaygı içinde olmak tekinsizlik içinde olmaktır, ancak bu tekinsizlik insanı bireyselleştirir çünkü tekinsizlik, kimsenin olmaması anlamına gelir ve Dasein'in kargaşa içinden çıkarak kendi varlığının anlamının ne olduğu sorusuyla yüzleşmesini sağlar (M. Z. Esenyel, 2012, s. 66). Kaygılanan Dasein için yüzleşebileceği kendinden başka bir varlık yoktur. Dasein, kendini tekinsiz hisseder fakat Heidegger için varlığının anlamının ne olduğu üzerine düşünebilmesi de bu tekinsizlik ve kendini yalnız hissetmesiyle başlar. Dasein münferitleşir, ama bunu dünya-içinde-varolmak olarak yapar. Böylece içinde-var-olmaklık, bir eksistensiye "hal" olan içinde-kimsenin-olmamlığına dönüşür. İşte "tekinsizlikten" bahsettiğimizde tam da bundan söz ediyor olmaktadır (Heidegger, 2011b, s. 199). Korku, dünyayla bütünleşmiş Dasein'i çekip çıkarır. Hergünlüğüne kendini bırakan ve bunu yaşama biçimi haline getiren Dasein, korku ve kaygıyla dünyadan uzaklaşmaya başlar ve bir anda hergünlüğü yıkılır. Dasein, dünyadan

münferitleşmeye, ayrılmaya başlar ancak bunu dünya içerisindeyken yapar. Çünkü insan, kaygılandığı zaman kendisiyle yüzleşmeye başlar. Onlar'ın içinde kendini gizlediği her şeyi açığa çıkarır, kendi varlığı ile baş başa kalma hali hergünlükten onu çekip çıkarır. Heidegger, endişe sırasında Dasein'a kendisini gösteren bütünlüklü yapıya, "kaygı" adını verir (Johnson, 2013, s. 43).

Kaygı, ilk olarak Dasein'da tekinsizlik ve yabancılaşma yaratsa da Heidegger için bu kaygı hali, onun varlığının oldukça önemli olduğunun bir göstergesidir. Dasein endişeliyken kendini "unheimlich" hisseder; bu sözcük normalde "tedirgin" ya da "tekinsiz" anlamına gelir ama düz anlamı "eve-benzemeyendir" (Megill, 2012, s. 207). Kendini evsiz ve yurtsuz hisseden Dasein için artık yabancılaşma tam anlamıyla başlamıştır. "Onlar" da ve dünyada Dasein'ın dağımıklığı, Dasein'ın kendisinden kaçışı esnasında yine kendisiyle yüz yüze gelmesine neden olan kaygıyı ortaya çıkarır. Kendi kendisiyle yüzleşme ve otantik olma, Dasein'ın dünyaya ve gündelikliğine düşüşünde ortaya çıkar (Çüçen, 2015, s. 81). Dasein her gün, düzenli olarak yaptığı işlere kendini uzak hissetmeye başlar. Hem rutin olarak yaptığı işlere yabancılaşmaya başlar hem de bulunduğu mekanlara. Her gün gittiği iş yeri, okulu ya da gezdiği bir yerde artık kendini rahat hissetmemektedir, hatta kendi evi, odası dahi artık ona uzaktır. Artık bu noktaya gelebilmiş Dasein, günlük işlerle meşgul ettiği zihnini kendi varlığı üzerine yöneltir, duyduğu kaygı içinde kendinin farkına varır. Böylece Heidegger açısından,

Kaygı duymak, hem bir şeyin önemli olduğunu hem de bir şeye yönelik kaygı duyulduğunu bildirmektedir, yani bir şeyin önemli olduğunun fark edilmesi üzerine eylemdir. Heidegger'e göre, tam da dünya-içinde-varolma tarzımız kaygı (Sorge) olduğu için, dünyadaki şeylere bir ilgi temelinde dahil olabilir ve başkalarını gözetebiliriz (Johnson, 2013, ss. 43-44).

Bütün bu keyifsizlik halleri Dasein'ı başka bir alana yönlendirir. Heidegger'e göre, bu yabancılaşma ve keyifsizlik Dasein'ı her şeyden kendini geri çekmeye yöneltmez. Aksine, kendini gerçekleştirmek için eyleme geçer. Çünkü artık herkesin yaptığını yapmaktan keyif almamaya başladığı için kaygı hisseden Dasein, kendi özünü oluşturmak için uğraşmaya başlar. Havf Dasein'da en zati varlık imkanına doğru var olmayı, yani kendi-kendini-seçmenin ve kendi-kendini-yakalamanın serbestliği için hür olmayı açılar (Heidegger, 2011b, s. 198). Dasein'ın düştüğü keyifsizlik ve sıkıntı hali belli bir olay için değildir. Günlük hayatta yaşadığımız olaylar gibi duyduğumuz keyifsizliklerden değildir. Varlığın ne olduğu üzerine düşünmesiyle beraber varlık karşısında duyduğu kaygıdır, kendisi için duyduğu sıkıntıdır. Dasein'ın kendini bulabilmesi için bu kaygı hali, Heidegger'e göre, gereklidir. Günü-birlik-yaşamda Dasein'ın kendisi hakkındaki varoluşsal kaygısı veya endişesi sonucu kendini Dünya-içinde-varlık görmesine neden olur. Endişeyle yüzleşmek, Dünya-içinde-

varlık olmak demektir. Dünyayı kavramsal anlamının yerine ontolojik anlamak için Varlığın kendisinin de endişe duyması gerekmektedir (Çüçen, 2015, s. 82).

Ancak her insan, bu kaygı ve korku halini yaşamamaktadır. Bazıları Onlar içerisinde hergünlükleriyle beraber, yaşamlarına devam etmektedir. Heidegger, bu konuda bazı insanların neden kaygı ve korku hali yaşadıklarını, bazılarının ise hiçbir zaman yaşamamaları konusunda bir neden belirtmez. ...her insanın oraya buraya sürüklenip durduğu günlük yaşamın ağırlığı içinde, “yoğunlaşmış şey”, “yük” tür. Bazı insanlarda bu “yük” asla “patlamaz”; onlar asla Korku duymayacaklardır. Fakat bazılarında bir kıvılcım yeterlidir ve bu kıvılcım onlarda aleve dönüşür (Hühnerfeld, 2002, s. 69). Korku ve kaygının Dasein’da neden bir şekilde daha yoğun hissedildiği ya da başka bir Dasein’da neden hiçbir zaman ortaya çıkmadığı noktasında bir sebep ifade etmemiştir. Çünkü düşünüre göre, bu durumun nedenini belirlemek bir filozofun yapması gereken bir şey değildir.

Öte yandan Heidegger’e göre, kaygı, korku ve sıkıntı Dasein’in varlığı üzerine düşünmesine ve kendinin bilincinde olarak otantik olabilmesinde oldukça önemlidir. Ancak Heidegger, Dasein’in her keyifsizliğinin aynı ölçüde ele alınamayacağını ortaya koyar. Bundan dolayı korkunun her yönden gelebileceğini fakat kaygının salt içsel bir sıkıntıdan, bir iç daralmasından meydana geldiğini ifade eder. Heidegger’e göre kaygının belirli bir sebebi yoktur, iç daralmasının sebebi sorulduğunda verilecek somut bir yanıt bulunmamaktadır. Korku kadar somut ve açıklıkla hissedilmez. Kaygı, korkuyla kıyaslandığında daha kolay giderilebilir görünmektedir. Dasein iç daralmasından daha kolay bir şekilde kopabilir gibi görünse de hiçbir zaman tamamen ortadan kalkmaz. İç daralması ve sıkıntı, aslında sürekli olarak Dasein’in içinde bulunmaktadır. Ancak bazıları kendini hergünlüğe bırakıp bu iç daralması ve sıkıntısını görmezden gelirken, Heidegger’e göre, bu iç daralmasından kaçmadan bununla yüzleşebilen Dasein varlığını sorgulamaya başlamıştır. Kaygı, Dasein’in dünya-içinde-varolma tarzının bir karakteristiği olan bu karmaşık ilişkiler ağını ifade etmek için kullanılır. Kaygı, Dasein’a ait Varlığın basit olmadığını gösterir (Johnson, 2013, s. 44). Heidegger’e göre, iç daralmasından uzaklaşmaya çalışan Dasein, sıkıntısını atlattığını düşündükten sonra pek de bir şey hissetmediğini görür. Bu bağlamda Heidegger şunları söyler:

İçimizi daraltıp sıkın şu veya bu değildir, hatta bütün mevcut-olanların ceman toplamı da değildir. Bizi daraltan el-altında-olanların imkanı, yani dünyanın bizatihi kendisidir. Havf dindiğinde, hergünlük sözler devreye girer: ‘aslında hiçbir şey değildi’. Aslında bu söz, ontik olarak onun neliğine çok iyi isabet etmektedir. Çünkü hergünlük sözler, el-altında-olanlarla ilgilenme ve bunlar hakkında söz etme üzerine gider (Heidegger, 2011b, s. 197).

Dasein'ı kaygılandıran ve iç daralması yaşatan, Heidegger'e göre dünyanın kendisidir. Korku ve kaygı ile yüzleşebilen Dasein'ı hergünlük içindeki hiçbir söz rahatlatamaz. O kaygının hiçbir şey olmadığını değil, aslında varlığının ne olduğu üzerine düşünebilmesinin kapısını açabileceğinin farkına varır. Dasein'ın oturduğu zeminin temelsizliğinin farkına varabilmesi, onun iç sıkıntısı ve kaygının sesine kulak verebilmesine bağlıdır. Ancak bu şekilde otantik yaşama olanağına sahip olabilen Dasein, böylelikle yabancılaşma karşısında özgürlüğe ulaşabilecektir (M.Z. Esenyel, 2012, s. 67). Kendini hergünkü sözlerden ve olaylardan ayırabilen Dasein için bu yol, kaygılı ve korkulu olsa da onu, kendi varlığına yönelten ve özgürlüğünü, özünü oluşturabilmesine imkan veren bir süreçtir.

Fenomenolojik Hermeneutik ve Dil

Heidegger'e göre, varlığın ne olduğu üzerine düşünebilmek ve varlık nedir? sorusunu doğru bir şekilde yönlendirebilmek için kullanılacak yöntem oldukça önemlidir. Çünkü insanı ele alabilmek onun varlık ile olan ilişkisinden meydana gelir. İnsan, varlığa yaklaşımı sonucunda kendini gerçekleştirmeye başlar. Şeylere nasıl yaklaştığı, Heidegger'e göre, Dasein'ın ontolojik yapısının temelidir. Heidegger'e göre varlık temelinde insanın analiz edilebilmesi için uygun olan metot, sürecin makul bir şekilde ilerlemesini sağlar. Ancak Heidegger metodolojisini ele alırken, bunu insanı ve varlığı geride bırakarak salt bilimsellik ve nesnellikle hareket etmemiş, yöntemini ulaşılmaya çalıştığı hedeflerinin bir aracı olarak görmüş, ona göre, doğa ve diğer beşeri bilimlerinin yaptığı gibi amaç haline getirmemiştir. Kendisini, metodolojinin her zaman onlara dayattığı sınırları yıkacak hayalgücünden yoksun olanların karşısına yerleştirir. Çağdaş akademisyenlerin gittikçe artan uzmanlaşma, rutinleşme ve bayağılaşma eğiliminin karşısına yerleştirir (Megill, 2012, s. 189).

Hocası Husserl'den yola çıktığı fenomenolojiyi kendi felsefî düşüncesi içerisinde varlığın ne olduğu sorusunu ortaya çıkarabilmek için uğraşmıştır. Ancak Heidegger, fenomenoloji ile hocasından çok daha farklı bir yol içerisinde ilerlemiştir. O, daha önce Husserl'in erken dönem çalışmalarında kullandığı “şeylerin kendisine dönelim!” ifadesini kullanır. Fakat Heidegger, Varlık ve Zaman'ın bu ilk sayfalarından itibaren kendisini Husserl'den ayırır (Johnson, 2013, s. 29). Heidegger, Husserl'in kurduğu görüngü bilimi, felsefeyi diğer bilimler gibi kesin bir bilim aşamasına getirmek için değil, o yalnızca varlığın ne olduğu sorusu için fenomenolojiyi kendi düşünceleri etrafında temellendirmiştir. Heidegger, Husserl'in fenomenolojik yöntemini, “Varlığın unutulmuşluğu” sorununu ontolojik bağlamda irdelemek için kullanmıştır (Gülenç, 2010, s. 291).

“Fenomenoloji” ifadesi, birincil olarak bir yöntemsel kavramdır. Bu ibare, felsefî araştırmaya konu olan nesnelerin içeriksel özelliklerini değil, araştırmanın nasılını ifade

etmektedir (Heidegger, 2011b, s. 28). Heidegger'e göre fenomenolojinin, biyoloji, teoloji, psikoloji gibi bir bilim şeklinde, -loji- ifade edilmesi onun da diğer bilimler gibi araştırılması istenen şeyin ne olduğunu vermez. Ancak diğer bilimler için durum böyledir. Onlar hangi alanda, neyi araştıracaklarsa, araştırılan şeye ne olduğuna yönelirler. Fenomenoloji ise, yöneldiğimiz şeylere nasıl yaklaşmamız gerektiğini ifade eder. Burada önemli olan araştırılacak şeyin ne olduğu değil, ona nasıl yaklaşacağımızdır. Bir yaklaşım olarak fenomenoloji, gizlenmiş ya da saklanmış olan şeyin açığa çıkmasına yardımcı olarak, onu görmemize izin verir (Johnson, 2013, s. 30).

Dasein'ın varlıkları görebilmesi, onlardaki gizlenen ve saklanan yönlerini ortaya çıkarabilmesi, şeylere nasıl yaklaştığına bağlıdır. Şeylere nasıl yaklaştığımız onların kendilerini ne ölçüde bize açtıklarını ortaya koyar. Bilimsel ve nesnel bir şekilde yaklaşmak onların gizini açığa çıkartmaz. Fenomenoloji tabiri iki bileşenden meydana gelmektedir: fenomen ve logos. Bunlar da Yunancadaki phainomenon ile logos terimlerine dayanır (Heidegger, 2011b, ss. 28-29). Fenomenoloji ise, bir fenomen bilimidir.

Logos hep akıl, yargı, kavram, tanım, sebep, ilinti olarak “çevrilmekte”, yani daima yorumlanılmaktadır (Heidegger, 2011b, s. 33). Logos, varlığın konuşması kendini açması anlamına gelmektedir. Heidegger'e göre Grek felsefesindeki logosun bu anlamı, varlığın konuşması, zamanla göz ardı edilmiş ve unutulmuştur. Grek felsefesinden sonra logosun varlığın kendini açması, varlığın söylemesi anlamları önemsenmemiştir. Heidegger'in amacı, Logos'un unutulmuş olan bu anlamını yeniden gündeme getirmektir. Logos'un dil ile ilgili olan anlamı, Varlığın kendini ortaya çıkarmasını, kendisini dile getirmesini sağlayacaktır (Manav, 2014, s. 92). Logos, bir şeyleri görünür kılar ve olmadığı şey gibi kendini-gösterenlerin açığa çıkmasını sağlar. O halde “fenomen” ifadesinin anlamı bakımından şunu tespit edebiliriz: kendini-kendinde-gösteren, ayan olan (Heidegger, 2011b, s. 29).

Fenomen kendini-kendinde gösteren olarak, kendini göstermekliğinin yanı sıra kendini gizleyebilmektedir de. Kendini olmadığı gibi gösterebildiği şekiller ya da kendinden başka bir şey olarak görünebilmesi de mümkündür. Fenomenoloji ise bu gizini açığa çıkmasını sağlar. Fenomenlerin nasıl oldukları gibi oldukları noktasından hareket eder. İşte tam da fenomenler öncelikle ve çoğunlukla verili olmadıklarından, fenomenolojiye ihtiyaç vardır. “Fenomenin” karşıt kavramı örtülülüktür (Heidegger, 2011b, s. 37). Fenomenlerin örtük olma hali söz konusudur. Kendini-kendinde-gösteren olarak bir fenomen kendini çeşitli şekillerde örtebilme ve gizleyebilme özelliğine de sahiptir. Heidegger'e göre ontolojinin ön koşulu fenomenolojidir. Ontoloji, fenomenoloji olarak kendini mümkün kılmaktadır.

Fenomenolojik betimlemenin yöntemsal anlamı tefsir etmedir. Dasein fenomenolojisinin logos'u, hermeneuein niteliğine sahiptir. Onunla bizatihi Dasein'a ait olan varlık anlayışı içinde varlığın sahih anlamı ile onun kendi varlığının temel yapıları tebliğ edilir. Dasein fenomenolojisi, kelimenin asli anlamıyla hermenötiktir, yani tefsir etme işiyle alakalıdır (Heidegger, 2011b, s. 38).

Heidegger'e göre, Dasein'ın kendi varoluşunu ve varlıkları fark edebilmesini sağlayan fenomenolojinin, hermeneutik olduğunu ifade eder. Hermeneutiğin temeli Hermes'den gelmektedir. Yunan mitolojisinde Hermes haberci ve ulak tanrı olarak görülür ve öncelikli görevi söylemek, duyurmaktır (Elhüseyni, 2013, ss. 148-149). Heidegger'e göre de hermeneutiğin Grek felsefesinde değişmeden önce kullanılan anlamına geri dönülmelidir. Hermeneutik içerisinde varlığın anlamını söylemesi, duyurması unutulmuş, üzeri örtülmüştür.

Dasein yaşamı içerisinde somut olarak yer alır ve onun görünümelerini tefsir ederek ortaya çıkarabiliriz. Yaşayan ve eylemlerde bulunan Dasein ancak yorum ve tefsirle kendini gerçekleştirebilir. Bundan dolayı Heidegger insanı ele alırken bilimsellik ve nesnellikle hareket etmenin, Dasein'ı kısıtladığını ifade eder. Heidegger'e göre fenomenoloji, yaşama ilişkin asli bir bilimdir. Bu bağlamda fenomenoloji, yaşamın yapılarını ve tematik sahalarını tayin ve ihata etmektedir (Ökten, 2012, s. 46). Heidegger hermeneutik fenomenolojiyi temellendirirken de çıkış noktası yaşam içerisindeki Dasein ve yaşamının neliğidir. Bundan dolayı hermeneutik Dasein'ın varlığını, kendini, özünü anlamlandırmasında en önemli etkenlerden biridir. Doğru bir şekilde yorumlama ve anlamlandırma varlığa nasıl yaklaşmamızı belirleme noktasında Dasein'ı yönlendirmekte ve yaklaşımını şekillendirmektedir. Heidegger'e göre Dasein'ın fenomenolojisini ele alan ilk filozof Aristoteles'dir. Dasein'ın varlığının bilincine varabilmesi de bu hermeneutik fenomenoloji ile gerçekleşebilir. Ancak Heidegger'e göre, Descartes'la başlayan matematik temelli felsefe Dasein'ın hermeneutiğini ve fenomenolojiyi, insana unutturmuştur. Varlık, insan, fenomenoloji ve tefsir etmeyi unutan insan ise aslında kendini unutmuştur. Heidegger'in amaçlarından biri de varlığın ne olduğu sorusu üzerinden insanı temellendirmesi, unutulmaları açığa çıkarmaya çalışmasıdır. Hermeneutik, bir yorumlama sanatıdır. Anlamanın, başta metinler olmak üzere, bir şeylere vakıf olmanın belli bir yorum türünden geçtiğini öne süren yaklaşım (Cevizci, 2015, s. 210). Heidegger için hermeneutik ise, tüm bu anlamları ile beraber, tamamen felsefi düşünüş merkezinde ele alınmış ve varlığın ne olduğu araştırması için Varlık alanında kullanılmıştır.

Heidegger'de hermeneutik ya da anlama problemi farklı bir görünüşe bürünerek, ne herhangi bir alana ait metnin anlaşılması ne de Dilthey'da olduğu gibi bir yöntemdir (Manav, 2014, s. 37). Heidegger'in hermeneutik konusunda farklılaşması ve başka bir boyuta taşınması,

onu Dasein temelli açıklaması ve varlık üzerinden temellendirmesidir. Dilthey'in kullandığı gibi metodolojik açıdan ve epistemolojik temelli bir hermeneutik değil, Heidegger'in değiştirdiği nokta ontoloji temelli ele almasıdır. Varlığın bir kenara bırakılarak bilginin öne çıkarılması, 'anlama' kavramını gerçek içeriğinden ve amacından saptırmıştır. Bu yolla, kavram kendisine yabancılaştırılmıştır (Gülenç, 2010, s. 296). Heidegger ile beraber hermeneutik anlayışın cogito ve episteme temelli açılmasının seyri değişmiş, Heidegger'in felsefesindeki Dasein ve Varlık'ın ele alınmasıyla beraber anlama ve yorumlama, artık varolma içerisinde açıklanmaktadır. ...Heidegger'in hermeneutiği Dasein'in varoluş olanaklarına ve bu olanakların Dasein tarafından anlaşılmasına ve gerçekleştirilmesine dayanmasından dolayı varoluşçu hermeneutik adıyla anılır (Manav, 2014, s. 37). Bu bağlamda Heidegger açısından hermeneutik, varoluşçu bir bakış açısından ifade edilir.

Heidegger'e göre aslında, hermeneutik Dasein için sonradan ortaya çıkmış bir durum değildir. Ona göre, Dasein anlama ve yorumlama ile beraber varolur. Çünkü Dasein, dünya-içinde-varolmak olarak kendini anlamlandırdığında hermeneutik olarak da ilk adımı atmış bulunmaktadır. Dasein dünya-içinde-varolan olarak öncelikle kendini anlamlandırır ve bununla beraber varlığa yönelir. Çünkü Dasein zaten anlama ve yorumlama ile varolur ancak Dasein'in yapması gereken bunu fark edebilmesidir. Kendini Onlar'dan ve hergünlükten ayırdıktan sonra bu süreç kendini göstermeye başlar. Hermeneutik, Dasein için anlaşılması güç ve bilinemez bir alan olmamakla beraber, zaten Dasein'in varoluşunda mevcuttur. Bu bakımdan Heidegger düşüncesinde olgusallığın hermeneutiği, aslında dünya-içinde-Varlık olmanın hermeneutiğine karşılık gelmektedir (Manav, 2014, s. 38).

...ona göre hermeneutik, olgusallığın yorumlanmasıdır. Buna göre hermeneutik, her durumda bizimki olan Dasein'ı kendi Varlık karakteriyle ilgili olarak kendisine erişilebilir yapma ve böylece Dasein'in kendisiyle ilişki kurarak kendisine yabancılaşmasını ortadan kaldırma görevlerine sahiptir (Manav, 2014, ss. 37-38). Dasein yabancılaşma ve otantik olmama durumundan hermeneutik ile çıkabilir. Çünkü yaşamındaki hergünlüğü, Onlar'ı ve Dasein'in kendi olmasına, kendi benliğini bulmasına engel olan her şeyi doğru anlaması ve yorumlaması, onu yabancılaşmanın içinden çekip çıkarır. Dasein'in bunu yapabilmesinde önemli olan kendini anlayabilmesi, varoluşu anlamlandırabilmesi ve varlık alanına yönelmesidir. Onlar içinde sorgulama, irdeleme ve anlamlandırma özelliklerinin gizlenmiş olduğunu fark edip bu örtüyü kaldırması fenomenolojik hermeneutiğin yolundan geçmektedir. Bu bağlamda Dasein özünü aramaz. Öncelikle olarak kendini, kendi benliğini arar. Anlama ve yorumlama ile doğrudan özünü bulma olarak ortaya çıkmaz. Zaten herkes-benliğinden

kendini kurtarıp, kendine yönelen Dasein için otantik olma durumuyla beraber özü oluşur ve Dasein artık kendi olmaklığı içselleştirir. Öte yandan,

Hermeneutik, Dasein'ın Varlığına ilişkin bir yorumdur. Hermeneutik olarak fenomenoloji, Dasein için olanaklı olan kendini-anlamaya ilişkin bir süreçtir. Dasein, yorum yapan türden bir varolandır. İşte tam da bu şekilde, Dasein kendini bilebilir ve böylece kendi Varlığını açığa çıkarabilir (Johnson, 2013, s. 31).

Dasein Varlığına ilişkin bir yorumda bulunurken aslında kendi için bir yorum yapmış olur. Varlığı için yorum yaparken kendini açığa çıkarır ve aslında kim olduğunu çözümlemeye başlar. Bu noktada fenomenolojik hermeneutik Dasein'ın varoluşsal olarak yapısını anlamasını sağlar. Dasein'ın varlığını çözümlemesi hermeneutikten geçer. Dasein “anlama” ile yola çıkar ancak bunun da sağlanabilmesi de “dil” e bağlıdır. Heidegger’e göre dil, Dasein için öncelikle olarak ontolojik açıdan önemlidir. Heidegger, Descartes ve ondan sonra devam eden modern felsefe sürecinde dilin, yalnızca insanın kendisini ifade etmesi için kullandığı bir araç olarak görülmesini eleştirir. Çünkü Heidegger’e göre dil, bundan daha fazlasıdır. Dil esas olarak var-olanı adlandırır, bu adlandırma var-olanı dile getirir ve onu görünür kılar (Heidegger, 2011a, s. 70). Dili, bir araç olarak görmeyen düşünür için dil, varlık ve insan ilişkisi bağlamında en önemli dayanaklardan bir tanesidir. Dil, Dasein'ın ontolojik olarak temel koşuludur.

Heidegger’e göre, modern felsefe ile birlikte dilin yalnızca araçsallık olarak ele alınması, Dasein’a varlığını ve özünü unutturmuş herkes gibi kendini ifade etmesine neden olmuştur. Dil, insanlar tarafından icat edilmiş ve kullanılmakta olan bir araç değildir. Dil, dünya içinde, el altında olan bir şey değildir (Johnson, 2013, s. 108). Onlar içerisinde, kendi varlığı ve anlamı üzerine düşünmeyen Dasein, herkes gibi düşünmeye başlamıştır. Herkes gibi düşünen Dasein, olanlara Onlar’dan başka bir anlam ve yorum getirememekte, Onlar gibi konuşmaya başlamıştır. Heidegger’e göre, herkesin herkes gibi anlamaya ve düşünmeye başlaması dilin yıkımını da başlatmıştır. Onlar içerisinde, diğerlerinden farklı düşünen bir Dasein olmadığı zaman dil de herkesleşir. Çünkü Dasein anlama içerisinde varlığını ve özünü ortaya çıkarır. Ancak herkes gibi anlayan ve yorumlayan Dasein için varlığı üzerine düşünme gizlenmiştir. Bunu açığa çıkarabilmek için varoluşsal koşulu olan anlamayı kendi düşüncesi etrafında şekillendirmelidir. Kendisini ifade edebilen, anlayabilen ve Varlığı kendi Varlığında mesele edebilen bir varolan olarak Dasein'ın hermeneutik varoluşunu ortaya koyabilmesini sağlayan da dildir (Manav, 2014, s. 168).

Dil, varlık ve insanla doğrudan ilişkilidir. Dil, Dasein'ın dünya-içinde-varlık olmasının sağlayıcısıdır. Dasein hem kendi varlığı için hem de etrafındaki diğer Daseinlara anlama ile yaklaşabilmek için dile ihtiyacı vardır. O konuşmaya, sözleşmeye ve iletişime yarar. Ancak

dil, sadece söylenilmek istenenlerin sese ve yazıya dökülmüş ifadesi değildir. O kast edilmiş olarak, gizli ve açıkları yalnızca sözcük ve cümlelerle taşımaz, bilakis dil, bir var-olan olarak var-olanı açıklığa götürür (Heidegger, 2011a, ss. 69-70). Dilin söz, yazı olarak kendini ortaya koymasının dışında, Heidegger'e göre, hakikati açığa çıkarması, göz ardı edilen, ancak insanın kendini bulması için vurgulanması gereken en önemli noktadır. Varolanı açıklığa götürür çünkü düşünme ile kendi özü ile bağlantı kuran Dasein için hakikatin ortaya çıkması, fenomenolojik hermeneutik ile anlaması ve varlığını, kendini bulmasını sağlamaktadır. Ancak Heidegger'e göre dili tekniğin ve teknolojinin bir aracı olarak görmek, insanı varlıktan, kendinden uzaklaştırmıştır. Bu bağlamda Heidegger'e göre,

Düşünme, Varlığın insanın özüyle olan bağına yerine getirir. Bu ilişkiyi kurmaz ve etkilemez. Düşünme, kendine Varlık tarafından verilmiş bir şey olarak bu bağı yalnızca Varlığa sunmakla yetinir. Bu sunuş, Varlığın Düşünmede dile gelmesiyle gerçekleşir. Dil, Varlığın evidir. Dilin meskeninde insan ikamet eder. Düşünenler ve şiir yazarlar bu meskenin koruyucularıdır. Onlar bunu söylemleriyle dile getirdikleri ve dilde sakladıkları için, düşünenlerin ve şiir yazarların koruması, Varlığın Açılımının yerine getirilmesidir (Heidegger, 2015a, s. 5).

Dil, varlığın açığa çıkmasında en önemli etkidir. Ancak düşünme, varlık ile insan özü arasında bir ilişki kuramadığı sürece ortaya çıkmaz. Dilin kendisini meydana getirebilmesi için düşünme şarttır. Dil, düşünme ile meydana gelir. Düşünme, insanın özü ile varlığı açığa çıkarmasında bir bağ kurar. Varlık kendini dil zemini üzerinde açığa çıkarır, anlaşılır kılar ve logos olarak dile gelir. Dasein ise kendini dil ile anlaşılır hale getirmektedir. Dil ile anlaşılır olması ise, aynı zamanda düşünme ile varlığa ulaşmış, dolayısıyla kendi özüyle bağlantısını kurmuş olur. Düşünme sayesinde dile gelen dil, Varlığın da içinde barındığı bir ev durumuna gelmektedir (Manav, 2014, s. 172). Dilin de meydana gelmesini sağlayan düşünmedir. Düşünme olmadan dil karşılık bulamaz. Evrende düşünebilen ve dili kullanabilen bir varlık olarak Dasein tüm bunları gerçekleştirir. Dasein için ontolojik olarak dil ve düşünme aslıdır. Dasein kendini sözle dile getirir. Zira Dasein öncelikle kendini “içerideki” olarak dışarıya kapattığı için değil, dünya-içinde-varolma olarak zaten anlayarak “dışarıda” olduğu için kendini sözle dile getirir (Heidegger, 2011b, s. 171). Dasein, dünya-içinde-varolan olarak düşünme ile beraber kendini dil ile dile getirir. Ancak Heidegger'in bu noktada vurguladığı noktalardan bir tanesi “düşünme ve anlama” sürecinin, Dasein'in kendini, varlığı bulması olarak kullanmasıdır. Varoluşçuluk felsefesinin de temel savlarından biri olan, insanın özünü oluşturması, özü ile bağ kurması aslında tam da düşünme ve dil sürecinde meydana gelmektedir. Bundan dolayı Heidegger için dil, insan ele alındığında irdelenmesi gereken başlıca alanlardan biridir. Çünkü insan konuşarak, söz söyleyerek olagelir. Bu da Dasein'in lakırtı ve gevezelik etmesi anlamında bir konuşma değildir.

Dasein'ın konuşması otantikliği içerisinde şekillenirse, herkesleşmeden kendine ait olanla beraber söz söyler. Bundan dolayı insan için dil, yaşamında onu kapsayan en önemli yaşam alanıdır. Öncelikle şunu belirtmekte fayda vardır o da Heidegger'in dil ve söylem üzerine görüşlerinin bir dil felsefesi olarak değerlendirilmemesi gerektiğidir (Manav, 2014, ss. 167-168). Heidegger, dili ve düşünmeyi Dasein'ın yaşamı noktasında değerlendirir. Düşünebilen ve yaşamında eylemlerle varolan varlık olarak Dasein'ın kendini bulabilmesi, otantik olabilmesi için düşünmenin ne anlama geldiğini tam olarak aydınlatılabilmesine bağlıdır. Onun dil görüşü, yalnızca Varlık bağlamında düşünülmelidir (Manav, 2014, s. 168). Kendisini düşünme ile dile getirebilen dil, düşünmenin de doğru bir şekilde gerçekleşebilmesine bağlıdır. Bu bağlamda Heidegger şunları söyler:

En kaygı verici olan, bizim hala düşünmememizdir; hala, üstelik dünyanın durumunun gittikçe daha kaygı verici olmasına rağmen. Görünüşe bakılırsa bu gidişat insanı gecikmesizin, ne olması ve ne yapılması gerektiği hususunda saf hayaller kurmaktan, konferans ve kongrelerde konuşmaktan ziyade, eyleme davet ediyor. Binaenaleyh eksik olanın düşünmeden ziyade eylem olduğunu söyleyebiliriz (Heidegger, 2013a, ss. 2-3)

Varolan ve varlığının farkında olan insan, kendini salt düşünen bir özne olarak görmeden, eyleme geçmeli ve düşünme sürecini somut bir şekilde gerçekleştirmelidir. Aksi takdirde dünyanın gidişatı ile ilgili somut eylemler meydana getirilmeden, yalnızca düşünerek hiçbir şey değişmemektedir. Heidegger'e göre de bu durumu doğru ve sağlam bir zemin üzerinde kurabilmek, Dasein'ın kendine ait olanı bulabilmesine bağlıdır. Bu bağlamda, dil kendini düşünme ile gerçekleştirdiğinden; varlık kendini, evi olarak gördüğü dil içerisinde açtığından tüm bu süreçler insanın otantik olma yoluna girmesine ve özünü oluşturabilmesi, yabancılaşmadan çıkabilmesi için oldukça önemlidir. Bundan dolayı Heidegger için insan, Varlığın çobanıdır. Açıktır ki, Varlığı düşünmede asıl önemli olan husus, Varlığı herhangi bir beşeri kategoriye ya da bir varolana indirgemeksizin, Varlığın çağrısına kulak vererek, ona tabi olma yolunda olmaktır (Küçükalp, 2008, s. 233). İnsan, varlığı dil ve anlama temelinde açığa çıkartabilir. Varlığın kendisi, insan için düşünülmeye değer olmayı hala beklemekte (Heidegger, 2015a, s. 14). Fenomenolojik hermeneutik ile kendi varlığını ve sonrasında etrafındaki diğer varlıkları doğru bir şekilde anlama ve yorumlama alanına çekebilen Dasein için yaşamında yeni bir kapı aralanmaktadır. Herkes gibi düşünen, herkes gibi konuşan olarak Dasein ne kendine, ne varlığa ne de özüne ulaşamaz. Bundan dolayı Varlık, kendini dil ile açığa çıkarır.

Heidegger'in insan için önemli olan varlık ve dil ilişkisini açıklanabilmesini sağlayan kavramlardan bir tanesi "Ereignis" yani olagelmedir. Bu kavram düşünürün kendi felsefesi içerisinde oluşturduğu terimlerden biridir. Ereignis, "kendine ait" anlamına gelen eigen

kelimesine ve “otantik” anlamına gelen *eigentlich* kelimesine de bağlıdır (Johnson, 2013, s. 109). Ereignis, bu anlamıyla Dasein’in kendine ait olanla olagelmesidir. Dasein’in otantik olagelmesi, kendine ait olanı bularak varlığı açığa çıkarması ile beraber dil ve varlık zemini üzerinde dili benimsemesini ve açılmasını sağlar. Ereignis kavramı ile varlıkları benimseyerek bir olagelme meydana getirilir ancak bu durumda varlıklara karşı herhangi bir üstünlük ve hükmetme durumunun olmadığını, insanın varlığın efendisi değil ancak çobanı olduğunu ifade eder. Ereignis, benimsediğimiz kadar benimsendiğimiz de, bir benimseme ve açılmanın olagelmesidir. Bize sunulmuş olan şeyle birlikte biz, beraberce ait olduğumuz bir durum içerisinde bir araya getiriliriz (Johnson, 2013, s. 110). Nitekim Heidegger, bu konuda şunları ifade eder:

insan, Varolanın efendisi değildir. İnsan, Varlığın çobanıdır. Bu ‘daha az’ da insan hiçbir şey yitirmez, tam tersi Varlığın Hakikatine ulaştığı için kazançlıdır. O, çobanın özlü yoksulluğunu kazanır; bu yoksulluğun değeri, Varlığın kendisi tarafından onun Hakikatini korumaya çağırılmış olmasında yatar. Bu çağrı, Var-olmanın Fırlatılmışlığının çıktığı Atım olarak gelir. Varlık Tarihi bakımından kendi özü içindeki insan öyle bir Varolandır ki, onun Ek-sistenz olarak Varlığı, Varlığın Yakınında ikamet etmesinde yatar. İnsan, Varlığın komşusudur (Heidegger, 2015a, s. 34).

Burada düşünürün ifade ettiği çoban metaforu, varlığın koruyucusu ve onu yönlendiren olarak insana bağlanmaktadır. Çoban yanındakilerin hem koruyucusu hem yönlendiricisidir, onları ulaşmaları gereken hedefe gidebilmeleri için yolu açandır. Bundan dolayı insan da, varlığın kendini açabilmesi için gerekli olan yönlendirmeyi kendi içerisinde yapabilmelidir. Bunun da yolu öncelikle olarak kendi varoluşunu ve varlıkları ele almasıyla başlar. Bu durumda varlık üzerinde herhangi bir otorite ve üstünlük görmeyen insan, elindekilerle varlığa yönelir. Dünyaya fırlatılmış olarak insan, evsizliğinden ve yurtsuzluğundan varlığı anlamlandırarak çıkabilir. Bundan dolayı insan, kendinin ve yanındaki varlıklara gelişigüzel ve bir anlam yüklemekten değil, onların neliklerini sorgulayarak hareket etmelidir.

Bu bağlamda ereignis terimi oldukça önemlidir. Çünkü insan, varlık üzerinde herhangi bir otorite kurmak yerine ereignis ile benimseyerek olagelme süreci ile kendine ait olanı benimseyerek oluşturur. Çünkü insan için benimseme, o şeyin ona ait olduğunu, kendine ait olduğunu yani otantikliğini meydana getirir, dil de varlık da insana ait şeylerdir. Dil, Dasein’a ait olandır ve dili benimseyerek, onun açılmasını sağlar. Dil hakkında düşünürsek, belki de, kendimizi ve Varlıkla olan ilişkimizi daha uygun bir biçimde anlayabiliriz (Johnson, 2013, s.111). Dasein, dil zemininde varlığı ne kadar benimserse varlık karşısında da o ölçüde benimsenir. Dasein, benimseyerek varlığı ortaya çıkarır, dil ile şeylerin kendisini

gösterebilmesine yardımcı olur ve böylece otantik olarak Dasein, kendine ait olan şeyleri temiz bir zemin üzerinde yerleştirir.

Heidegger'e göre anlama ve yorumlamanın, söz ile varlığın, hakikatin ortaya çıkarabilmesindeki bir diğer önemli nokta da “doğru” duymadır. Doğru duyduklarımızı ancak anlayabilir ve dünya-içinde-varolan diğer tüm insanlar ile bağ kurabiliriz. Söz söylemenin başka bir özsel imkanı da yine aynı eksistensiyal temele sahiptir: Sükut. Hep-beraber-söyleşmek sırasında sükut edenler, “anlayışlılığı” belki de daha sahih biçimde gösterenlerdir, yani onlar, sözcükleri bitmek tükenmek bilmeyenlere kıyasla daha geniş bir anlayış geliştirebilenlerdir (Heidegger, 2011b, ss. 173-174). Heidegger'e göre, insan için önemli olan konuşmanın içerisinde, ondan daha da önemli olan Dasein'ın karşısındakini dinleyebilmesidir. Çünkü Dasein için karşısındakinin ne anlatacağı henüz ona kapalıdır. Karşısındaki insan, bu bilinmeyen alanı ona açtığı anda yani söz söylediğinde, Dasein bunun için sükut içerisinde beklemelidir. İşte bu bekleme süreci ancak kendini lakırtıdan kurtarabilmiş olan Dasein için mümkündür. Çünkü kendisini lakırtıdan kurtaramayan insanın söyleyecekleri bitmez, tükenmez ve karşısındaki dinleyebilmek için gerekli olan sükutu sağlayamazlar. Herkes içerisinde hareket eden ve düşünme sürecini gerçekleştirmeden salt lakırtı ve gevezelik üzerinde hareket eden için bu sükut etme oldukça zordur. O yalnızca Onlar'dan duydukları ile yetindiğinden, herkesin söylediğini ifade ederken karşısındaki kapalı alanın açılmasını bekleyemez. Çünkü kendine ait söz söyleme ve düşünme durumunu bilmemektedir.

Heidegger için dinlemenin oldukça önemli olmasının sebeplerinden bir tanesi de, bu durumun Dasein'ı dünya-içinde-varlık olarak varolduğunun en büyük göstergelerinden biri olarak ifade etmesidir. Çünkü dinlemenin felsefe açısından önemi oldukça büyüktür. Felsefe söz ile konuşarak, düşünme ve dil süreci içerisinde temellendirilerek ya dinleyerek ya da metinler üzerinden okuyup, kavramlar içerisinde düşünüp, gerçekleştirilerek yapılır. Heidegger'e göre iki tür dinleme alanı mevcuttur. Bunlardan birincisi, sessiz ve sükut içerisinde düşünüp taşınmadır. İkincisi ise, şarkı söyleyerek gerçekleşen bir konuşmadır. Felsefe için uygun olan sessiz bir şekilde düşünme olan birinci seçenektir. Filozof, bir metinde kendilerini sunan kelimeler üzerine düşünüp taşınabilmek için, kavramsal varsayımlarını geride tutmalıdır. Filozofun görevi, metni dinlemektir. Filozof söylenen şeyi, bir kavramsal çerçeve varsayarak değil, fakat metnin konuşmasına izin verecek şekilde, sorgulayarak sezinler (Johnson, 2013 s. 114). Filozof için önemli olan metnin konuşmasına fırsat vererek, sükut içerisinde metin içerisindeki kavramların kendilerini açmalarına imkan tanıyabilmesidir. Metindeki kavramların, kendi düşüncesi içerisindeki anlamlarını bir kenara

bırakarak, metni okuduğu süre boyunca önceliği metnin içindeki anlamlara vererek, metni dinleyebilmesidir. Dasein'in karşısındakini anlayabilmek için öncelikle olarak dinleyebilmesi ve kendisi için kapalı olan alanın açılmasını sükut içerisinde beklemesi gibi, filozof da metin karşısında kendisine kapalı olan gizin, açılmasını sessizce düşünerek beklemelidir. İkinci önemli olan dinleme çeşidi ise, Heidegger'e göre, şairler için geçerlidir. Düşünürün oldukça önem verdiği şiirin alanıdır. Filozofların yaptığının aksine burada şair kelimeleri kendisi birleştirerek, kavramlar ve kelimeler üzerinden kendisi temellendirir. Heidegger için bu seçenekte fazlasıyla mühimdir. Heidegger için her iki dinleme tarzı, konuşan varlıklar olarak bu dünyaya ait olduğumuzu gösterir. O bazen, dilde ikamet ettiğimizi ya da bulunduğumuzu söyler (Johnson, 2013, s. 115).

Felsefe ve filozofun bir metni dinlemesi kadar şiirsellik de insanın dil ile kendini anlayabilmesini görünür kılar. Heidegger, Dasein'in tinselliğine ayrı bir önem atfeder. İnsanın tinselliği ortadan kalkarsa, gerçek anlamda bir varoluşundan bahsedemeyiz. Dasein için dünya-içinde-varolan varlık olarak kendini gerçekleştirebilmesi tinselliğine bağlıdır. Bundan dolayı Heidegger için felsefenin ve filozofun, insan için önemli olduğu ölçüde şairler ve şiir de insanın tinselliğini besleyebilmesi açısından bağlayıcıdır.

Teknolojinin Özü Bağlamında İnsan

Heidegger'in insan anlayışında en önemli noktalardan bir tanesi de modernleşme ve teknik, teknolojik gelişmelerle beraber insan kavramını teknoloji temelli incelemek, teknolojik özne olarak insanın ne anlama geldiğini sorgulamaktır. Heidegger, modern ve teknolojik bir çağda yaşamış bir düşünür olarak, modernleşmenin toplumları ve insanları, yani dünyayı değiştirmesine karşı kayıtsız kalmamıştır. İnsanı ele alan düşünür için modernleşme süreci içerisinde insanı bu gelişmelerden ayrı tutmak pek mümkün olmamıştır. Teknolojiyle beraber insanların yaşamında köklü değişiklikler olmaya başladıkça, insanların kendilerine, varoluşlarına ve varlıklara bakış açıları değişmeye başlamıştır. Bu da Dasein için modernleşme ve teknoloji ile beraber yeni bir yol açmıştır. Ancak burada da Heidegger için önemli olan Dasein'in teknolojik çağ içerisinde de öncelikle kendi varoluşunu ve varlığın anlamı üzerinde yoğunlaşabilmesidir. Zimmerman'a göre,

Modern teknolojiye anti-modernist politik görüşlerin optiğinden bakan genç Heidegger, onu ne insani amaçların nötr bir enstrümanı ne de insanlığın daha yüksek bir aşamaya evrilmesi olarak değil, aksine insanlığın entitelerin varlığını kavrayışının uzun çöküşündeki son dönemin semptomu/belirtisi olarak görür (Zimmerman, 2011, s. 51).

Heidegger teknolojiye ve modernleşmeye ve onların getirilerine karşı değildir. Fakat insanların bu çağa ayak uydurmaları noktasında yanlış yola sürüklendiğini düşünmektedir.

Çünkü teknoloji, insanların her şeyi teknolojik araçlar ile birlikte gerçekleştirebileceği düşüncesini sunmaktadır. Ancak bu da gün geçtikçe Dasein'ın varlık üzerine düşünmesine engel olmaktadır. Heidegger'in bu noktada, insanların teknoloji ile kendilerinden ve varlıktan uzaklaşması yönünde teknolojiyi ele alması yine Dasein ve varlık ilişkisi içerisinde gerçekleşmektedir. İnsanların yapabileceği en iyi şey Varlığın söylediklerini “canı gönülden” dinlemektir; ama bu dinleyişi küçümsememek gerekir. Bu dinleyiş, modernlik koşullarında araçsal aklın cenderesine alınan düşünceyi özgürleştirecek olan tek şeydir (Dikmen, 1997, s. 88). İnsanın varlığın ne olduğu üzerine düşünmesi ona yaşamındaki bazı alanların açık hale gelmesini sağlamaktadır. İnsan olarak varolmaklığının, dünya-içinde-varolan olarak kendini gerçekleştirmesinin biricik aşaması budur. Ancak modernleşme ile beraber varlığın kendini açmasına kulak vermeyen insanlar, kendilerini yalnızca teknolojinin getirilerine bırakmaktadır. Bu da insanları ve toplumları bu kez de modern özne olarak evsiz ve yurtsuz bırakmaktadır. Modernite Heidegger için evsizliktir. Felsefe, onun düşüncesinin evi değildir artık; aksine, kaprisli ve kuralcı bir ev sahibidir (Ejder, 2010, s. 236). Modernleşme ve teknoloji ile beraber araçsallık, bilim ve matematiksel veriler önem kazanmış ve insanlar da bu kuralcı ve teknik alanlar içerisinde yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır. Ancak modernite ve teknoloji insanların hakikati görmelerine engel olmaktadır. Çünkü varlığın ve hakikatin üzeri artık modernite ile örtülmüştür. Heidegger yaşadığı çağ açısından da, yirminci yüzyılda yaşayan hem bir filozof hem de bir birey olarak modernite ve teknolojinin değiştirdiği ortam itibarıyla kendini de yurtsuz hissetmektedir. Bunu yalnızca olanları analiz edebilen ve argümanlarını ortaya koyan bir filozof olarak değil, öncelikle yaşayan ve dünya-içinde-varolan bir varlık olarak ifade etmektedir.

Heidegger için insanların modernleşmeyle beraber başka bir çağa doğru evrimleşmesinde, tüm gelişmelerin beraberinde olumsuzlukları da getirmesi, insanların tekniğin ve teknolojinin özünün aslında ne olduğunu bilmemesinden kaynaklanmaktadır. Teknoloji bugün insanlığı üzerinde sürekli düşünmeye zorlayan bir sorun haline gelmiştir. İnsanlar bu teknolojiyle ne yapacakları konusunda sürekli kararlar almak zorunda bırakılmışlardır; çünkü teknoloji insanları kendi dünyalarının yapısını değiştirmeye zorlamaktadır (Pöggeler, 2006, s. 83). Bu noktada insan, teknoloji karşısında kendini bırakarak bu değişime kendini teslim edip değişmeli mi yoksa teknolojinin sonuçlarını değiştirmek için uğraşmalı mı konusunda kararsız kalmaktadır. İşte bu kararsızlıkla karşı karşıya kalan insan, modern özne olarak evsizliğinin farkına varmaktadır.

İnsanların kararsız kaldıkları bu noktadaki sorun, aslında teknik ve teknolojinin pasif olarak kabul edilmesinden ortaya çıkmaktadır. İnsanlar tekniğin ve teknolojinin özü üzerine

düşünmekten kaçmaktadırlar. Bütün mesele, tekniği araç olarak uygun bir tarzda ele almamıza bağlıdır. Yapılması gereken şey, deyim yerindeyse, tekniğin “ruhunu ele geçirmek”tir. İpleri ele geçirilmelidir. Teknik, insanın egemenliğinden sıyrılmaya giriştikçe, onu denetim altına almak da bir o kadar zorunlu olur (Heidegger, 2015b, s. 13). Heidegger teknoloji karşıtı bir düşünür değildir. Ancak onun bütün derdi teknolojiyi sorgulamadan kendini, tekniğin araçsallığına bırakan insan için bir temel oluşturabilmektir. Teknik ve teknoloji insanı aştığında, onun hakimiyet alanından çıktığında tehlike de başlamaktadır. Ancak tehlike aynı zamanda içerisinde çare ve çözüm de barındırmaktadır. Heidegger için önemli olan öncelikle insanın içine düştüğü durumu açıklığa kavuşturmak ve teknolojinin insanları ele geçirmesine engel olacak bir farkındalığı oluşturmaktır.

Teknolojinin ne olduğu üzerine düşünmeden hareket eden insanlar için ortaya çıkan tehlikelerden bir tanesi, insanların sahip olduğu teknik ve teknolojik imkanlar sayesinde evrendeki her şeye hakim olabilme düşüncesidir. Modern teknoloji varolanı yani Varlık’ı özne metafiziğinde eriterek, her şeyin merkezine insanı ve onun bilgisini koyarak Varlık’ı, insanın ürünü ve yaratısı haline getirdi. Artık Varlık, insanın belirlediği ve düşünce içerikleriyle bildiği bir nesne idi (Çüçen, 2015, s. 178). Ancak Heidegger’e göre, her şeyi hakimiyeti altına alabilme düşüncesi insanı sıkıntıya düşürür. Bu durum felsefe tarihinde yirminci yüzyılda teknolojinin insan hayatının tüm alanına dahil olmasıyla başlamıştır. Teknoloji ve modernite ile insanın hissettiği sıkıntı üstesinden kolay bir şekilde gelinebilecek türden değildir. Ancak insanlar, bu sıkıntılarının üzerine giderek kendilerini, otantikliklerini ortaya çıkararak bu sıkıntılarıyla yüzleşebilirler. Felsefe tarihinde Grek felsefesi üzerinde yaygın olan hal ve biçim hayret etme ve huşu idi. Kartezyen felsefesinde ise bu durum yerini kesinliğe ve matematiksel verilere bırakmıştır. Teknolojik insanlığı ifade eden hali ise, dehşet ve sıkıntıdır (Zimmerman, 2011, s. 215). Bu sıkıntı teknolojinin hakikatin üzerini örtmesine bağlıdır. İnsanın teknolojik ortamda kendini bu sıkıntıdan kurtarabilmesi tekniği, salt araç olarak görüp, onu bir amaç haline getirmemektir. Teknik ve teknoloji amaç olarak insanların hayatına yerleştğinde bu durum korkunun ve tehlikenin başlamasına neden olmaktadır. Kendini tehlikede, yurtsuz ve korumasız hisseden insan için varlığa ve kendine dönüş gereklidir. Kendini evinde hissetmemektedir, sıkılmaktadır. Yine modernitenin yarattığı oyunlarla da sıkıntısını aşmaya çalışmaktadır. Sıkıntı aşılmaya çalışıldıkça da olumlanan şey modernitedir. (Ejder, 2010, s. 237). Bu noktada insanın teknoloji ile beraber her şeye hakim olma amacı onu sıkıntıya ve dehşete düşürmektedir. Bu sebeple de insan, içine düştüğü bu tehlikeden kurtulabilmek için tekrar teknolojinin ona sunduklarına sarılmaktadır. Bu da insanın teknoloji ile olan bağı gün geçtikçe kuvvetlendirmektedir.

Heidegger'e göre, gerçek anlamıyla teknoloji varolan şeyi ortaya çıkartma, öne çıkarma, açığa çıkarma, üstünü açma ve gizini açmadır. Fakat modern felsefeyle birlikte teknoloji bu anlamından uzaklaşarak, varolanı açığa çıkartmak yerine, varolanı denetleyen ve belirleyen oldu (Çüçen, 2015, s. 178). Teknolojinin asıl amacı ve özü aslında kapalı olan her şeyin gizini açma ve üzerindeki örtüyü kaldırabilmektir. Ancak moderniteyle beraber varolanı ortaya çıkarmak yerine artık yalnızca zaten varolanları tespit eden ve bunun üzerinden tahlil etme sürecine dönüştü. Ancak Teknik, bir açığa çıkarma tarzıdır, yani aletheia' dır. Heidegger Yunanlılardaki aletheia kavramı üzerinden tekniği temellendirir. Aletheia olarak teknik, varolanların üzerindeki gizi açığa çıkarma ve hakikatin üzerindeki saklı olanı ortaya çıkarma anlamındadır. Bir şeyi tüm yönleriyle bilebilmek ve açığa çıkarmaktır. Ancak Varolanı açmak yerine varolanı belirlemek teknolojiyi, yalnızca varolanların çerçevelenmesiyle sınırlandırdı. Heidegger, teknolojinin karakterine uygun olan açığa çıkma tarzına, çerçeveleme (Gestell) adını verir. Gestell Almancada çatı, iskelet ya da raf anlamına gelir (Johnson, 2013, s. 124). Çerçeveleme, teknolojinin özünü yalnızca varolanları belirleme ve denetleme sürecinin oluşmasını açıklayan bir terimdir. Modern teknolojinin özü kendisini Ge-stell'de gösterir (Heidegger, 2017b, s. 95). Modern çağın insanı olan teknolojik özne, teknolojinin çizdiği bu çerçeveleme ile kendini sınırlandırmaktadır. Heidegger Gestell terimini insanlığı her şeyi stok/rezerv olarak tek boyutlu ifşa etmeye zorlayan tarihsel "biçimlendirmeyi" tanımlamak amacıyla kullanır (Zimmerman, 2011, s. 373). Buradaki sorun, varlığı sınırlandıran Gestell'in aslında insanın kendisini sınırlandırması ve insana belirli bir odak noktası oluşturarak, düşünmesine engel olmasıdır.

Ge-stell hususi tarzda kendi kendini sürdüren ve yoğunlaştırıp tahkim eden bir (sırrını) ifşa etmedir. Nesneler dünyası çözülüp ne kadar hazır kaynaklara dönüşür, insan ne kadar bu kaynağın hakimi olarak (sırrını) ifşa ederse insan da kendisini tahakküm altına alınmış olarak tecrübe etme imkanından o kadar uzaklaşır. Ne var ki insan kendisini tahakküm altına alınmış olarak tecrübe etme imkânından ne kadar uzakta durursa bir uçurumun kenarına –kendisi de çözülüp hazır kaynağa dönüşme ihtimaline o kadar yakın durur (Heidegger, 2017b, s. 97).

Heidegger'e göre teknoloji, varolanı olduğu gibi açığa çıkarma, varolan üzerindeki gizi açıklama olarak değil, yalnızca varolan nesnelerin çözülüp, tekrar teknoloji içerisinde nasıl kontrol edilebileceği üzerinden hareket etmektedir. Çünkü teknoloji varolanların, varlıkların nasıl olmaları gerektiğini ifşa eder. Teknoloji varlığın ne olduğu ve ona nasıl yaklaşılması üzerinden hareket etmez, teknoloji için varlığın alanını belirlemek ve onun üzerinde bir hakimiyet kurmak yeterlidir. Ancak burada önemli olan varlık üzerinde neden-sonuç ilişkisi içerisinde bir otorite ve egemenlik kurarken, aslında insanın da bu çerçeveleme (Gestell) içerisinde sıkışıp kalması ve kendi varlığından uzaklaşmasıdır. Bu da insan için

istenilen bir şey değildir. Artık insan, kendisini teknolojinin getirilerine bırakmasa da zaten Gestell içerisinde mecburi bir esir olarak kalmaktadır. Çünkü teknolojinin belirlemeleri ve bütün varlıkları nedensellik temelinde nesneleştirerek insanı da bu çerçevenin içinde bırakmıştır. Kendini ve kendi varoluşunu arayan ve bu sebeple özünü oluşturmak için otantikliğine dönmeye çabalayan insan için teknoloji, insanı belirli bir alanda kalmaya mecbur bırakmaktadır. Çerçeveleme (Gestell) de insanı, öncelikli olarak kendine yabancılaştırır. Bütün bir anlama etkinliğimiz; çerçeveleme, yani teknolojik bakış açısının, bağlamı içinden olup biter. Bu çerçeveden kurtulmak ya da onun dışında yer alan bir bakış açısı edinmek olanaklı değildir (Johnson, 2013, s. 125).

Teknolojinin çaresi ve dönüş.

“Ancak tehlikenin olduğu yerde, çare de büyümektedir” (Heidegger, 2015b, s. 40) diyen Heidegger, teknolojinin getirdiği tehlikelerin insanın geleceği için oldukça önemli olduğunu vurgulasa da artık insanların, teknolojiden ve modernleşmenin getirdiklerinden uzaklaşmalarının mümkün olmadığını ifade etmektedir. Teknik dünyaya körü körüne karşı koşmak, budalaca olacak. Teknik dünyayı şeytan işi olarak lanetlemeyi isteme, basiretsiz olacak (Heidegger, 2013b, s. 17). Heidegger, teknolojinin insana sunduğu kolaylıkları da inkar etmemekte, bunun insan için de rahatlatıcı bir temeli olduğunu izah etmektedir. Ancak teknolojinin özü olarak belirlenen Gestell’in varlığın, artık teknolojik özne olan insana, kendini kapattığını ve bunun da insan için en büyük tehlike olduğunu ifade etmektedir. Ancak artık modernleşme süreci her yere yerleştiğinden tüm bu tehlikelerle beraber çaresini de içinde barındırdığı için insanın da bu yolda kendine yeni bir çizgi çizmesi gerekmektedir. İnsanın geleceğine yönelik endişe duyduğu tehlikeler, insanın varoluşunu sonlandırdığı (silahlar, atom bombaları vb.) ve yaşamı ortadan kaldırma ihtimalini göz ardı edebilmek çok zordur. Teknolojinin, yaşamı yok etme ihtimali oldukça gerçektir, fakat buna rağmen, Heidegger’e göre teknolojinin en büyük tehlikesi, tinsel doğamızı ya da özümüzü kaybetmemize yol açacak ölçüde, onları bütünüyle gizlemesidir (Johnson, 2013, s. 127). Heidegger için insanın tinselliğini ve özünü kaybetmesine neden olan teknoloji, onun varlığını tehdit etmesi kadar elzemdir. İnsanın özü ve onun tinselliği önemlidir çünkü bu tinsellik ve özü ile varolabilir. Ancak Gestell üzerine kurulu bir sistem, insanın şeyleri ve varlıkları sorgulamasına, irdelemesine imkan tanımamaktadır.

İnsan, yaşamında bu denli yerleşen teknik aletlerin onun özünü ele geçirmesine izin vermemelidir. Teknik nesnelerden gerekli faydalanmaya “evet” diyebiliriz ve aynı zamanda, bizi sadece meşgul edip zorlayarak özümüzü eğiltmelerini, karıştırmalarını ve son olarak ıssızlaştırmalarını onlara yasaklarsak, “hayır” diyebiliriz (Heidegger, 2013b, s. 17). Teknik

aletlerin, insanın özünü köreltmesine ve sorgulama yeteneğini geri plana atmasına izin vermeme ve buna hayır diyebilme süreci teknolojinin tehlikelerine karşı çarelerden biridir. Heidegger, insanın teknolojiye karşı evet ve hayır şeklinde sakin ve ölçülü bir şekilde yaklaşmasına “Şeylere Bırakılmışlık” adını verir. Şeylere bırakılmışlık ve tefekkür Heidegger için insanın kendini teknolojinin tehlikelerine karşı koruyabilmesini sağlar. Heidegger’in insanlığın kendini kurtarabilmesi anlamında kullandığı tefekkür kavramı ise “Besinnung” dur. Bu kavram hem ‘tefekkür’ anlamına gelmekte, hem de bilincinde olmanın daha ileri bir noktasını ifade etmektedir. Bu anlamda Besinnung sorgulanmaya layık olana bırakılıştır, teslim olmadır (Ökten, 2012, s. 7). Besinnung, insanın yalnızca teknolojinin getirilerine değil yaşamın her alanında, sorgulayarak hareket etme, olanları sorgulamadan kabul etmemedir. İnsanın özünü oluşturabilmesi ve kendini koruyabilmesi sorgulama ve düşünme gücüne bağlıdır. Diğer yandan herkes, kendi tarzında ve kendi sınırlarında tefekkürün yollarını izleyebilir. Neden? Çünkü insan, düşünen, yani derin düşünceye dalan varlıktır (Heidegger, 2013b, s. 11). Teknoloji ile sağlıklı bir ilişki kurabilmek, insanın kendi varoluşunun farkındalığına göre meydana gelmektedir.

Teknolojinin özü insanı, çerçeveleme ile belirli bir alan içerisinde tuttuğu için Heidegger’in eleştirdiği Gestell için de insanın kurtuluşuna ve teknik aletlerin olumsuzluklarına yönelik bir çare bulunmaktadır. Esasen biz bir teknik dünyada yaşıyoruz: yani gerçek olarak, verili dünya olarak bildiğimiz şey bize teknik aracılığıyla teslim edilir (Heidegger, 2017b, s. 117). Teknoloji, bizim ulaşamadığımız, bize verili olmayan, anlamlandıramadığımız alanları bize açar ve ulaşmamızı sağlar. Teknoloji, varlığı anlayabilmemize hükmeder, bu da Gestell ile gerçekleşir. Teknoloji bu bağlamda insanın açılmayacağı noktaları daha belirgin ve keskin kılar. Ancak bunu salt nedensellik temelinde yaptığından yalnızca kendi imkan tanıdığı ölçüde yapar. Çerçevelemenin dışında insana, daha fazlasını bilmesi ve açması için fırsat vermez ve sorgulatmaz. Teknik aygıtları kullanabiliriz, ancak doğru kullanımla kendimizi onlardan öylesine özgür kılabiliriz ki her zaman onları salıp serbest bırakabiliriz (Heidegger, 2017b, s. 168). Burada önemli olan bunların yaşandığı süreçte, insanın kendi özünden uzaklaşmaması ve otantikliğinden bir şey kaybetmemesidir.

Techne’den uzaklaşmak yerine onun özünü bulup çıkarmak gerekir. Onun asıl özüne geri giderek, Varlık’ın dolaysız açılımını gerçekleştirmek gerekir. Bu ancak insanın kendi varlığında Varlık’ın dolaylı gizemini açmasıyla olanaklıdır (Çüçen, 2015, s. 180). Varlığın gizini açması, teknik aletlerin aracılığı ya da çerçeveleme ile değil, öncelikle olarak tekniğin özünün ne olduğuna bakılarak ve insanın kendi varlığının ne olduğu üzerine

düşünerek gerçekleşir. Heidegger için dönüş bu anlama gelmektedir. İnsan teknoloji içindeki tehlikeyi ve çareyi, kurtuluşu fark ederek Varlığın üzerindeki örtüyü kaldırabilmeli ve varlığın kendini açabileceği yolu aydınlatmalıdır. Tehlikeyi ve çareyi göremeyen insan için dönüş söz konusu değildir. Dönüş ile varlık, kendini insanın varoluşu üzerinde gizini açmaya başlar. Heidegger için teknolojinin sebep olduğu tehlikelerin içerisinde yer alan çarelerden en temel olanları sanat ve felsefedir. Onun düşüncesine göre sanat, tarihsel olarak bize, kendimizi gösterme imkanı vermiştir. Ona göre ayrıca modern dünyada sanat, teknolojiden o kadar farklı bir şekilde değerlendirilir ki, böylece teknolojinin hakimiyetinden kurtulmak için en büyük şansa sahip olur (Johnson, 2013, ss. 129-130). Sanat ile kendi düşünme gücünü ortaya koyabilen insan, teknolojinin tehlikelerine karşı korunma gücü geliştirmiştir. Çünkü sanat, kişinin yaratıcılığını ve kendine ait olan dünyasını, düşünme gücünü yansıtan bir alandır. Sanat ile kendi özünü açığa çıkarabilen insan, kendini belirli bir alana sıkışmaktan kurtarır. İnsanın felsefi alana yönelmesi de sorgulama yeteneğini geliştirmesine ve şeylerin nasıl oldukları gibi olduklarını irdelemeye yönlendirir.

Felsefenin ve teknolojinin amacı, insan ve Varlık'ın birlikteliğinin dolaylımsız düşünülmesini yeniden sağlamak olmalıdır (Çuçen, 2015, s. 181). Bir şeyin özünün aslında ne anlama geldiğini araştırabilmek ve sorgulamak felsefenin yolundan geçmektedir. Teknolojinin meydana getirdiklerini gelişigüzel kabul etmeyen ve teknik aletlerin, insanın kendi özünü ve otantikliğini tahrip ettiğini fark edebilmesi felsefi zemin üzerinde temellendirilmektedir.

Martin Heidegger'in Eğitim Anlayışı

Öğretme ve hakiki eğitim.

Heidegger, felsefi düşüncesinin temelinde başlangıç noktası olarak varlığın ne olduğu üzerinden, varlık sorusu üzerinden yola çıkmış ve bu noktada argümanlarını ortaya koymuştur. Heidegger için bir şeyin özünün ne olduğu ve ne anlama geldiği sorusu, özü sorgulanan o şey üzerine düşünmek ve sorgulamak demektir, bu da insana yeni yollar açar. Açılan yollarda yeniden bir oluş ve sorgulama meydana gelmektedir. Araştırılan şeyin ne olduğu üzerine düşünebilmek, özünün aslında ne olduğunu irdeleyebilmek bu noktada soruları, verilen cevaplardan daha önemli bir hale getirmektedir. Çünkü soru sormak ve o şeyin özüne inebilmek ve irdeleyebilmek için onun neliği üzerinde düşünülmelidir. Heidegger'in eğitim, öğretme, öğrenme, üniversite, hoca ve öğrenci ilişkilerine yaklaşımı da şeylerin neliği üzerine soru sormaktan ve düşünmekten geçmektedir. Eğitim, öğretme ve öğrenme gibi eğitim süreci içerisinde temel kavramlar aslında sıklıkla kullanılmaktadır. Ancak Heidegger'e göre, bu kavramların tam olarak ne oldukları ve özlerinin nelikleri üzerine düşünülmemektedir. Bu da içeriği ve neliği tam olarak bilinmeyen kavramların tam olarak

hangi açılardan ele alınabileceği noktasında belirsizliğe sebep olmaktadır. Bundan dolayı kavramların nelikleri ve özlerine vurgu yapan Heidegger, öğretme dediğimizde kast edilen şeyin tam olarak ne olduğunu bildiğimiz takdirde doğru ve sağlam bir zemin üzerinde temellendirebileceğimizi ifade eder.

Heidegger, öğretme denildiğinde kast edilen nedir? Hocaların okullarda öğrettikleri nedir? Hocalar neyi ve neleri öğretir? Gibi sorularla öğretmenin aslında ne olduğu üzerine eğilmektedir. Çünkü öğretme üzerine düşünebilmenin sonucunda, öğretilen ile öğretmenin özü arasındaki bağın ne ölçüde olduğu açıklanabilir. Eğer öğretme kelimelerle ifşa etme ise, o takdirde tersi durumundaki öğrenme hocaların kelimelerinin ifşa ettiği şeyi tecrübe etme demektir. Başka bir söyleyişle öğrenmek, hocaların kelimelerinin ifşa ettiği şeyi fiilen paylaşmaktır (Thomson, 2012, s. 279). Burada hocaların kelimeleriyle ifşa ettiği konu her ne ise, buna fiilen katılabilme bir ölçüde öğretmeyi gerçekleştirmektedir. Hocaların öğrenciye yönelik öğrettiği şeye karşılık olarak öğrencinin de buna fiilen katılabilmesi sonucunda öğrenci için öğrenme ortaya çıkmaktadır.

Eğitim süreci içerisinde eğitime yönelik temel kavramlardan olan öğretme ve bununla beraber öğrenme Heidegger için kavramın fiilen de analiz edebilmesi noktasında oldukça önemlidir. Böyle bir düşünce zinciri Heidegger'i "öğretmenin öğrenmekten çok daha zor olduğunu" iddia etmeye götürür; çünkü hocaların her bir eşsiz eğitim durumundan doğan taleplere aktif olarak karşılık vererek öğrencilerine öğretmeye muktedir örnek öğrenci olması gerekir (Thomson, 2012, ss. 280-281). Bu noktada Heidegger'in değindiği önemli noktalardan bir tanesi hocaların, yalnızca öğrenciye oranla çok daha fazla bilgi ağına sahip olabilmesi ve bunu içselleştirebilmesi değildir. Heidegger için bu da önemli ve gereklidir. Ancak öncelikle olarak öğrencilerine, öğrenmeyi öğretmek gibi bir durumu söz konusudur. Bunun da yolu, hocaların da öğreneceklerinin hiçbir zaman bitmeyeceğinin bilincinde olarak öğretmesidir. Bundan dolayı Heidegger için öğretme kavramı içinde, hoca yalnızca öğrencilerden bilgi birikimi olarak çok daha ileride olduğu için öndedir. Ancak onun öğrenmeye, öğretme yolu hiçbir zaman bitmez. Bu sürekli olarak devam eden bir eylemdir. Hoca kendisine yüklenen öğretilen olma görevinin farkındadır.

Bir şeyin öğretilmesi ve genel olarak öğretmek kavramı, öğrenciye bilinçli olarak araştırma ve düşünme ile yol aldığı süreçte hakikati bulabilme imkanı tanıyabilmesi demektir. Düşünmeye muktedir olmak için, öğrenmenin ne olduğunu öğrenmemiz gerekir. İnsan, eylemini ve eylemeyi terk edişini, her defasında kendisine verilen en asli olana ilişkin teselliye uygun kıldığı sürece öğrenir. Düşünmeyi ancak, kendisi hakkında düşünülmesi gerekene özenle dikkat kesildiğimiz takdirde öğrenebiliriz (Heidegger, 2013a, s. 2). Herhangi

bir ‘şey’ ile ilgili düşünme yetimiz, düşünülen o şey üzerine odaklanıp ve ona özenle yaklaştığımız sürece o ‘şey’ i öğrenebilme imkanına sahip oluruz. Öğretme, öğrencinin düşünme ve sorgulama ile ancak hakikati bulduğu ölçüde gerçekleşebilir. Öğretmeyi salt bilgi temelli ele almak, öğrenciyi sınırlandırmaktır. Ancak modernleşme ve teknik gelişmeler ile beraber eğitim ve öğrenme, öğretmek de bilgi temelli açıklanmaya ve kurumsallaşmaya başlamıştır. Artık eğitim de kitlesel ve toplumsal yapıların verileri olarak görülmeye başlanmıştır.

Kaynağında iki bin beş yüzyıllık batı metafizik geleneği olan bilginin teknik bilgiye dönüşerek sorgulayıcı düşünmenin yerine geçmesi, felsefî düşüncenin başlangıcı olarak kabul gören Antik Yunan düşüncesine geri dönmeye ve modern dünyayı başta üniversiteler ya da yükseköğretim kurumları olmakla birlikte tüm kurumlarıyla birlikte krize sürükleyen sorunun ne olduğuna bakmayı zorunlu kılar (Kurtar, 2016, s. 54).

Bilgi, artık teknik ve teknolojik gelişmeleri ile araçsallaştırılmış, sorgulayıcı ve düşünmeye yönelten bilgi, yerini yalnızca tekniğin sağlayıcısı bir konumda açılmıştır. Eğitimde, bilgiyi teknolojiyle araç haline getiren sistem içerisinde Antik Yunandaki bilgi anlayışına geri dönebilmek bu sorunun çözülebilmesine yardımcı olacaktır. Modernleşme ile beraber eğitim kurumlarındaki bilginin bu yönde farklılaşmasının sebebi olarak Heidegger, pratik ile teorinin belli başlı alanlar dahilinde ele alınması ve birbirlerinden bağımsız, çok farklı kavramlar olarak ayrıştırmakta olduğunu ifade eder. Heidegger’e göre, modernleşme ile beraber ortaya çıkan uzmanlaşma sonucunda bilginin bu anlamından gittikçe uzaklaşmaktadır. Kuram ile eylemler ayrı alanlar içerisinde incelenmesi, kuramın toprağında yetişen eylem olarak Antik Yunandaki gibi yansıtamaz. Bilgi içinde teori ile pratiğin bu denli ayrıştırılması eğitimde ve bilgide gün geçtikçe kurumsallaşmayı arttırmış ve bilginin tek yönlü ele alınmasına neden olmuştur. Ancak Antik Yunan’da bu iki alan birbirinden ayrıştırılmamış aksine teorinin açığa çıkabilmesi pratiğin yolundan geçmektedir düşüncesi hakimdir. Verilen eğitim içinde bu iki alanın birbirinden ayrışması okulda verilen bilgilerle, yaşamın oldukça keskin bir çizgiyle birbirinden ayrılması demektir. Ona göre, modern ve kurumsallaşmış dünya theoria’nın praxis’le olan kökensel bağı bu ikiliyi birbirini izleyen ve birbirinden kopuk iki varlık alanı arasındaki ilişki gibi düşünmesi nedeniyle yitirir (Kurtar, 2016, s. 55).

Bizim bu-dünya-içindeki-varlığımızı şekillendiren şey peşinden koştuğumuz, örtüsünü kaldırarak somutlaştırdığımız bilgidir. Heidegger varoluşu temelde bilginin şekillendirdiğini iddia ederken akademik gelişme tarzlarındaki mesleki değişimleri düşünmüyor değildir; bildiğimiz şeyin pratiğini yapmamızı gerektiren bir tür pedagojik tutarlılığı ya da icra tutarlılığını da öne sürüyor değildir. Yapmak istediği şey daha ziyade bizi daha önce-zaten örtülü bir şekilde kılavuz metafizik önkabullerimiz şekillendirmiş olduğu için, bildiğimiz

şeylerin pratiğini yapamayacağımız izleniminden doğan sıkıntı verici duyguyu vurgulamaktır (Thomson, 2012, s. 253).

Heidegger'in bu bağlamda vurguladığı nokta, aslında temelde varlık ve insan anlayışına dayanmaktadır. Varlık ve insana dair yaklaşımlarımızda belirli önkabullerden sıyrılmadan bazı metafizik önyargılarla varlığı ve insanı ele almak, nihayetinde sorgulamamaya götürmektedir. Bundan dolayı verilen bilgilerin gerçekte, pratiğe ve eyleme dönüştürülmemesi ve gittikçe uzaklaşması eğitimdeki temel sorunlardan biridir.

Heidegger'in uzmanlaşmaya ve ayrıklaşmaya yaptığı eleştirilerin temelinde bilim alanları arasındaki bağlantının her geçen gün daha fazla kopması ve kökten birbirlerinden uzaklaşmasıdır. Heidegger'e göre bizler, bilimin özünü kavramak ve bilimlerde ilerlemek istiyorsak öncelikle, onun hangi koşullarda ayakta kalabileceğini belirlememiz gerekir. Bu yolda iki sonuç bizi beklemektedir Heidegger'e göre; ya bilim ilerleyen zamanlarda bizim için varolacak ya da bilim çok hızlı bir şekilde son bulacaktır.

Heidegger'in, 1933 yılının Nisan ayında Freiburg Üniversitesi Rektörü olarak görev başına geçtiğinde, yaptığı ünlü "Alman Üniversitesinin Kendini Hakim Kılması" başlıklı konuşması, bizler için eğitim konusundaki düşüncelerinde bir rehber niteliğindedir. Heidegger, burada Alman Üniversitelerini temel alarak konuşmuş ancak genel olarak bilimlerin yerini, eğitimi ve üniversiteleri ve rektörlüğü ele almıştır.

Heidegger, Rektörlük konuşmasında bilimin nasıl ayakta kalabileceğine dair şunları söylemiştir:

Kendimizi ancak ve ancak tinsel-tarihsel varoluşumuzun başlangıcının kudretine yeniden bıraktığımızda bilim ayakta durabilir. Bu başlangıç Yunan felsefesinin doğuşudur. Bu başlangıçta garbi insan bir ulus halinde ve bu ulusun dil gücünden yararlanarak ilk kez bir bütün olarak var olana karşı durmakta ve var olanı bizatihi varlığı içinde sorgulamakta ve kavramaktadır. Bilip isteseler de istemeseler de bütün bilimler felsefedir. Bütün bilimler felsefenin sözü edilen başlangıcına tutuklanmışçasına bağlıdırlar. Bilimler kendi özlerinin kuvvetini buradan temin ederler – bu başlangıcın hakkını vermeleri koşuluyla (Ökten, 2006, s. 156).

Bilimlerin modernleşme ve teknolojik gelişmelerle gün geçtikçe daha çok uzaklaşması bütün bilimlerin aslında felsefe olduğu gerçeğini değiştirmez. Ancak uzmanlaşma, örneğin doğa bilimleri ve sosyal bilimler şeklinde bir ayırım yaparak aralarındaki mesafeyi daha da uzaklaştırmıştır. Doğa bilimleri ve matematik, verileri kendi bilim alanları içerisinde ele aldıklarını ifade ederler. Fakat aslında hepsinin temelinde felsefe yer almaktadır. Bilimler arasındaki mesafeyi ne kadar aza indirirsek bilimler o ölçüde bizler için varolur. Varolanların bir varolan olarak kendi varlığı içerisinde sorgulanması ve açıklanması gerekmektedir. Burada da dönüş Yunan felsefesine olmalıdır. Çünkü bilim alanlarının gittikçe ayrılması Dasein'ın

tinsel varoluşunu unutturmuştur. Bu tinsel yaklaşım, Dasein'ı bütünselliği içerisinde etkiler. Herhangi bir ayrılık gözetmeksizin bütün olarak Dasein'ı sarar.

Bu noktada Antik Yunanda eğitim, salt bireylerin bilgilendirilmesi olarak görülmemekle birlikte, eğitimin de bir tini olduğu görüşü vardır. Heidegger'e göre, modern çağ içerisindeki eğitimde de eksik olan ve değinilmeyen nokta, eğitimin tininin olduğudur. Ona göre okullarda eğitimin tini olduğu, teknoloji ve bilginin anlamının değişmesiyle birlikte, bu çağda tinsellik de unutulmuştur.

Heidegger, Rektörlük konuşmasında bu durumu şöyle ifade eder: Ayrıca Yunanlılar için bilim, bizi bilincinde olmadıklarımızın bilincine vardırان salt bir araç değil, bir bütün olarak Dasein'ı keskin bir kıvamda tutan ve çepeçevre kavrayan bir kudrettir (Ökten, 2006, s. 157). Heidegger'e göre eğitimin, eğitsel bir tini vardır. Bunun çok önceki zamanlarda kaldığını ve artık unutulduğunu ifade etse de, düşünme temelli bir eğitimin mümkün kılınabilmesi için ona göre eğitimin, tinini ön plana çıkarmalıyız. Eğitimin tinsel ve manevi bir boyutu vardır.

Yabancılaşma, unutma, birlik ve bütünlüğün ruhundan uzak olma, eğitim üzerine düşünenlerin en çok tartıştığı ve öğrencilerin tavırlarında yaygın olarak gözlemlendiği durumlardır. Bu, eğitim kurumlarının inşa edilme tarzından eğitimin biçimine değin her şeyi saran bir ruhtur. Evden uzak olma ya da evine ait olmama hali. Modern çağı tümüyle sarıp kuşatan bu ruh halinde öğrenilenler ve yaşanılanlar arasındaki yarık çok büyüktür ve gittikçe büyümektedir de (Kurtar, 2016, s. 65).

Heidegger, artık modern çağ eğitiminde düşünmenin eksikliğini vurgulamıştır. Ona göre öğretim, hocadan öğrenciye doğru tek yönlü bir bilgi akışı demek değildir. Eğitim bu çağda, yalnızca kuramsal boyutuyla sınırlandırılan bir alan olarak kalsa da düşünmenin yolunu açan bir süreç olmalıdır. Ona göre modern çağda verilen eğitimde en büyük sorun, sorgulamıyor ve düşünmüyor oluşumuzdur. Heidegger'e göre eğitimin en önemli amaçlarından başlıca olanı bireye, kendini sorgulatmasıdır. Bir insan olarak neden eğitildiğini sorgulamalı ve öncelikle kendisi için neleri sağlayacağını düşünmelidir. Sorgulama ve düşünme eğitimin temelleridir. Sorgulama da sürekli bir yolda olmadır ve sonu gelmeyen bir düşünmedir. Eğitim de böyle olmalıdır. Öğrenmek, bir bilgi kalabalığı yığını depolamak, bu yolla da sorgulamanın yollarını kapatmak değildir (Kurtar, 2016, ss. 65-66).

Heidegger'in insanın kendini, yaşamını sorgulaması ve düşünmesinin gerekliliğinin köklerini Antik Yunan'da Sokrates'de bulmaktayız. Heidegger'in eğitimin tinini yeniden oluşturabilmek için vurguladığı nokta, Antik Yunan'da unutulmayan tinselliğin, modern ve teknolojik çağ içerisinde de unutulmamasıdır. İnsanları “ruhlarına özen göstermeye” çağıran Sokrates, şu halde, onların bu konuda gerekli özeni göstermediklerini, bunun için gerekli

özbilinçten yoksun olduklarını ima eder (Cevizci, 2011, s. 220). Yaşamında tinselliğine değer veren ve ruhuna eğilen insan, düşünme ve sorgulama zemininde hareket edebilmeye başlar. Ben tanrının devletin başına tebelleş ettiği bir atsineğiyim; her gün her yerde dürtüyor uyarıyor, azarlıyorum, ardınızı bırakmıyorum (Platon, 2011, s. 27) diyen Sokrates, sakin ve dingin bir şekilde yaşamı sorgulamayan insanlar için kendine, onları huzursuz eden, alışkanlıklarını alt üst eden bir atsineği gibi olduğu benzetmesini yapar. Sokrates'e göre, insanlar yaşamlarında zenginliğe, şana, şerefe tinsel yönlerinden daha çok önem verdikleri için insan olarak ne üzerine hareket etmeleri gerektiği konusunda düşünmemektedirler. Ancak akıllı ve düşünen bir varlık olarak insan, ruhu üzerine düşünmediği sürece yalnızca insan varlığına ait olan, sorgulama ve irdeleme gücünden de uzaklaşmaktadır.

Platon'un Aporetik ya da Sokratik olarak bilinen ilk dönem diyaloglarında sıkça rastlanan ve felsefi düşünmenin kaynağı olarak konumlanan sorgulama, Heidegger için, bilmenin en yüce formudur (Kurtar, 2016, s. 56). Heidegger için sorgulamanın ilk aşaması varlığın aslında ne olduğunu irdelemekle başlar. Öyleyse felsefe, var olan şeyin varlığı konusunda sürekli bir sorgulamadır; insanın, aynı zamanda genel olarak varlık olan kendi varlığına giden yolu bulmak uğraşıdır, kendi var oluşunu bununla eşgüdümlü kılmak çabasıdır (Oizerman, 1998, s. 95). Yıllar önce sorgulamanın ve düşünmenin önemini vurgulayan Sokrates, bu bağlamda Heidegger felsefesini etkilemiştir. Sokrates, "sorgulanmamış bir hayatın yaşanmaya değmeyeceğini" ifade eder (Platon, 2011, s. 34). Hayatında kendisine verilen bilgileri sorgulamadan, irdelemeden kabul etmek insanlar için en başlarda kolay ve huzurlu görünebilir. Ancak düşünme gücünden yoksun insanlar, onlara sunulanlarla yetinir. Fakat olaylara eleştirel bir gözle bakabilen, nedenini irdeleyen ve niçin öyle oldukları temelinde sorgulayan insan kendine ait olan düşünme gücünü gerçekleştirebilir. Kısacası, "sorgulanmamış bir yaşam süren" insanların hayatları kendi ellerinde ya da kendi kontrollerinde değildir; onların denetimi dışarıdan gelmektedir (Cevizci, 2011, s. 223). Sokrates'in ifade ettiği sorgulanmamış yaşam, başkalarının yönlendirmesiyle meydana geldiği için insanı kendi ruhundan, kendine ait olandan uzaklaştırmaktadır. Heidegger'e göre, eğitimde yeniden canlanması gereken bu tin ve sorgulama gücü, öğrencilerin kendilerine ait olanı bulmaları noktasında oldukça önemlidir. Öğrencilerin hakiki olana ulaşabilmesi ise, öncelikle kendi varlığı üzerine düşünmesi ve sorgulamasından geçmektedir.

Heidegger'e göre Dasein'in kendine ait olanı bulabilmesi, otantikleşmesi bu sorgulama sürecindeki eğitime bağlıdır. Dasein'in düşünmemesi ve sorgulayıcı olmaması, eğitilmiş bir insan olsa da, onu herkesten farklı kılmaz. Heidegger'in vurguladığı "hakiki eğitim" öğrencilere, öncelikle kendilerini bulmayı ve özlerini oluşturmaya, bunu fark ettirmeyi

sağlar. Hakiki eğitim bizi tekrar kendimize, zaten olduğumuz yere (Varlığımızın Sein, Oradasına Da) geri götürür, bize “orada” “ikamet etmeyi” öğretir ve bizi bu süreçte dönüştürür. Bu kendimize uzanan dönüştürücü yolculuk bir dünyadan düşünceye uçuş değildir; asıl “insani misafirhaneye” refleksif bir dönüştür (Thomson, 2012, s. 266). Heidegger’in vurguladığı hakiki eğitim, Dasein’ı olduğundan başka bir tarafa çekmez. Çünkü Dasein, zaten orada varlık olarak varolmaktadır. Ancak kendine ait olanı bulabilmesi ve kendi ile varolabilmesi için hakiki ve asli bir eğitim süreciyle kendine, kendi tinselliğine yönelmelidir. Onlar’ın içinde günlük hayatında koşturarak, kendi benliğine yönelmeyi unutan Dasein’ı bu alandan ve herkesin dünyasından uzaklaştırır, orada varlık olarak kendinde bir dönüşüm meydana getirerek, tekrar dünyaya geri döner. Ancak artık Dasein, bir önceki dünya-içinde-varolan olmasıyla, hakiki eğitimden sonraki süreçte artık aynı Dasein değildir. Çünkü o otantik ve kendi özünü oluşturan, bu özüne yönelen ve eğilen bir Dasein’dır. Bu eğitim yolculuğunun hedefi basit, fakat edebi açıdan devrimcidir: çok derin biçimde gömülü olduğumuz dünyadan uzaklaştıktan sonra çok daha refleksif bir şekilde bu dünyaya tekrar geri gelmek suretiyle kendimize geri dönerek tam bir daire çizmek (Thomson, 2012, s. 267). Dasein’ı otantikliği ile bir araya getiren eğitim, ona kendinden, kendi varlığında ikamet edebilmeyi ve artık burada kalabilmeyi sağlar. Çünkü bu eğitim ile beraber önemli olan Dasein’ın kendine dönüşü içselleştirebilmesi ve burada ikamet etmesidir. Hakiki eğitim, Dasein’ı kendi asli varlığına, kendine, varoluşuna ve özüne yaklaştırır.

Eğitimin ilk ve öncelikli görevi, öğrencilerin kendine ait yolu bulabilmesi, özünü oluşturabilmesi için yolu açmasıdır ki bu durum, egzistansiyalist eğitim düşüncesinin temelinde yer alan savlardan bir tanesidir. Çünkü öğrencinin kendi yetenek ve becerilerini keşfetmeyi, düşünmeyi, sorgulamayı unutturarak, yalnızca belli başlı sistemler içerisinde, öğrencileri belirli kalıplar halinde standartlaştırmayı gerçekleştiren eğitim, insanın bir varolan olarak kendisine hiçbir açık alan bırakmamaktadır.

Aslında Heidegger’in hakiki eğitim ile ortaya koyduğu eğitim anlayışı ontolojik temellidir. Çünkü varolanlar ve varlıklar üzerinden temellendirilen Dasein’ın kendine ve özüne yönelmesi ve orada varlık olarak kendini gerçekleştirmesi eğitimin ontolojik olarak ortaya çıkardığı en önemli göstergeleridir. Bu bağlamda hakiki eğitim ile varolanların üzerindeki gizi açma ve Dasein’ın kendini bulabilme, kendine yönelme sürecini Platon’un Mağara Benzetmesi ile beraber ele alır. Çünkü Platon’un hakikat anlayışı her şeyden önce düşünmenin öğrenilmesiyle ilgilidir. O, öğrencilerine nasıl düşünebileceklerini öğretir (Kurtar, 2016, s. 59).

Şeyler bizlere kendiliklerinden açık olarak yönelmezler. Hakiki eğitimde önemli olan varlıkların gizini açabilmek, keşfedebilmek ve hakikati bulabilmektir. Bu sonlu bir yol değil hatta sürekli bir yolda olabilmektir. Mağaradaki karanlıktan aydınlığa çıkabilmek, hakikati bulabilmek kolay ve bir anda olabilecek bir durum değildir. Bu sıkıntılı ve uğraştırıcı bir şeydir. Ancak modernleşme ve teknoloji ile gerçekleşen eğitimde, sürekli olarak hakikatin yolunda olma ve bu yolun aydınlanmasını sağlama teknik aletler ve modernite ile kapatılmıştır. Çağdaş eğitim krizimizin izleri, Heidegger’e göre, Platon’un özgün eğitim anlayışının ontotarihsel ölümünde aranabilir ve bu eğitim anlayışının ölümü olarak anlaşılabilir; dolayısıyla “paideia’nın bu özünün” dekonstrüktif keşfinin, bahis konusu krizin başarıyla ortadan kaldırılmasında hayati bir önemi vardır (Thomson, 2012, ss. 260-261). Paideia, yunanca çokanlamlı bir kelime olmasının yanı sıra eğitim anlamına gelen karşılığı bulunmaktadır. Heidegger’e göre, filozof basit ve aşık olana değil, gizli, derinlikli ve karmaşık olana yönelir. Çünkü onun için hakikate ulaşma sürecindeki yol, ancak gizi açığa çıkarmaya çalışarak mümkündür. Bu, eğitimde de böyle olmalıdır. Mağara Benzetmesindeki gibi bitmek bilmeyen bir hakikat arayışında, filozofun karanlıkları aydınlatmaya çalışması gibi, eğitimde de bu görev, Heidegger’e göre, hocalara ve rektörlere düşmektedir. Hakikati anlatmak ve göstermek için mağaraya dönen filozoflar, eğitimde hocalar ve rektörler olmalıdır. Mağarada, karanlıkta gördüklerini aydınlatmaya çalışan, hakikate ulaşabilmek için yardıma ve yol göstericiliğe ihtiyaç duyanlar ise, öğrencilerdir. Mağaradan çıktıklarında, gerçeklerle karşılaştıklarında, gözlerini alan ve canlarını acıtacak olan ışığa ve aydınlığa karşı, onların yanında, hakikat yolunda onlara yardımcı olacak hocaları ve önder rektörlerdir. Öğrencilerin, hakikate ulaşma çabasındaki yolunu hocaları ve rektörleri aydınlatarak, kendilerini bulabilmeleri için yardımcı olmalıdırlar.

Heidegger’in eleştirdiği çerçeveleme olarak eğitim içerisinde yer alan öğrenci, mağaradaki bir tutsak olarak bu eğitimin, mağara duvarındaki gölgelere sebep olduğunu ve aslında hakikate ulaşma yolunda birer engel olduğunu fark etmesi ile birlikte ontolojik ve hakiki eğitim süreci başlamış olur. Birinci aşama olan mağaradaki tutsaklık, çerçevelenmiş eğitimde öğrencinin zincire vurulmasıdır. İkinci aşama olarak da zincirlerinden kurtulur ve gördüğü gölgelerin sebebini arama yoluna düşer. Heidegger için en önemli ve hakiki eğitim için elzem olan üçüncü aşamaya geçiş gerçekleşmeye başlamıştır: mağaradan çıkar ve aydınlığa, ışığa çıkarak gizi açmaya çalışır. Bu durum da öğrenci için hakiki eğitimin dönüm noktasını oluşturur. Bu aşamada öğrenci için gerçek özgürlük ve hakikate ulaşabilme yolu açılmış demektir. Heidegger’in hakiki eğitim yolu olarak kullandığı bu metaforun en önemli boyutu, üçüncü adımdır. Heidegger’in sık sık tekrarladığı hakiki eğitimin öğrencilere “özleri”

fark etmeyi, öğrettikleri iddiası yalnızca bir Platonik kibir değildir; üniversitenin yeniden birleştirilmesi programında kesinlikle hayati bir rol oynar (Thomson, 2012, s. 276).

Hakiki eğitim son aşama yani dördüncü aşama olarak, mağaraya dönüş ile birlikte bu sürecin en önemli aşamalarını geride bırakmış olur. Heidegger'in yorumunda mahkumun “dört farklı ikamet/yaşama mekanı”, ontolojik eğitimin, öğrencilerin ‘teknolojik ifşa moduna bağlılıklarını’, onları farklı-olan-şeylerin varlığını anlayacak şekilde özgürleştirerek kıldığı, birbirini izleyen dört aşamaya tekabül eder (Thomson, 2012, s. 272). Burada hoca ve rektörü ile hakikate ulaşabilme yolunda çaba sarf eden, uğraşan ve gördükleriyle mağaraya dönen Dasein dönüşmüş ve değişmiş olarak geri döner. Bu geri dönüşte de hocanın, çerçeveleme eğitim anlayışından çıkarak, hakikate ulaşabilmek için öğrencilerine yardımcı olan, bir öğreten olarak ontolojik eğitimi gerçekleştirmeye çalışması başlar.

Başka bir söyleyişle, Heidegger öğrencilerini kendi öteden beri varolan ontoteolojik eğitimlerine karşı eğitmeye çalışır. O daha sonra bu eğitime-karşı-eğitimi basitçe “öğretim” diye adlandırır (Thomson, 2012, s. 271). Heidegger, ontoteolojik eğitim politikalarına karşı ontolojik eğitimi ve hakiki eğitim ile hakikatlere ulaşabilme yolunun önünü açmaya çalışır. Ona göre, metafizik temelli eğitim –ontoteolojik eğitim- ile mücadele edilmelidir. Heidegger için insanın varlık ile olan ilişkisi metafiziğin ön kabullerinden bağımsız bir şekilde ele alınmalıdır. Varlığın ne olduğuna dair sağlam bir zemin oluşturabilmek ontoloji ile mümkündür. Bu durum, Heidegger'in eğitime dair görüşlerini de şekillendirmiştir. Eğitim politikalarını metafizik temelli oluşturmak, hakikate ulaşma yolunda tam olarak hakikatin üzerindeki örtüyü kaldıramaz. Bu noktada önemli olan, hakikate ulaşabilmek adına varlığa ontolojik temelli yaklaşabilmektir. Metafizik bir alanda ontolojik eğitim değil, yalnızca ontolojinin merkezinde geliştirilen bir eğitim, yani hakiki eğitim ile oluşturulmalıdır. Heidegger'in amacı, Platon'un Mağara Benzetmesi aracılığıyla bize öğrenmenin bir oluşum olduğunu ve daima açık olandan gizlenene, karanlık ve sessiz hakikate yol aldığını anlatmaktır. O halde, eğitimin hakikati karanlık, sessizlik ve de gizdir (Kurtar, 2016, s. 59). Çünkü son aşama olarak dönüş yine mağaranın içinedir. Giz ve karanlık sürekli yolda olmaktır ve hakikate ulaşabilmek için bitmeyen bir yoldur. Heidegger'e göre eğitimi, bir çerçeveleme olarak eğitim anlayışından ancak Mağara Benzetmesi ile yani, Heidegger' in bununla beraber ortaya koyduğu ontolojik eğitim ile kurtarabiliriz.

Üniversite ve öğretmen-öğrenci.

Heidegger, 1933 yılında yaptığı rektörlük konuşmasında öncelikle olarak Alman Üniversitelerinin kendini daha ileri bir seviyeye götürebilmesi adına neler yapılması gerektiği üzerinden açıklama yaparken, aslında genel anlamda eğitim, öğretim, bilim ve üniversiteleri

sorgulamış ve bu kavramlar üzerine açıklamalarda bulunmuştur. Bu bağlamda özellikle modernleşme ile beraber daha farklı bir boyuta taşınan üniversiteler teknoloji ve teknik aletler temelinde ele alınmaya başlamıştır. Varolan eğitim sürecinin yeniden ele alınması ve üniversitelerde yeni bir sıçrama ve atılım gerçekleşmesinin gerektiğini vurgulayan Heidegger, bu sıçramayı Alman öğrenciler için ele alsa da, bilgi yuvası olarak tanımlanan üniversite kavramının genel olarak iyileştirilmesi ve tanımında kullanıldığı gibi gerçek anlamda bir bilgi yuvası haline gelmesi noktasında tüm üniversiteler ve eğitim sistemleri için açıklamalarda bulunmuştur.

Bunun için de öncelikli olarak bu kavramların özünde ne olduğu, modernleşme ve teknoloji ile beraber hangi yönlerden ele alınması gerektiği belirlenmelidir. Bu noktada Heidegger'in yaptığı rektörlük konuşması, bize rehber niteliğinde bir kaynak olmaktadır. Çünkü Heidegger bu konuşmayı salt bir eğitimci ve yönetici olarak değil, bütün bu özelliklerinin yanı sıra filozof kimliğini de ön plana çıkararak yaptığı için sorgulama, irdeleme üzerinden temellendirildiğinden bizlere de genel anlamda, eğitim ve üniversite kavramları için yol gösterici olmuştur.

Heidegger eğitimin bir tini olduğunu, teknoloji ile beraber eğitsel tinin unutulduğunu ifade eder. Heidegger için eğitimin manevi yönü, tini öğrencilerin öğrenmesi gereken bilgilerin yanı sıra, onlara insan olmanın ne anlama geldiğini ifade eder. Çünkü ona göre, üniversiteler eğitimin bu tinsel yönünü kaybetmişlerdir. Üniversitede yitirilen tinin geri kazanılması noktasında bir atılım gerçekleştirilmelidir. Tin azimdir. Tinin “manevi” bir yönü vardır. Bu manevi yön, görev ve sorumluluk getiricidir. Rektörlük, bu manevi görev ve sorumluluğun en üst tezahürüdür (Ökten, 2002, s. 38). Heidegger için üniversitelerin tinini geri getirilmesinde önderlik edecek olan rektörlerdir. Heidegger'e göre rektörlük görevi hayatta gerçekleştirilebilecek en kutsal görevlerden bir tanesidir. Üniversiteye önderlik edecek ve öğrencilerinin hakikati bulma yolunu aydınlatması gereken lider rektörlerdir. Heidegger'e göre, Sokrates'in hakikati görme ve gençleri ondan haberdar etme görevinde olduğu gibi, rektörler de hakikatin izlenmesinde onun yollarını aydınlatacak gerçek kılavuzlar ve hatta filozoflar olmalıdır (Kurtar, 2016, s. 58). Heidegger, rektörlük konuşmasına bu tinsellik ışığında başlamaktadır: “Rektörlük görevini devralmak bu yüce okulun tinsel önderlik sorumluluğunu üstlenmek demektir” (Ökten, 2006, s. 155).

Üniversitelerde yeni bir sıçrama ve üniversitelerin kendi özüne dönüşlerini sağlayacak olan filozof-rektörlerdir. Hocalar ve öğrencilerden oluşan bir bütün olarak üniversite, kendi özüne yeniden geri dönmeli, kendini hakim kılmalı ve dünyayı teşkil edici bütün güç ve kudretlerin önderi olmak zorundaydı (Ökten, 2002, ss. 39-40). Üniversitenin özünde ise

sorgulayıcı ve eleştirel düşünme yetileri yer almaktadır. Heidegger'in olması gereken eğitim olarak açıkladığı hakiki eğitim ile üniversitenin özüne doğru bir atılım gerçekleştirilebilir. Heidegger insanı ele alırken vurguladığı en önemli noktalardan bir tanesi, insanların artık düşünmemesidir. Dolayısıyla üniversitelerden beklenen yegane yönelim ise öğrencilerin bu yönde ilerlemesi ve kendilerini geliştirmeleridir. Dasein için bilim, eğitim bu anlamda kendini içerisinde bulduğu bir şeydir. Dünyaya fırlatılmış olduğu gibi, eğitim içerisinde de bunu kendi özü ve otantikliği içerisinde bir zemin üzerine yerleştirmelidir.

Üniversite kavramı içinde, bilgi, düşünme ve sorgulama kavramlarını da barındırır ve hatta bu kavramların hayat bulduğu en önemli alanlardan bir tanesidir. Ancak Heidegger'e göre, üniversiteler de düşünmeden ve sorgulamadan uzaklaşmışlardır. Bunun sebebi de modernleşme ile beraber gelen gelişmelerle birlikte amaçlara çok hızlı bir şekilde ulaşabilmemiz için her şeyin birer araç olarak görülmesidir. Özellikle teknik aletler ve teknoloji ile meydana gelen kurumsallaşma ve araç temelli hareket etme üniversitelerdeki tını ve düşünme, sorgulama süreçlerini köreltmıştır. Çünkü böyle bir ortamda varlığın ne olduğu üzerine bir düşünme meydana gelmemektedir. Üniversiteler öncelikle, yapısal olarak kendi varlığının ne olduğu üzerine düşünmeli ve bu süreçte eksiklerini belirlemek amacıyla kendi özüne bakmalıdır.

Heidegger öğretmen-öğrenci kapsamında öz ile ilgili rektörlük konuşmasında şunları ifade etmektedir:

Öğretmenlerin öze yönelik iradesi, bilimin özünü kavrayan bilginin sadeliğini ve genişliğini görüp uyanmalı ve kuvvetlenmelidir. Öğrencilerin öze yönelik iradesi ise, kendisini bilginin en yüce netliğine ve terbiyesine zorlayarak yükselmeli, ulusu ve devletin bilgisinin de bilimin özüne dahil edilmesini talep etmeli ve bunlara belirleyici biçimde müdahale etmelidir (Ökten, 2006, s. 162).

Bilimin ve bilginin ne olduğu gören ve bunun bilincinde öğrencilerine yolu açacak olan öğretmenlerdir. Öğretmenin bilginin özüne yönelmesi, öğrencinin hakikati bulma yolunda sarf ettiği çabayı kolaylaştırır. Ancak düşünüre göre, öğrenci de özü oluşturabilme sürecinde bilgiyi en üst seviyesinde elde etmeye çalışmalıdır. Bu yol karşılıklı çaba ile ve tinsel bir birliktelik ile kendini görünür kılmaktadır. Üniversite kapsamında dikkat edilmesi gereken noktalardan bir diğeri de, üniversitelerin yeni bir atılım gerçekleştirmesi hocaların, öğrencilerin ve rektörlerin aralarındaki kutsal ve tinsel bağ ile meydana geleceğidir. Hem eğitimciler hem de öğrenciler, bu ilişkinin tinsel yönünü içselleştirdiklerinde, üniversitelerde değişim ve dönüşüm başlayacaktır. Bu değişim yüzeysel ve üniversitenin özünü oluşturmadan gerçekleşmemelidir.

Eğitimin ve onun kurumsal alanlarının bir izlek, şema ya da kalıplaşmış modeller ağı olarak algılanması eğitimin kendine özgü dünyasını ve varlığını yitirmesine neden olmuştur ve olmaya da devam etmektedir (Kurtar, 2016, s, 64). Bu noktada önceden belirlenmiş kurumsal şemalar alanında gerçekleştirilmesi gereken hedefler yer almaktadır. Bu hedeflere ulaşabilmenin yolu eğitimden geçmektedir. Dolayısıyla eğitime yalnızca kurumsal ve hedef odaklı yaklaşılması, eğitimin tinini ve manevi boyutunu unutturmaya başlamıştır.

Heidegger'in vurguladığı gibi, çerçeveleme olarak eğitim yöntemi, eğitimin her aşamasına uygulandığı için temelde bilginin yuvası olarak görülen üniversitelerin artık diğer eğitim aşamalarından bir farkı kalmamıştır. Ancak üniversiteler hocalar ve rektörler ışığında hakikate ulaşabilme ve öğrencilerin karanlıktan aydınlığa çıkabilmelerini sağlayan en temel eğitim kademesidir. Fakat genel-geçer ve yüzeysel eğitim politikaları ile bu durum üniversitelerde açığa çıkması gereken hakikatin üzerini örtmüştür.

Nitekim Heidegger, bu konuda rektörlük konuşmasında şunları ifade eder:

Fakülteler, kendi çevrelerini saran Dasein'ın sıkıştırıcı kudretlerini ulusun biricik tinsel dünyasına şekillendirerek dahil etmek için, kökü kendi biliminin özünde bulunan tinsel yasalar koyma imkanına açıldıkları takdirde birer fakülte olurlar. Bir bölüm, daha baştan itibaren söz konusu tinsel yasanın kapsamına girdiği ve bölümsel sınırları bu suretle ortadan kaldırarak kokuşmuş ve sahte görüntüsel mesleki terbiye düzenini kırdığı takdirde bir bölümdür (Ökten, 2006, s. 161).

Heidegger'in ifade ettiği tinsellik aslında bilimlerin kökeninde mevcuttur. Bundan dolayı düşünür, eğitim söz konusu olduğunda Antik Yunan'da ki eğitimin tinselliğine dönülmesi gerektiğini ve öğrencinin hakikate ulaşarak, gizi açığa çıkarmasının Platon'un Mağara Benzetmesi ile temellendirmesi bunun göstergeleridir. Heidegger'e göre, teknoloji ile beraber modernleşen eğitim hayatı ile unutilan bu tinselliği, yeniden canlandırabildikleri takdirde fakülte olmağın gereklerini yerine getirmiş olurlar. Çünkü bu tinsellik bilimlerinin temelinde yer almaktadır.

Heidegger'in üniversite söz konusu olduğunda karşı çıktığı noktalardan bir diğeri de, bilimlerin ayrışmasıyla beraber fakültelerde açılan bölümlerin de o ölçüde birbirinden keskin çizgilerle ayrılmış olmasıdır. Bölümlerin gün geçtikçe çok daha fazla kutuplaşmasının nedeni olarak da mesleki eğitimlerin birbirlerinden farklı süreçler içerdiği şeklinde kurumsallaşmalarıdır. Ancak Heidegger bölümlerin, birbirlerinden bu denli kopuk ve uzak olmasını eleştirir. Uzmanlaşma ve mesleki eğitim adı altında yapılan bu ayrımın iki türlü yolu vardır. Bu, hem bölümlerinde ders veren akademisyenler için hem de seçtiği bölümde okumakta olan öğrenciler için bilginin hakikatinin ortaya çıkarılması anlamında bir problem haline gelmektir. Heidegger'e göre hocalar ve öğrenciler için meydana gelen bu sorunun

asında temelinin aynı olduğunu ifade eder. Uzmanı oldukları alan dahilinde öğrencilerini yetiştiren hocaların salt bu alan üzerinden hakikat arayışında olmaları kısıtlayıcı bir ortam yaratırken, öğrencilerin de mesleki eğitim adı altında yalnızca mesleki bilgilere yönelmesi hakikati görmelerine engel olur.

Heidegger'e göre fakültelerin, bölümlerin tinsel ve düşünme, sorgulama temelli ayrışması bu bilimlerin kökeninin aynı olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. ...Rektör'ün rolü, üniversiteyi farklı disiplinlerin ontolojik sorgulamaya ortak bağlılıkları mihverinde birleştirmektir (Thomson, 2012, s. 202). Bölümlerin varlığın ne olduğu üzerine düşünmesi ve çıkılan yolda bilgiye, hakikate ulaşabilme süreci her fakülte için söz konusudur. Heidegger için bu durumu ortak bir zemin üzerinde bir araya getirebilecek olan da lider konumundaki rektördür.

Eğitim süreci içinde liderlik, hem öğretmen hem de rektör için oldukça önemlidir. Öğretmenlerin ve rektörlerin önder lider konumunda olması eğitimi yönlendirmektedir. Sınıfın iyi yönetilmesi, eğitimde başarılı olmak için ilk adım olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, öğretmenin liderlik rolü ön plana çıkmakta ve grup dinamizmini bilmesi önem kazanmaktadır. Bunun için yönetim ile öğretim birbiriyle bağlantılı olmaktadır (Küçükahmet vd. 2012, s. 11). Sınıf yönetimini başarıyla yönlendiren bir öğretmen, disiplini, lider bir yönetici olarak sağlayabilmiştir. Bu bağlamda öğretmen ve rektör, öğrenci ile kurduğu ilişkilerde liderlik rolünü yönetimi sağlayacak şekilde ılımlı bir şekilde sürdürmelidir. Öğretmenlerin rolleri ne olursa olsun, değişmeyen gerçek, sürekli insanla çalışılıyor olmasıdır. Bu nedenle öğretmenin insan ilişkilerinde başarılı olması gerekir. Bu ilişkilerin iyi ya da kötü olması, öğretmenin insan davranışlarını kavrayabilme düzeyi ile ilgilidir (Küçükahmet vd. 2012, s. 94).

Lider ve otorite konumunda olan öğretmen, öğrencilerine öncelikle bir birey olarak yaklaşmalıdır. Öğretmenin ve rektörün, öğrenciye yaklaşımı insan merkezinde şekillenmelidir. Verilmesi gereken bilgilerin ve yönetilmesi gereken sistemin dışında, öğretmenin ve rektörün lider olması, öğrencisi ile kurduğu iletişim aracılığıyla açığa çıkmaktadır. Bundan dolayı liderlerin, insan ilişkilerinde önce kendilerini tanımaları ve anlamaları ile başlayan süreç, sonra öğrencilerini iyi bir şekilde tanımalarından ve sağlıklı iletişim kurabilmeleri ile devam etmektedir. Bu sayede öğrencilerin öğrenme alanlarında daha ılımlı, sağlıklı ve çift yönlü bir iletişim ve eğitim ortamı sağlanabilir.

Hermeneutik ve felsefi eğitim.

Heidegger'in felsefesi içerisinde hermeneutik kavramının yeri ve önemi oldukça büyüktür. Heidegger'e göre, öncelikle felsefesinin en temel savı olan varlığın anlamının ne olduğu üzerine düşünme fenomenolojik ve hermeneutik yöntem ile ortaya çıkarılabilir. Çünkü insana dair yolun aydınlatılması varlık ile olan ilişkisinin açığa çıkarılmasına bağlıdır. İnsanın varlıkları çözümleyebilmesinin yegane temeli anlama ve yorumlamadır. Hermeneutiğin yeri eğitim içerisinde çok önemlidir. Çünkü insanın olduğu her yerde anlama vardır. Aslında doğa bilimleri ve sosyal bilimler olarak bilimleri bir ayrıma tabii tutsak da, doğa bilimlerinin de içerisinde anlama da yer almaktadır. Ancak doğa bilimleri, evreni neden-sonuç ilişkisi içerisinde açıklama üzerinden hareket ederken, sosyal bilimlerde anlama ve yorumlama fazlasıyla etkindir. İnsanın anlama ve yorumlama gücüne dayanan hiçbir yerde belirli etkenlerden, neden-sonuç ilişkisinden bahsedemeyiz.

Hermeneutik bir anlama ve yorumlama etkinliğidir. Hermeneutik kavramı, Yunanca bir fiil olan ve yorumlamak olarak tercüme edilen hermeneuein'den ve isim olarak da yorum anlamındaki hermeneia'dan gelmektedir (Manav, 2014, s. 19). Hermeneuein'in üç farklı anlamı vardır: Bunlardan ilki, söylemek anlamıdır. Söylemek, söz ile ifade edilmek isteneni iletmeektir. Bundan dolayı logos ile iç içedir. İkinci anlamı ise, izah etmedir. Açıklama anlamı bu aşamada yer almaktadır. İletilmek isteneni olduğu gibi söylemek ile onu izah etmek aynı şey değildir. Bu anlamda, açıklamak oldukça önemlidir. Yorum ile meydana gelir fakat bir metni açıklamak, onu tüm yönleriyle izah etmenin bireysel boyutunu ön plana çıkarır. Son anlamı ise, çeviridir. Aslında bu anlam eğitim süreci içerisinde insanlar için en önemli unsurlardan bir tanesidir. Çeviri ile beraber filozofların felsefi metinlerine ulaşabilmekteyiz. Anlamanın, sözün ve açıklamanın önemi metinlerde ortaya çıkmaktadır.

Heidegger'e göre ise hermeneutik, zaman içinde yayılıveren ve asla kendisini belirli bir an içinde toparlayamayan insanın kendini anlama çabası olup, bu çaba üzerine kurguladığı şeydir. Dolayısıyla anlama denilen süreç, insanın kendi Varlığının yanında zihnen tasarladığı bir şey olmaktan çıkarak, varolma tarzının kendisi demektir (Manav, 2014, s. 22).

Yine Heidegger'e göre, felsefe anlama ve yorum alanıdır. Bu sebeple ona göre Dasein'in öncelikle kendini; sonrasında ise yönelimde bulunduğu alanı anlamlandırması onun ontolojik bir zorunluluğudur. Hermeneutik bir eğitimden söz ettiğimizde yalnızca formel ve belirli bilgilerin edinildiği bir süreçten bahsetmemekteyiz. Bu anlamda hermeneutik eğitim, yaşamın bütününde ve yaşama yerleşiktir. Bundan dolayı Heidegger'in felsefesinin özünde yer alan Dasein'in kendine yönelip, kendini, otantikliğini bulabilmesi anlama yolundan geçer. Yaşamında gördüklerini iyi bir şekilde anlayabilen ve yorumlayabilen Dasein, Onlar Alanı'ndan çıkarak kendi benliğine döner.

Öncelikli olarak kendi varoluşunu anlamlandırabilmesi ile başlar ve bununla beraber diğer varlıkları irdelemeye ve açıklamaya çalışır. Bundan dolayı hermeneutik aslında yaşamın her alanında yer almaktadır. İnsanın olduğu her yerde anlama ve yorum bulunur. Ancak Dasein'in bu anlamları varoluşsal olarak temellendirebilmesi, herkesten uzaklaşması, Onların lakırtı ile şekillenen yorumlarından kendi otantik anlam gücü ile uzaklaşması gerekir. Heidegger'e göre bu güç Dasein'da varoluşsal olarak yer almaktadır. Ancak bu gücün ortaya çıkabilmesi için kaygı, korku ve sıkıntı gibi süreçlerle yüzleşebilmesini gerektirir. Bu da sağlam bir zemin üzerinde yaşamı anlayabilmeyi gerektirir.

Hermeneutik eğitimde, Heidegger'e göre Dasein'in gücünü ortaya çıkarabilmesi öğrenciyi anlayabilmeye evrilir. Çünkü

Öğrenciyi anlamak veya öğrencinin keşfi diyebileceğimiz bu tutum, onun eğitilebilmesi açısından önemlidir. Bu önemi, Heidegger'in 'potansiyel varlık' kavramı ile ifade edebiliriz. İnsan bir potansiyel (gizilgüç) varlığıdır. Bu potansiyel varlık, tıpkı içinde koca bir ağaç taşıyan tohum gibidir. Tohumun gelişmesi doğal bir süreci izler. İnsanın içindeki tohum ise, yetişip ürün verebilmesi için her zaman ustalıklı bir eğitimi gerekli kılar (Taşdelen, 2006, s. 26).

Heidegger'e göre her insanın içinde pasif halde duran bir potansiyeli vardır. Bu potansiyel gücün ortaya çıkabilmesi için gerekli olan kıvılcım ortaya çıktığında bu gizilgüç, pasif halden aktif hale geçer ve dinamikleşir. Bu Dasein'in ya kendi iç dünyasında yarattığı bir kaygı ve sıkıntı hali aracılığıyla da açığa çıkabilir ya da eğitim süreci içerisinde öğrencinin keşfedilebilmesi ile de aktif hale geçebilir. Eğitim süreci içerisinde bu durum Dasein'in zamansallığı ile ortaya çıkmaktadır. Öğrencinin öğrenmesi bu süreçte iki aşamada değerlendirilebilir. İlki "genel" olandır; otantik olmayan zamansallık yani standartlaştırılmış okul zamanı, ilişkisiz, anlamsız, şimdiki bekleyen bir dizi; araçsal kitleselleşmeyi ortaya çıkarır. İkincisi ise, "uzman" olandır; tekrar ve anlık arasındaki anlamlı ilişki yoluyla beceri geliştirme; bireyleşmeyi ortaya çıkarır (Lewis, 2017, s. 235). Heidegger'e göre, her insanın içinde barındırdığı bir gizilgücü vardır. Ancak bu gizilgüç beraberinde fark edilebilmeyi de gerektirir. Gizilgücünü açığa çıkarabilme, pasif halden aktif hale getirebilme öğrencinin otantik olabilme zamansallığına bağlıdır. Bu durum da onu bireyleştirebilen, Onlar Alanı'ndan ayırabilen uzman ve otantik eğitim sürecine dayanmaktadır. Bu gücünü fark edebilecek bir kıvılcım yaşamayan Dasein bu potansiyelini aktif hale getirebilmesi zor olabilir.

Hermeneutik, varoluşçu eğitim anlayışının temelinde öğrencinin ilgi ve yeteneklerine yönelik eğitim verilmesi bu gizilgücün açığa çıkarılabilmesi için önemlidir. Tohum ve ağaç örneğinde olduğu gibi, küçücük bir tohumdan devasa büyüklükte ağaçlar meydana

gelebilmektedir. İnsan da böyle büyük bir ağaç gibi kendini gerçekleştirebilme yetisine sahiptir.

Heidegger'e göre potansiyel bir varlık olarak insan, varoluşunu ancak böyle anlamlandırabilir. Öğrencinin özünü oluşturtmasındaki süreç, onun öncelikle gizilgücünü ortaya çıkarabilmesine bağlıdır. Bu da yine anlamaya dayanmaktadır. Çünkü öğrenci, bu gücünü pasif halden aktif olarak açığa çıkarabilmesinde öğretmenin onu keşfetmesine bağlıysa da, öncelikle kendini tanımaya çalışmalıdır. Kendini tanımaya ve anlamaya çalışan öğrenci içinde yetiştiği alanlar içinde eylemlerde bulunur. İnsanın eylemler içerisinde bulunması, onun içindeki gizilgücü ortaya çıkarmaya başladığının göstergesidir. Bu bağlamda hermeneutik eğitim için önemli olan nokta, öğrencinin kendini anlayıp, aktifleşen gizilgücü ile yaşamında neleri yapıp neleri yapamayacağını bilebilmesi ve analiz edebilmesidir. Hermeneutik bakış açısı sosyal olgu olduğu için açıklamanın doğasını ve sınırlarını aydınlatır. Bu açıklamalar sosyal dünyaya ilişkin bilgimizi oluştururlar; araştırmacılar, öğretmenler ve öğrenciler zihinsel arayışlarının niteliğini ve ufkunu çizdiği için hermeneutik anlayıştan yararlanırlar (Kissack, 2002, s. 177).

Hermeneutik eğitim, bir sanat eserinin oluşturulma sürecine benzemektedir. Sanatçının yeteneği ve ilgileri doğrultusunda bir eser meydana getirebilmesi, onun kendini tanımasına ve yorum gücüne bağlıdır. Eğitim de öğrencilerin keşfedilebileceği bir şekilde hermeneutik yöntemle oluşturulduğunda, öğrenci bir birey olarak kendi gücünü tanıyabilir. İnsan tasarımları ile kendini gerçekleştirendir. Hermeneutik anlama eğitsel bir yaşantı sürecidir. Bu süreç içinde yalnızca bir şeyin ne olduğu, nasıl olduğu ve niçin olduğu anlaşılmakla kalmaz, aynı zamanda o şeyi yapabilme, üretebilme yeteneği ve yeterliği de kazanılmış olur (Taşdelen, 2006, s. 212).

Heidegger'e göre, dünyaya fırlatılmış olarak Dasein kendini bu tasarımlarla ortaya koyar. Bu durum özellikle sanat eserlerinin oluşturulmasında somut olarak kendini gösterir. Anlamanın tasarım karakteri, dünya-içinde-varolmayı kendi şuradalığının açılanmışlığı bakımından varlık imkanının şuradalığı olarak tesis eder (Heidegger, 2011b, s. 153). Dasein dünyaya fırlatılmış olma durumundan anlama ve yorum gücü ile çıkabilir. Kendini tasarımları ile ifade eden öğrenci, potansiyel bir varlık olarak içindeki gizilgücü fark etmiş ve ortaya çıkarmaya başlamış demektir. Eğitim zamanını koruduğu için, kişinin potansiyelinin kanıtının üretilmesini gerektiren standartlaştırılmış testlerin bir tür homojen saatidir (Lewis, 2017, s. 236).

İnsanın bu tasarımları ve gizilgücünü açığa çıkarması onun yapıp etmeleridir. Fakat Dasein kendi başına zaten bir anlamdır, anlamın kaynağı kendisidir. Anlamak bizatihi

Dasein'ın zati varlık imkanının eksistensiyal varlığıdır. Söz konusu varlık, kendi varlığının var oluşunun ne olduğunu kendinde açıklamaktadır (Heidegger, 2011b, s. 152). Dünya- içinde-varlık olarak varolan Dasein, kendi tasarıları ve oluşturduğu anlamları ile dünyayı çözümler, anlamak onun varoluşsal özelliğidir. Dasein'ın anlama gücüne bağlı olarak dünya da o ölçüde anlamlıdır. Dolayısıyla bir öğrencinin hermeneutik eğitim ile öncelikle kendini anlaması, onun dünyaya atfettiği anlamı ortaya çıkarmaktadır.

Heidegger'e göre, hem bir birey olarak Dasein'ın hem de eğitim süreci içerisinde kendini şekillendirmeye ve içinde stabil olarak duran, hali hazırda fark edemediği gizilgücünü açığa çıkarması için hermeneutik eğitim alanında kendine yer açan öğrenci için, felsefenin düşünme gücü ve sorgulayıcı tavrı en mühim aşamalardan bir tanesidir. Heidegger'e göre, teknolojinin meydana getirdikleri ile modern eğitim sisteminin öğrencilere sunduğu 'çerçeveleme' den çıkabilmek ancak eğitimde içselleştirilebilen felsefi eğitime bağlıdır. Çerçevenin dışında kalan hiçbir şeyin meşru bir anlamı yoktur. Böylece çerçeveleme içinde yaşadığımız dünyayı nasıl gördüğümüzün ve anladığımızın parametrelerini belirler. Dünyayı başka bir şekilde göremez oluruz (Bolt, 2015, s. 80).

Çerçeveleme olarak belirlenen bir eğitim sisteminde, öğrencinin farklı bakış açıları ve düşünme, anlama, eleştirel sorgulama gibi yetilerini kazanabilmesi için hermeneutik ve felsefi bir eğitim gereklidir. Heidegger'e göre, düşünmediğimiz ve bunun için de kaygılanmadığımız sürece modernleşmenin bize sunduğu kalıpları kırmamız gün geçtikçe güçleşmektedir. Çerçeveleme olarak eğitim, bu noktada öğrencilerin standartlar dahilinde değerlendirilmesine sebep olurken; onların, potansiyel bir varlık olarak gizilgüçlerini ortaya çıkarmalarına, kendilerini keşfetmelerine engel olur.

Heidegger'e göre, öğrencinin yaratıcılığını ve yeteneğini keşfetmesi için felsefe okumaları ve düşünmenin üzerine gidebilmek için kendilerini geliştirmeleri gerektiğini ifade eder. Ona göre hermeneutik ve felsefi eğitimin en temel amacı yaşayan, eylemlerde bulunan insanın kendisini anlamasıdır. Hermeneutik anlama, yaratıcılığı yaşantıya dönüştüren bir etkinliktir. Eğitim, yalnızca okul yaşamı ile sınırlı olmadığından, insanın yaşamın her döneminde edindiği birikimi, eğitsel bir yaşantı olarak görmek eğitimin tanımına aykırı düşmez (Taşdelen, 2006, s. 211).

Felsefe eğitimi ile öğrencinin düşünme ve özünü oluşturma süreci, Heidegger'e göre kolay ve kısa zamanda ortaya çıkabilecek bir durum değildir. Ancak sabırla ve çabayla yol alınabilir. Felsefe, fikirler dünyasını gözler önüne açarak kişiye, onun normal olarak düşüneneğinden daha dikkatli, daha yöntemli ve daha derinlemesine düşünmesi için belli duygu, düşünce ve alışkanlıklar kazandırabilir (Honer, Hunt & Okholm, 2003, s. 22).

Felsefe yapmak, bir düşünme etkinliğidir. Yapılmış felsefeleri öğrenmek ise sonuç olarak ortaya çıkan düşünceleri öğrenmektir (Çüçen, 1999, s. 17). Heidegger'in felsefesinde vurguladığı en önemli noktalardan bir tanesi, insanın kendine yönelerek, herkesin yaptığını sorgulamadan ve irdelemeden yapmamasıdır. Bunu öğrenciye felsefe eğitimi ve okumaları sağlayabilir. Okumayı çoğalttıkça ve felsefe öğretmenlerinden öğrendikleriyle kafa karıştırıcı ve çelişkili problemler daha belirgin olmaya başlar. Öğretmenin, öğrencilere ne tür karışık problemlerle ilgilendiklerini fark ettirmesi gerekmektedir. Çünkü bir kişi bildiği bir şeyi öğrenmek istemez (Çüçen, 1999, ss. 51-52). Öğrenci, ancak içinden çıkamadığı bir sürece girdiğinde o problemi, irdelemeye ve daha farklı bakış açılarından yaklaşmaya başlar. Kafasını karıştıran ve eleştirel bakabilmeye yönelten problemlerinin farkına varabilmelidir. Öğretmen de öğrencinin bu farkındalığı yaşayabilmesine yardımcı olmalıdır.

Ne zaman bir insan kendi çıkmazını anlarsa, o zaman bir çıkış yolu aramaya başlayacaktır. Bu çıkış yolunda felsefe onun anlama ve kavrama yöntemi olacaktır. Günümüzdeki büyük kültürel ve bilgisel değişimler sonucunda felsefeye duyulan ihtiyaç da daha çok artacaktır (Çüçen, 1999, s. 52). Öğrencinin içinden çıkamadığı ve anlamlandıramadığı kavramlar ve problemler felsefe eğitimi aracılığı ile sağlam bir zeminde ele alınabilir. Çünkü anlamayı ve çözümlemeyi felsefe eğitimi sağlayabilir. Felsefe, öğrencinin kendi zihin kaslarını geliştirmesine yardım edebilir. Bu, yükseköğretimin baş döndürücü atmosferinde ayakta kalabilmek için gereklidir ve ona eleştiri yaparken kullanabileceği araçlar sağlar. Bu araçlar, bir akademik bilgi dalına hakim olabilmek için gereklidir (Honer vd., 2003, ss. 22-23). Hangi bilim dalı alanında çalışılırsa çalışılsın eleştirel bakabilme, anlama ve irdeleme gücü felsefenin sağladığı araçlar ile gerçekleştirilebilir. Bundan dolayı öğrenci, eğitim hayatı boyunca zihnini felsefi eğitim ile yönlendirebilir. Heidegger'e göre insan, daha çok düşünme içerisinde, düşünme üzerine kaygılanmak ile daha sade ve sağlam bir felsefi temelde ilerleyebilmelidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma ve Sonuç

Heidegger, kullandığı dili, felsefesindeki kavramları ve düşünceleri ile anlaşılması ve açıklanması oldukça zor olan filozoflardan bir tanesidir. Düşüncelerinin temelinde varlığın aslında ne olduğu sorusu yer almakla beraber, bu varlık sorusu insan ile olan bağında kendini açığa çıkarmaktadır. Bundan dolayı, Heidegger'in insana dair düşüncelerini çözümleyebilmek, onun varlığa yönelik yaklaşımını irdeleyebilmekten geçmektedir. Çünkü insanı ele alabilmek, Dasein'in kendi varlığını, varoluşunu fark edebilmesi ile başlamaktadır. Orada var-olan olarak Dasein, kendi varlığının otantikliğine dönebilmelidir. Bu da Heidegger'e göre, Dasein için kaygı ve korku dolu bir süreci gerektirmektedir. Ancak insanın modernleşme ile beraber içine düştüğü teknolojik çerçevelemekten çıkabilmesi, Dasein'in, bu kaygı ile beraber herkesten ayrılabilmesini meydana getirir. Heidegger'e göre Dasein'in Onlar Alanı'ndan uzaklaşabilmesi varlığın anlamını sorgulaması ile başlamaktadır. Bu süreci yaşayabilen ve bu sıkıntı, kaygı hali ile mücadele edebilen Dasein otantik olmanın, kendi olabilmenin kapılarını aralamış demektir. Heidegger için Dasein'in bu süreci yönetebilmesi ve kendi varoluşu üzerine düşünebilmesi, otantikliğine dönerek, kendi özünü oluşturabilmesi adına oldukça önemlidir.

Heidegger için varlık ve insan arasında oldukça kuvvetli bir ilişki ve bağ bulunmaktadır. İnsan nedir? sorusuna verilebilecek yanıtlar aslında bu ilişkiden geçmektedir. Ancak Heidegger insanın ve varlığın ne olduğuna dair sorulan soruların metafizik önyargılardan bağımsız bir şekilde gerçekleşmesi gerektiğini ifade eder. Dasein'in kendi olabilmesi için fırlatılmışlığı ve yurtsuzluğu oldukça önemlidir. Çünkü yurtsuzluk ve fırlatılmışlık hali Heidegger'e göre Dasein'in varoluşal olarak kendi içerisindeki varoluşsal yanıdır ve bu durum varoluşundan ayrı olarak dünya içerisinde bulunmaz. Zaten Dasein'in varoluşunda mevcuttur.

İnsan modernleşme ile beraber varlığın ne olduğu sorusu üzerine düşünmeyi unutmuştur. Bu da varlığı, bir örtü ile gizlemek, saklamak gibidir. Bu gizin açığa çıkabilmesi düşünme ile başlar. Fakat hızla ilerleyen modern çağda insan, varlıktan, kendi varoluşundan ve düşünme alanından gittikçe uzaklaşmış ve bağlarını koparmaya başlamıştır. Teknolojiden gerektiği yerde, gerektiği kadar yararlanabilmek ve yeri geldiğinde teknolojiye hayır diyebilmek Dasein'in varoluşu için önemlidir. Dasein, kendi varlığını ona unutturacak ölçüde

teknolojik özne olmamalıdır. Modernleşme ve bilimsel ilerlemeler ile beraber artık teknolojik bir özneye dönüşen insan fırlatılmışlığından ve yurtsuzluğundan teknik aletler aracılığıyla kurtulamamaktadır. Heidegger Dasein'in yersiz ve yurtsuz olabilmesine bir çözüm bulmaya çalışmıştır. Aksi halde yurtsuzluğu ile karşı karşıya gelemeyen Dasein için otantik olabilmek oldukça zorlaşır. Çünkü Dasein hergünlükten ancak otantik olma hali ile çıkabilir.

Heidegger'in ifade ettiği gibi insana ve varlığa birtakım önyargılardan ve metafizik yaklaşımlardan sıyrılarak, bütün bunlardan bağımsız bir şekilde yaklaşabilmek, çok yönlü bir varlık olan insan için güç bir durumdur. Çünkü insan bütün olarak, her yönüyle var olmaktadır. İnsanı salt ontolojik bir zeminde ele almak onun diğer yönlerini göz ardı etmek demektir. Ancak Heidegger'in insanı ontolojik temelli alması, Dasein'in zamansallığı, düşünme gücüne sahip olması dil ile düşünme arasında kuvvetli bir bağ kurması içerisinde gerçekleştirilebilir. Çünkü varlık, kendini dil içerisinde açığa çıkarır. Bundan dolayı düşünme gücünü kullanan ve dil ile varlığı açığa çıkaran Dasein kendine ait olanı bulabilir. Bu da varlıklara fenomenoloji ve hermeneutik ile yaklaşımı sonucunda gerçekleşebilir. Varlığın aslında ne anlama geldiği anlama ve yorum gücü ile anlaşılabilir.

Heidegger'e göre, eğitimin temelinde sorgulama ve düşünme yer almaktadır. Ancak modernleşme ve teknolojik ilerlemeler ile beraber sorgulama ve düşünme süreci artık bilginin teknik aletler ile elde edilmesini ortaya çıkarmıştır. Ancak bu durum eğitimi belli başlı kalıplar içerisinde ele almaya sebep olmaktadır. Eleştirel ve sorgulayıcı temelli gerçekleştirilemeyen eğitim sistemleri içerisinde öğrenciler de tek yönlü bir bilgi akışı ile eğitimde yer almaktadırlar. Ancak önemli olan öğrencilerin kendi varoluşları üzerine yönelebilmesi ve özünü oluşturabilecek şekilde bir eğitim alabilmesidir. Heidegger'e göre bu eğitim, hakiki eğitimidir. Hakiki eğitim sürecinde, eğitimin unutulmuş ve modern çağ ile göz ardı edilen tinselliği yeniden ortaya çıkabilir. Hakiki eğitim Dasein'in otantikliğine ulaşabilmesindeki en önemli aşamalardan bir tanesidir.

Eğitimin tininin yeniden canlanabilmesi ve üniversitelerin bir atılım gerçekleştirebilmesi, verilen akademik bilgilerin yanı sıra insan olmanın ne anlama geldiği ile doğrudan ilişkilidir. Salt akademik ve bilimsel bilgiler değil, öğrencilere insanın neliği konusunda da eğitim verilmelidir. Bu da hakikate ulaşma yolunda hakiki eğitim ile sağlanabilir. Bu noktada insan olmanın ne anlama geldiği oldukça önemlidir. Çünkü insan yalnızca okuldaki bilgiler ile sınırlandırılacak bir varlık değildir. İnsan için eğitim ömür boyu devam eden bir süreçtir. Bundan dolayı insan olmak ile ilgili öğrencilerin hakikatleri görebilmeleri sağlanmalıdır. Bu da öğrencilere yol gösteren, hakikatin üzerindeki gizi açmalarına yardımcı olabilecek rektörlere ve öğretmenlere bağlıdır.

Üniversitelerdeki atılımın ve yenilenmenin gerçekleştirilebilmesi, göz ardı edilen tinin yeniden canlandırılması ile mümkündür. Bu da hermeneutik ve felsefe temelli bir eğitim zemininden geçmektedir. Bu tin, eğitimin manevi yönüdür. Öğrencinin unuttuğu azim ve sorumluluk merkezinde şekillenir. Bu azim ve manevi tarafın yeniden ortaya çıkması öğrencilerin otantik oluşunu desteklemektedir. Heidegger'in, Dasein'ın kendine yönelerek, özünü ortaya çıkarabilmesi eğitim süreci içerisinde oldukça önemlidir. Kendini tanıyan, kendini bilen bir varolan olarak Dasein kendini geliştirmenin ve özünü oluşturma yollarını arar. Aslında tam da bu noktada öğrencinin yeteneklerini ve ilgilerini keşfederek, kendini gerçekleştirme süreci meydana gelmektedir. Öğrencinin kendine ait alanlar içerisindeki yapıp etmeleri onun varoluşunu anlamlandırabilmesinde ve özünü oluşturabilmesinde etkilidir. Bu da öğrencinin içinde potansiyel olarak bulunan gizil gücün açığa çıkarılabilmesine bağlıdır. Her öğrencinin içinde pasif halde bulunan bir güç vardır. Hakiki eğitim ve eğitimin tinselliğinin ortaya çıkarılabilmesi ile öğrencinin bu potansiyel gücü aktif hale getirilerek, öğrencinin kendini gerçekleştirme öğretmenlerin ve rektörlerin yardımı ile sağlanabilir.

Öneriler

- İnsan kendini tanımalı, keşfetmeli ve kendine ait olana yönelmelidir.
- İnsan toplum içerisinde, her zaman “herkesle” beraber hareket etmemeli, herkesin yaptığı gibi yapmamalı, etrafında olanları sorgulayıcı bir bakış açısıyla irdelemelidir.
- İnsan günlük işleri arasında kendini sorgulamadan, düşünmeden olaylara bırakmamalı, varoluşu üzerine düşünmelidir.
- İnsan hissettiği kaygı ve sıkıntı halinden kaçmamalı, kendi varlığını sorgulaması adına bu duygularıyla yüzleşebilmelidir.
- Evrende varlığını, varoluşunu sorgulayabilen tek varlık olarak insan, varlığın ne olduğunu ve insanı eylemlerine yönelten özü üzerine düşünmelidir.
- İnsan, kendi benliğine yönelmeli, kendine ait olan bir alan oluşturmalıdır.
- İnsan, teknolojiden ve teknik aletlerden gerektiğinde uzak durabilmeli, teknik aletlerin onun sorgulama gücünü unutturmasına izin vermemelidir.
- İnsan, teknoloji ve teknik aletler söz konusu olduğunda, onları bir amaç olarak değil yalnızca araç olarak değerlendirmelidir.
- Eğitim, öğrencilerin kendine, kendi varoluşuna yönelmesini sağlayacak hakiki eğitim olmalıdır.
- Öğrencilerin teknik aletlere bağlanmamaları yönünde hermeneutik ve felsefe eğitimine önem verilmelidir.

- İnsan, felsefe ve sanat ile modernleşmenin ve teknolojinin insana, kendini unutturan yönlerine karşı koyabilmelidir.
- Eğitimde rektörler ve öğretmenler yol gösterici olmalıdır.
- Eğitimin manevi boyutu göz ardı edilmemelidir. Öğrencilerin azim, görev ve sorumluluk bilinci geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akarsu, B. (1979). *Çağdaş felsefe akımları*. İstanbul: MEB.
- Arslanoğlu, İ. (2018). *Eğitim felsefesi* (2. baskı). Ankara: Nobel.
- Atagül, E. (2017). Metafizik theta kitabının birinci bölümünde dynamis kavramı üzerine. *Felsefi Düşün Akademik Felsefe Dergisi*, 8, 80-98.
- Bollnow, O. F. (2004). *Varoluş felsefesi* (M. Beyaztaş, çev.), İstanbul: Efkâr.
- Bolt, B. (2015). *Yeni bir bakışla Heidegger* (M. Özbek, çev.), (2. baskı). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (19. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cevizci, A. (2007). *Aydınlanma felsefesi tarihi* (2. baskı). Bursa: Asa.
- Cevizci, A. (2011). *İlkçağ felsefesi tarihi* (5. baskı). Bursa: Asa.
- Cevizci, A. (2012). *Ortaçağ felsefesi tarihi* (4. baskı). Bursa: Asa.
- Cevizci, A. (2014). *Eğitim felsefesi* (3. baskı). İstanbul: Say.
- Cevizci, A. (2015). *Felsefe sözlüğü* (5. baskı). İstanbul: Say.
- Cihan, M. (2010). *Jose Ortega Y Gasset 'de insan ve tarih felsefesi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çoşkun, S. (2015). Varoluşçuluk ve özgürlük problemi. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 61, 80-105.
- Çüçen, A. K. (1999). *Felsefeye giriş* (1. baskı). Bursa: Asa.
- Çüçen, A. K. (2015). *Martin Heidegger: Varlık ve zaman* (5. baskı). İstanbul: Sentez.
- Çüçen, A. K. (2018). *Varoluş filozofları* (2. baskı). Ankara: Sentez.
- Dikmen, A. A. (1997). Varlığın yazgıdüzeninin zorunlu bir istirahatgahı: Bilim. *Patikalar*, 87-120).
- Dostoyevski. (2018). *Yeraltından notlar* (H. Eren, çev.), (2. baskı). İstanbul: Ayrıntı.
- Ejder, Ö. (2010). Heidegger düşüncesinde sıkıntı kavramı üzerinden modernite eleştirisi. *Cogito Dergisi: Heidegger: Varlığın Çobanı*, 64, 235-246.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (4. baskı). Ankara: Anı.
- Ergün, M. (2011). *Eğitim felsefesi* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Esenyel, A. (2012). Varlığa ilişkin otantik bir yorumun olanağı olarak ölüm. *Özne Dergisi*, 16, 40-52.
- Esenyel, M.Z. (2012). Yabancılaşmanın ontolojik boyutu: Heideggerci bir bakış. *Özne Dergisi*, 16, 54-68).
- Guttek, G. L. (2017). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar* (N. Kale, çev.), (2. baskı). Ankara: Ütopya.
- Gülenç, K. (2010). Bilim, düşünme ve varlık: Heidegger'de fenomenolojik hermeneutik. *Cogito Dergisi: Heidegger: Varlığın Çobanı*, 64, 280-299.
- Günay, M. (2010a). *Felsefe tarihinde insan sorunu* (3. baskı). Adana: Karahan Kitabevi.
- Günay, M. (2010b). İnsan doğası ve eğitim ilişkisi: Tarihselcilik, varoluşçuluk ve ötesi. *Alternatif Eğitim e-Dergisi*, 1, 45-54.

- Heidegger, M. (2011a). *Sanat eserinin kökeni* (F. Tepebaşı, çev.), (2. baskı). Ankara: De Ki Basım.
- Heidegger, M. (2011b). *Varlık ve zaman* (K.H., Ökten, çev.), (2. baskı). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Heidegger, M. (2013a). *Düşünmek ne demektir?* (R. Şentürk, çev.), (2. baskı). İstanbul: Paradigma.
- Heidegger, M. (2013b). *Olmaya bırakılmışlık* (M. Keskin, çev.), (1. baskı). İstanbul: Avesta.
- Heidegger, M. (2014). *Metafiziğe giriş* (M. Keskin, çev.), (1. baskı). İstanbul: Avesta.
- Heidegger, M. (2015a). *Hümanizm üzerine* (Y. Örnek, çev.), (2. baskı). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Heidegger, M. (2015b). *Teknik ve dönüş & özdeşlik ve ayırım* (N. Aça, çev.), (2. baskı). Ankara: Pharmakon.
- Heidegger, M. (2017b). *Teknoloji ve insanlığın geleceği* (A. Aydoğan, çev.), (1. baskı). İstanbul: Say.
- Heidegger, M., Kant, I., Schopenhauer, A. (2017a). *Düşüncenin çağrısı* (A. Aydoğan, çev.), (5. baskı). Ankara: Say.
- Honer, S. M., Hunt, T. C., Okholm, D. L. (2003). *Felsefeye çağrı* (H. Ünder, çev.), (2. baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Hühnerfeld, P. (2002). *Heidegger bir filozof, bir alman* (D. Özlem, çev.), (1. Baskı). İstanbul: Paradigma.
- Inwood, M. (2012). Heidegger düşüncesinin temel kavramları (M. Bal, çev.), *Özne Dergisi*, 16, 255-302.
- İmamoğlu, T. (2009). Whitehead ve Heidegger düşüncesinde insanın anlamı. *EKEV Akademi Dergisi*, 39, 33-44.
- İyi, S. (2000). Yüzyılımızda iki antropoloji anlayışı Heidegger ve Mengüşoğlu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2), 57-67.
- İyi, S. (2003). *Martin Heidegger’de insan sorunu*. Bursa: Asa.
- İyi, S. (2010). Heidegger’de “logos”un yeri. *Cogito Dergisi: Heidegger: Varlığın Çobanı*, 64, 124-132.
- Johnson, P.A. (2013). *Heidegger üzerine* (A. Esenyel, çev.), (1. baskı). Ankara: Sentez.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi* (32. baskı). Ankara: Nobel.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 68-88.
- Kaufmann, W. (2002). *Dostoyevski’den Sartre’a varoluşçuluk* (A. Göktürk, çev.), (3. baskı). İstanbul: Yapı Kredi.
- Kissack, M. (2002). Hermeneutik ve eğitim: İnsan bilimleri öğretmenleri için düşünceler (V. Taşdelen, çev.), *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 171-182.
- Kuçuradi, İ. (1999). *Nietzsche ve insan*. İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kurtar, S. (2016). Bilgi, eğitim ve sorgulamanın açıklığında modern üniversiteleri (yeniden) düşünmek. *Kilikya Felsefe Dergisi*, 2, 52-78.
- Küçükahmet, L. vd. (2012). *Sınıf yönetimi* (13. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Küçükalp, K. (2008). *Batı metafiziğinin dekonstrüksiyonu: Heidegger ve Derrida* (1. baskı). Bursa: Sentez.
- Lewis, T. E. (2017). Study Time: Heidegger and the temporality of education. *Journal of Philosophy of Education*, 51(1), 230-247.
- Manav, F. (2014). *Martin Heidegger ve varoluşçu hermeneutik* (1. baskı). Ankara: Elis.
- Megill, A. (2012). *Aşırılığın peygamberleri* (T. Birkan, çev.), (1. Baskı). İstanbul: Say.
- Mounier, E. (2007). *Varoluş felsefelerine giriş* (S. R. Kırkoğlu, çev.), (2. baskı). İstanbul: Say.
- Nietzsche, F. (2013). *Ecce homo* (İ. Z., Eyuboğlu, çev.), (6. baskı). İstanbul: Say.
- Oizerman, T. I. (1998). *Felsefe tarihinin sorunları* (C. A. Kanat, çev.), (2. baskı). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm.
- Ökten, K. H. (2002). *Heidegger ve üniversite* (1. baskı). İstanbul: Everest.
- Ökten, K. H. (2006). *Heidegger kitabı* (2. baskı). İstanbul: Agora.
- Ökten, K. H. (2008). *“Varlık ve zaman” kılavuzu* (1. baskı). İstanbul: Agora.
- Ökten, K. H. (2012). *Heidegger’e giriş* (1. baskı). İstanbul: Agora.
- Peter Delius Verlag Kadrosu. (2013). *Mitoloji* (N. Elhüseyni, çev.). İstanbul: NTV.
- Platon (2011). *Diyaloglar “Sokrates’in savunması”* (T. Aktürel, çev.), (8. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Pöggeler, O., Alleman, B. (2006). *Heidegger üzerine iki yazı* (D. Özlem, çev.), (1. baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Sartre, J. P. (2018). *Varoluşçuluk* (A. Bezirci, çev.), (28. baskı). İstanbul: Say.
- Soysal, A. (2018). *Heidegger’de zaman üzerine*. İstanbul: Monokl.
- Taşdelen, V. (2006). *Eğitim hermeneutiği sorunsalı üzerine felsefi bir araştırma* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 239562)
- Thomson, I. D. (2012). *Heidegger ontoteoloji* (H. Arslan, çev.). İstanbul: Paradigma.
- West, D. (2013). *Kıta Avrupası felsefesine giriş* (A. Cevizci, çev.), (3. baskı). İstanbul: Paradigma.
- Wolin, R. (2012). *Heidegger’in çocukları* (H. Arslan, çev.). İstanbul: Paradigma.
- Zimmerman, M. E. (2011). *Heidegger moderniteyle hesaplaşma* (H. Arslan, çev.). İstanbul: Paradigma.

ÖZGEÇMİŞ

Büşra Betül Öztürk, 1993 yılında Sakarya'nın Adapazarı ilçesinde dünyaya geldi. İlköğretimini, Erzurum Sabancı İlkokulu'nda tamamladı. Lise eğitimine İstiklal Koleji'nde başladı ve 2011 yılında lise eğitimini bitirdi. 2012 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Öğretmenliğinde lisans eğitimine başladı ve 2016 yılında mezun oldu.

